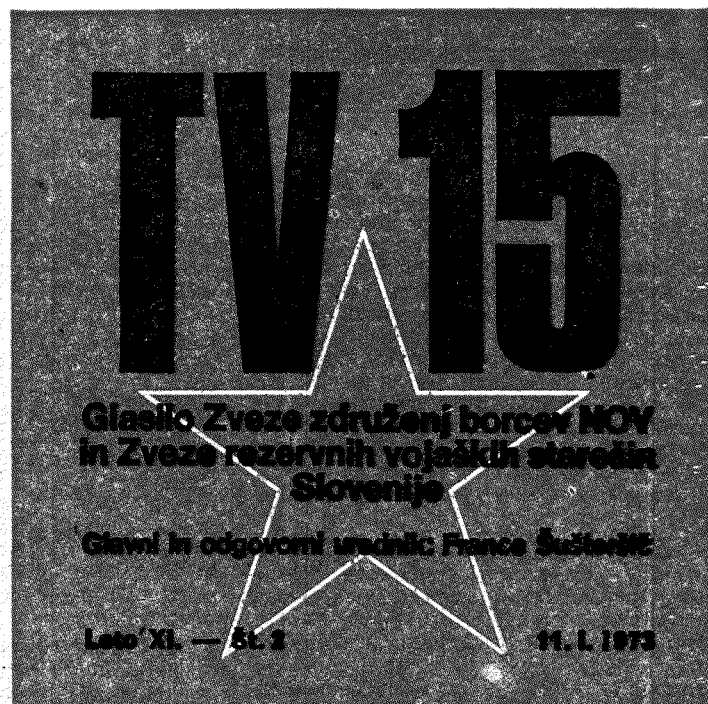

Z otvoritve avto ceste Vrhnika—Postojna 29. XII. lant.

Prva točka: dom v Kumrovcu

S 14. SEJE PREDSEDSTVA RO ZZB NOV SLOVENIJE

Razprava o delu odbora za gradnjo doma borcev in mladine v Kumrovcu in o prihodnjih nalogah v tej smeri je bila glavna točka dnevnega reda na 14. seji predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, 29. 12. 1972. Predsednik Jano Rudolf, ki je sejo začel in vodil, je v uvodu dejal, da je treba vsestransko podpreti delo odbora za gradnjo tega doma, in nakazal naloge, ki jih imajo pri tem organizacije ZZB NOV Slovenije.

Iz njegovega nadaljnjega izvajanja izhaja, da je akcija že v teku. Svoj prvi polet je dobila, ko je predsednik Tito v aprilu lani položil temeljni kamen za ta dom.

V Sloveniji je bila v preteklem obdobju v ospredju akcija za gradnjo šole v Cerknem, zato je vse drugo moralo počakati. Sedaj, ko je ta akcija v glavnem že gotova, pa lahko začnemo zbirati sredstva za Kumrovec. Gre namreč za akcijo, ki smo jo pred leti sprožili in začeli v Sloveniji, zato nam nalaga tudi obveznosti. Zbirati bo treba prispevke po vseh organizacijah, pri vseh borcih, pa tudi pri mladini v šolah in drugje. Pozvati bo treba naša združenja, da se aktivno vključijo v ta prizadevanja in opravijo svojo dolžnost, ker le na ta način lahko pritegnejo vse druge, a predvsem mladino.

Potem ko se je dotaknil še koncepta gradnje in njene smotnosti, je še menil, da bo pri vsej tej akciji potrebno sproti obveščati, kako se sredstva zbirajo, pa tudi, kako se uporabljajo.

V razpravi, ki je sledila predsedniškim uvodnim besedam, so govorili najprej o funkcionalnosti doma, o njegovi kulturni in politični funkciji in naglašali, da je treba tej ustanovi najprej do podrobnosti določiti namembnost in šele potem določiti, koliko sredstev je za vse to potrebno.

Iz pojasnil predsednika odbora za gradnjo doma Janeza Dremlija posnemamo, da so imeli prvotno v programu samo dom za borce in mladino. Pozneje

so program razširili na večje spominsko obeležje v tem kraju na meji med Hrvaško in Slovenijo. V pripravljenem propagandnem gradivu je podrobno obrazilo namembnost novega doma. Pri vseh republiških odborih ZZB NOV že delujejo posebni odbori, pri zveznem odboru pa obstaja posebna komisija za sodelovanje z zgodovinskimi ustanovami, muzeji in instituti.

Potem ko so prisotni člani predsedstva dali že nekaj pobud za delo odbora za gradnjo doma v Kumrovcu, so sprejeli tudi predlog za njegovo izpolnitev. V tem odboru bodo še predstavniki: CK ZKS Lojze Herman, SZDL Boris Tkacik, sindikatov Julij Planinc ter gospodarske zbornice Nace Majcen. Sklenili so tudi, da bo republiški odbor ZZB NOV Slovenije informiral vse občinske odbore o programu dela odbora za gradnjo doma v Kumrovcu in tudi o nalogah organizacij borcev.

V zvezi s pripravami na skupščino ZZB NOV Slovenije je predsednik pojasnil pomanjkljivosti statuta, ki so prišle do izraza prav ob volitvah delegatov za republiške skupščine in kongres. O tej zadevi je razpravljal že zvezni odbor, ki je dal pobudo za spremembo statuta in v ta namen izvolil tudi posebno komisijo, ki bo pripravila predlog za to spremembo. Pismo zveznega odbora, nanašajoče se na to zadevo, bo republiški odbor skupno s svojimi priporočili in ugotovitvami te seje poslal občinskim odborom ZZB.

Razprava o pomanjkljivostih statuta in o pripravah na republiško skupščino je pokazala, da predsedstvo republiškega odbora vsestransko podpira sodobni in demokratični način kadrovanja ter da je treba začeti zbirati in evidentirati kandidate za republiški odbor, saj bo sedanemu odboru mandatna doba v kratkem potekla. Zato je mandat vseh njegovih sedanjih članov sedaj na voljo članstvu, dokončno pa skupščini.

Ko so nato člani predsedstva naglasili, da povsem podpirajo stališče zveznega odbora glede volitev delegatov in predlagane spremembe statuta, so se po-

Vsakiokrat si 8. januarja zastavimo vprašanje, ali smo ostali zvesti in dosledno zavzeti v ureničevanju temeljnih smotrov naše revolucije, ali dovolj odločno stojimo na braniku njenih pridobitev, ali smo uspeli do dan današnjega dne ohraniti v sebi tisto vizijo socialistične družbe, ki je živela v vsakem borcu in za katero je žrtvoval svojo kri in življenje. To pa je bila vizija družbe, ki bo osvobodena izkoriščanja in hlapčevanja, družba socialne pravde in solidarnosti, v kateri bodo odnosi med ljudmi in narodi tovariški in humani. Premagali smo različna impe-

manejše odnose med ljudmi in narodi. In zlasti smo ponosni na to, da smo v svetovnem nevrščenem gibanju ena vodilnih in najbolj uglednih dežela, nosilka novih odnosov med državami tudi v svetovnem merilu.

Hočili smo in gremo po poti, ki ni izhojena, ki je izvirna in samonikla, kot je bilo izvirno in samoniklo tudi naše partizanstvo. Zato je razumljivo, da so nas v našem hotenju po napredku spremljale tudi slabosti, ki so se v zadnjem času nakopičile v takem obsegu, da so začele jednati našo enotnost in politično stabilnost, da so začele ogrožati

Lahko smo ponosni na mnogo stvari

realistična vmešavanja, banditi zem, politično in ekonomsko blokado najprej z Zahoda, potem z Zahoda in Vzhoda skupaj, nato smo zavrnili stalinistični informbirojevski napad na našo socialistično revolucijo, dosegli smo enega najhitrejših gospodarskih in kulturnih napredkov, očuvali suverenost dežele in njen enakopraven gospodarski in politični položaj v Evropi in v svetu in ohranili kljub raznim intrigam čvrsto povezanost z mednarodnim delavskim gibanjem, z osvobodilnimi gibanji narodov na vseh kontinentih. Zlasti smo na tej poti lahko ponosni na razvoj naše samoupravne demokracije, to je socialističnih družbenih odnosov, ki ustvarjajo nov položaj človeka in njegovega dela in s tem temelje za nove, hu-

našo revolucionarno kontinuiteto, potiskajoč nas v oportunizem, ki je slabil povezanost ZK z osnovnimi ljudskimi množicami.

Vendar smo tudi te probleme in slabosti v burnem in razgibanem političnem dogajanju v letu 1972 razrešili v korist vodilne vloge združenega dela, saj se je prav v tem letu močno utrdila politična pozicija delavskega razreda in njegove avantgarde. Smo ena redkih komunističnih partij v svetu, ki ji je skozi tako burno in prelomno razdobje uspelo ohraniti premočno in dosledno kontinuiteto revolucionarne akcije doma in v svetu.

Iz govora tovariša Mitje Ribičiča na Osankartci, ob 30-letnici izkrcavitve 1. pohorskega bataljona

govorili še o podrobnostih načina predlaganja kandidatov.

Podpredsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Bogdan Osolnik je nato poročal o slavnostni seji uredniškega odbora ob 10-letnici izhajanja TV 15. Ker je na tej seji prišla še posebej do izraza potreba po vsestranski podpori organizacije borcev pri povečanju naklade »TV 15« in »Borca« in ker

organizaciji zaradi pomembnosti tega tiska veliko pomeni tudi uspeh »Naše obrambe« in »Kurirca«, je predsedstvo sklenilo, da bo ena od prihodnjih sej posvečena prav tej problematiki.

Pred koncem seje je predsedstvo s posebno resolucijo ostro obsodilo obnovevite bombardiranja DR Vietnam in pozvalo ZDA, naj podpišejo že sklenjeni mirovni sporazum.

V. M.

besede in dejanja

VSE TO NAS OPOZARJA ...

Napori na višjo stopnjo stabilnosti očitno zahtevajo, da bo potrebno za nekaj časa nekoliko zadržati porast življenjske ravni, da bomo morali nekatero računo poravnati, najbrž vsi skupaj, seveda vsak s svojim ustreznim deležem. To vse nas opozarja, da moramo biti v današnji situaciji dokaj premišljeni in temeljit, da se moramo vsestransko lotevati posameznih vprašanj.

Komunist — 5. I. 1973

IZ KARIERISTIČNIH POBUD

Proces konsolidacije v ZK torej še zmeraj traja. Nikogar nismo obglavili in nikogar ne bomo. To ni naša metoda.

To je v nasprotju s našimi idejami, v nasprotju s konceptom naše socialistične demokracije. Toda ljudem, ki nas ovirajo, ki nam mečejo polena pod noge, moramo to na neki način preprečiti, moramo jih osamiti. Iz ZK moramo odstranjevati ljudi, ki se pozabljajo, da so komunisti, morda pa sploh nikoli niso bili komunisti. V našo partijo so se prebrzali iz raznih karističnih pobud in zaradi premajhne budnosti naših organizacij, in tako se partijo precej razvodenili.

Iz govora predsednika Tita političnemu aktivu Črne gore

PO SVETU SE ČUDIJO

Poglejte danes vsako republiko posebej, poglejte vso Jugoslavijo kot celoto. Iz pepela smo zgradili državo, ki je bila med vojno porušena, pred vojno pa

zastala. Ke danes pogledate Jugoslavijo, vidite, da je to moderna, čedalje bolj moderna, čedalje bolj razvita država. V svetu se čudijo, kako hitro je vse to doseglo. Kajti petindvajset let je v razvoju države zelo kratka doba.

Iz govora predsednika Tita političnemu aktivu Črne gore

HUDO LETO

Naslednje leto bo hudo leto. Hudo zaradi tega, ker bo po mojem mnenju to leto, v katerem bomo morali storiti odločne korake k stabilizaciji naše ekonomike, k stabilizaciji naše politične situacije in k nadaljnjem razvoju našega pravnega in ustavnega sistema. Hudo, pravim zaradi tega, ker bomo morali kot

družba dojeti, da lahko trošimo le toliko, kolikor proizvajamo, da čez to mere ne moremo živeti. Dojetje bomo morali, da je nadaljnja hitrost družbenega, ekonomskega, kulturnega razvoja odvisna od nas samih, od družbe kot celote.

Iz intervjuja Staneta Dolanosa v novoletni prilogi »Delo«.

KAJ, ČE BI ...

Deset tisoč delavcev iz Srbije bi kmalu dobile diplome SOLE SAMOUPRAVLJANJA. Postali bodo torej kvalificirani samoupravljajci.

Zelo lepo! Ampak ne bi bilo napačno pomisliti tudi o predlogu, ki sem ga pred dnevi slišal v Kladovu. »To šolo bi lahko obiskoval tudi kak direktor.«

Večernje novice — 27. XII. 1972

Novoletni šopek iz bomb

● **Predsednik Tito je naslovil na prebivalstvo Jugoslavije novoletno poslanico**, v kateri pravi, da je bilo leto 1972 eno najbolj pomembnih in najnapornejših za graditev socializma v boju proti nacionalizmu in liberalizmu. Tito poziva prebivalstvo na krepitev samoupravljanja in omenja, da delovni ljudje Jugoslavije lahko z optimizmom gledajo v bodočnost. — Predsednik skupščine SR Slovenije pa v svoji novoletni poslanici omenja kot glavno nalogo v prihodnjem letu boj za gospodarsko stabilizacijo in opozarja v njej tudi na kršenje pravic Slovencev na Koroškem in v Italiji.

● **Predsednik Tito je v svojem govoru v Titogradu — novoletno praznike je preživel v Miločeru v črnogorskem Primorju — omenil tudi odnosa** — ali to ter obsodil rovarjenje iredentističnih krogov v zvezi z bivšo »cono B«. Izrazil je tudi željo, da bi se italijanska vlada bolj odločno distancirala od teh organizacij, ki skušajo ovirati dobrososedske odnose med obema državama. Tito je tudi ponovno obsodil ameriško bombardiranje Severnega Vietnama, ki ga je označil kot izzivanje vsega človeštva.

● **Predsednik Tito je odgovoril papežu Pavlu VI. na njegovo poslanico** v zvezi s proslavo dneva svetovnega miru 1973. Predsednik Tito v svojem odgovoru podpira zavzemanje papeža v korist miru in mednarodnega sodelovanja.

● **Pod predsedstvom predsednika republike Josipa Broza Tita je bila v Miločeru seja koordinacijske komisije predsedstva SFRJ za pripravo konferenc neuvrčenih »na vrhu«**, ki bo letos v Alžiru. — Na seji v Miločeru so obravnavali tudi o pripravah na 10. kongres ZKJ, ki naj bi bil spomladani leta 1974. Uvodno besedo o tem je imel Veljko Vlahović, predsednik odbora za pripravo 10. kongresa. Dogovorili so se, da bodo na podlagi koncepta, sprejetega na tej seji, nadaljevali delo za izdelavo besedila predloga izhodišč, ki jih bodo, potem ko jih bodo pretehtali na seji predsedstva ZKJ, pravočasno dali v obravnavo med članstvo, tako da bi prispevali k enotnemu pripravljanju republiških kongresov in pokrajinskih konferenc ZK.

● **Odredba o potrošniških posojilih**, ki jo je zadnje dni lanskega leta sprejel ZIS, je že v veljavi, in vendar marsikomu, tudi v bankah in delovnih organizacijah, ki naj bi posojila dovoljevale, ni vse povsem jasno. Odredba je odpravila limite — poslednjič pa bi za vsakega občana posebej določali znesek posojila, odvisno od njegovih mesečnih prejemkov.

● **Po sklepu izvršilnih organov vseh družbenopolitičnih skupnosti Beograda bodo razpisali posojila za stabilizacijski sklad beograjskega gospodarstva**. Z njim želijo zbrati 600 do 700 milijonov dinarjev, kar bi baje zadostovalo za kritje vseh potreb beograjskega gospodarstva po trajnih obratnih sredstvih. Vplačilo posojila bi trajalo vse leto, občanom in delovnim organizacijam pa bi ga začeli vračati 1976. leta, seveda z ustreznimi obrestmi, ki jih bodo še določili.

● **Pod pritiskom vsega svetovnega javnega mnenja je bil Nixon končno prisiljen**, da je ustavil morilske uničevalne akcije proti Severnemu Vietnamu, ter privolil v obnovitev pogajanj. Prekinitev bombardiranja zadeva samo področje severno od 20. vzporednika, Nixon pa si pridržuje pravico, da v vsakem trenutku ponovno začne s kriminalnimi letalskimi napadi, ko bi se Severni Vietnam ne pogajal »resno«, se pravi na način, ki bi bil pogodu Belu hiši.

● **Na republiški gospodarski zbornici v Ljubljani so letos, že peto leto zapored, podelili nagrade Borisa Kraigherja**, v spomin na tragično preminulega revolucionarja, državnika in gospodarstvenika. Letošnje Kraigherjeve nagrade so prejeli: glavni direktor združenega PTT podjetja Jože Gerbec, glavni direktor gradbeno industrijskega podjetja »Gradiš« Hugo Kržan, generalni direktor podjetja »Slovenijales« Anton Petkovšek, Ivan Tomažič, glavni direktor podjetja »Perutnina« iz Ptuja in direktor mariborske tekstilne tovarne S. Vesnaver.

● **Severnovietnamci so posredovali javnosti tragičen obračun ameriške letalske ofenzive proti obljudenim področjem Severnega Vietnama**. V devetih dneh od začetka ofenzive so letala spustila 50 tisoč ton bomb ter popolnoma uničila cele goste obljudene četrti Hanoia in Haiphonga. Človeških žrtev je na tisoče. Severnovietnamsko protiletalsko topništvo pa je v tem času sestrelilo 71 letal, od katerih 31 ogromnih letalnih trdnjav.

● **Medtem ko so se poprej nadaljevali ameriško-severnovietnamski pogovori na ravni izvedencev, so zdaj obnovili tudi štiristransko konferenco o Vietnamu na Aveniji Kleber**. Do konkretnih rezultatov pa bo lahko prišlo šele na pogovorih med glavnima pogajalcema Kissingerjem in Le Duc Thojem, ki so se pravkar začeli. Pričakovanja so za sedaj precej pesimistična, posebno potem, ko so demantirali vest, da sta Washington in Hanoi že dosegla kompromis ter da bi lahko v dveh tednih podpisala mirovni sporazum.

● **V Moskvi sodijo, da so pogajanja in politična rešitev edini logični izhod iz vietnamske vojne** ter da so za neuspeh dosedanjih pogajanj krivi Američani, ker so zahtevali bistvene spremembe v besedilu sporazuma, ki je bilo usklajeno že 20. oktobra lani. Thieu si želi s pogajanjem dobiti tisto, česar ZDA niso mogle zagotoviti z vojaškimi sredstvi.

● **Na Bližnjem vzhodu je prišlo do novega hudega incidenta med Izraelom in Sirijo**. Izraelska letala, ki so kršila libanonski zračni prostor, namenjena v Sirijo, so se spopadla s sirskimi lovci.

● **Vseh pet političnih strank, ki so zastopane v švedskem parlamentu, je odobrilo skupno izjavo**, v kateri pozivajo ameriško vlado, naj nemudoma prekine bombardiranje Severnega Vietnama, ki da je podobno nacističnim vojnim zločinom, in podpiše mirovni sporazum. Sporočilo je dal ministrski predsednik Olaf Palme, ki je tudi povedal, da so stranke poslale generalnemu sekretarju OZN Waldheimu brzojavni poziv, naj poseže, da bi napravil konec vietnamski vojni.

● **Med londonsko in malteško vlado je ponovno prišlo do spora glede najemnine za vojaška oporišča na Malti**. Dom Mintof zahteva od Londona povnemanje najemnine za toliko, za kolikor se je po doseženem sporazumu zmanjšala vrednost funta šterlinga. Britanska vlada pa tega noče plačati, zato zadeva postaja precej resna, in je o njej razpravljali tudi svet NATO v Bruslju.

● **Po katastrofalnem potresu v glavnem mestu Nikarague so nekateri latinsko-ameriški časopisi začeli objavljati komentarje**, v katerih obtožujejo diktatorja Nikarague Somoza, da je to katastrofo izbral in si prigrabil še več oblasti in bogastva. Diktator baje misli, da je mednarodna pomoč prizadetim v Nikaragu namenjena njemu osebno.

● **Zahodnonemški zunanji minister Walter Scheel je ponovno izrazil pripravljenost nemške vlade**, da obnovi pretrgana pogajanja o normalizaciji odnosov s Čehoslovako. Pričakujemo namig iz Prage, je izjavil Scheel, in poudaril, da je ZRN pripravljena razglasiti Münchenski sporazum iz leta 1938 kot neveljaven, ga moralno obsoditi in se mu nedvoumno odreči.

Ameriški predsednik Nixon je voščil svetu novo leto s šopkom milijonov bomb, ki jih je sesul na gosto naseljena področja Severnega in Južnega Vietnama. Ta kruta novoletna voščilnica je za človeštvo lahko opozorilo, da bo leto, v katero smo vstopili, v bistvu nadaljevanje pravkar minulega: plazovi bomb, ki so padali na oba Vietnama skoraj dva tedna pred novim letom in se po izteku leta nadaljevali, dokazujejo, da se ameriški predsednik ni odpovedal svoji politiki neusmiljenega vojaškega izsiljevanja, ki naj bi nadomestila očitno nemoč na moralnem in političnem področju.

Brezobzirni letalski teror seveda ni dosegel tistega namena, kakršnega se je Nixon morebiti nadejal: da bi zlomil neuklonljivo vietnamsko ljudstvo, ki je sklenilo vztrajati pri svojih pravičnih zahtevah, ne oziraje se na nove in nove žrtve. Hkrati je morala najmočnejša vojaška sila na svetu priznati, da njene smrtonosne zračne trdnjave B-52 niso neranjljive: severnovietnamskemu protiletalskemu topništvu jih je uspelo v zadnjih dneh sestreliti dokajšnjo število, tako da so se vrste zajetih pilotov v DR Vietnamu še pomnožile. In kar je za predsednika Nixona morda še posebej neprijetno, je to, da so začele bombe iz njegovih supertrdnjav padati tudi na ujetniška taborišča v DR Vietnamu in tam povzročati žrtve med ameriški piloti.

Nedvomno je bil ta superteror za predsednika Nixona izredno grenka preizkušnja. Doma se mu je začel upirati kongres, ki že razmišlja o tem, da bi ukinil vsa sredstva za vietnamsko vojno in tako posredno prisilil čedalje bolj samosvojega predsednika k poslušnosti: kongres zameri Nixonu predvsem to, da se 13. decembra, ko je enostransko prekinil tajna pogajanja med svojim svetovalcem Kissingerjem in severnovietnamskim pogajalcem Le Duc Thojem, ni posvetoval s predstavniki doma; prav tako člane kongresa ni vprašal za mnenje, ko je sprožil novo, še bolj barbarsko bombardiranje civilnih ciljev v DR Vietnamu, da bi na ta način prisilil vietnamsko ljudstvo k sprejetju njegovega ultimata. Ameriški časopisi so že zapisali, da se Nixon čedalje bolj obnaša kot absolutistični vladar, ne meneč se za razpoloženje v svoji domači javnosti: po vsej sili hoče uveljaviti svoje zahteve, uspan od tega, da mu je na lanskim jesenskih predsedniških volitvah dal narod tolikšno podporo (kajpada zaslepljen od njegovih obljub o vsesplošnem popuščanju napetosti, o normalizaciji s Kitajsko in Sovjetsko zvezo in o blagostanju doma: vse to pa se zdaj kaže slej ko prej kot spreten predvolilni manevar).

Ogorčenje nad Nixonovim početjem pa ne narašča samo doma, ampak tudi v krogu njegovih zahodnih zaveznikov. Najhuje je ameriškega predsednika obsodil švedski premier Olof Palme, ki je bombardiranje primerjal z nacističnim barbarstvom ter s tem izredno zaostрил odnose med Švedsko in ZDA. Obtožbam

so se pridružili tudi drugi skandinavski politiki, zahodnonemška javnost terja od Brandta, naj ameriški zračni teror nad Severnim Vietnamom obsodi kot Nobelov nagrajenec za mir, italijanski zunanji minister Medici je pred odhodom na Kitajsko izjavil, da namerava njegova država priznati DR Vietnam, tudi francoski predsednik Pompidou izraža nezadovoljstvo nad ameriškim početjem v Indokini.

Svet so preplavile številne demonstracije, v katerih so ljudje izražali vso podporo pravičnemu boju vietnamskega ljudstva in odločno obsodili ameriško barbarstvo v Indokini. Strah, da bi zdajšnje Nixonovo početje lahko za vselej uzakonilo v mednarodnih odnosih uporabo sile kot sredstvo političnega pritiska, je zoper ameriški bombni teror združilo praktično vse različne sloje prebivalstva širom po svetu. Iz Sovjetske zveze pa poročajo, da ni izključeno, da bi generalni sekretar KP SZ lahko odpovedal spomladanski obisk v Washingtonu: Brežnjev je namreč na nedavni proslavi 50-letnice sovjetske države nedvoumno poudaril, da je bodočnost sovjetsko-ameriških stikov odvisna tudi od razpleta vietnamske krize. In ko se je med svojo potjo v Pariz ustavil v Moskvi severnovietnamski pogajalec Le Duc Tho, so mu sovjetski voditelji ponovno potrdili vso pripravljenost Sovjetske zveze, da na vseh področjih podpre vietnamski boj.

Ko je že postajalo očitno, da Nixon svojega namena s superterorjem ne bo dosegel, so napovedali novo srečanje med Kissingerjem in Le Duc Thojem v Parizu: v ponedeljek sta začela 22. krog tajnih pogajanj, na katerih sta se prvič sešla 4. avgusta leta 1969. Le malo je optimistov, ki verujejo v skorajšnji uspeh teh pogajanj. Izkušnje so vse prebride: oktobra lani bi bil moral biti mir že podpisan, pa so ZDA sprva podpis odlagale, nato pa se mu povsem odpovedale in začele prihajati z vedno novimi in novimi zahtevami.

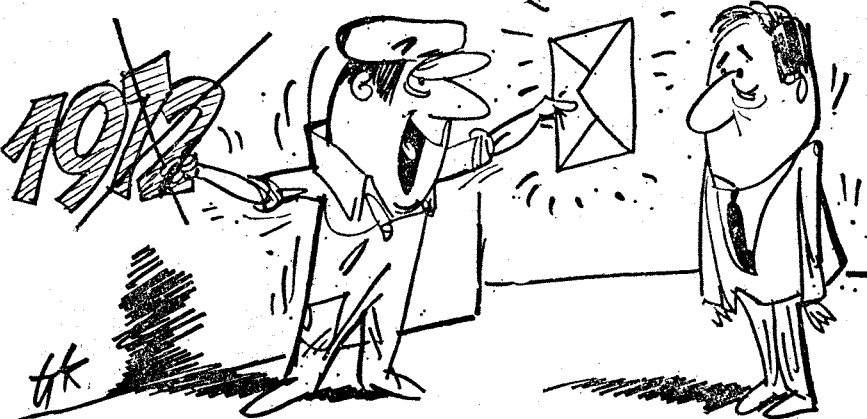
Kajpada je Nixon hotel pridobiti pri času. Najpoprej zato, da bi čim bolj zanesljivo zmagal na volitvah. Potem pa, ko je bil premočno izvoljen, je začel misliti, da mu je dana tolikšna moč, da lahko s njo počne, kar hoče — in tudi dobi, kar hoče. Zato je Kissingerja, potem ko je videl, da so Severni Vietnamci v pogajanjih neuklonljivi in da bi morala ameriška stran popustiti, če naj bi se pogajanja premaknila z mrtve točke, enostavno odpoklical in se zatekel k preizkušeni metodi: s sistematičnimi bombnimi napadi je hotel prisiliti DR Vietnam h kapitulaciji. Po drugi strani je hotel ta čas okrepiti saigonski režim, ki bi mu po morebitnem podpisu mirovne pogodbe omogočal še nadaljnjo kontrolo nad tem jugovzhodno azijskim koncem.

Toda odgovor je bil odločen tako s strani Severnega Vietnama kot s strani južnovietnamske osvobodilne fronte: severnovietnamsko prebivalstvo je strahotne bombne napade vzdržalo, na jugu pa so osvobodilni borci sprožili nove, še srditejše spopade s saigonsko vojsko. Položaj je potemtakem ostal nespremenjen, kar je za Nixona pomenil poraz. Moral je torej poslati svojega osebnega svetovalca dr. Kissingerja znova v Pariz. Lahko da mu je dal nova navodila in lahko da je pripravljen v kakšni točki tudi popustiti. Lahko pa da ga je v Pariz poslal tudi zato, da bi malce pomiril razburkano svetovno javnost, da bi »potipal« severnovietnamsko pripravljenost na morebitno popuščanje in pa, da bi znova malce pridobil na času za urejanje položaja v Saigonu in pa za pripravljanje novih vojaških operacij.

Vse to je torej mogoče. Edino, kar se zdi ta čas še najmanj mogoče, je to, da bi Nixon v celoti privolil v vse pravične vietnamske zahteve. Vietnamci se tega zavedajo in so prav zato v tem času sprožili nov, odločen boj. Tega pa se mora zavedati tudi vsa napredna svetovna javnost, ki mora biti še bolj enotna v svoji akciji solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva. Gre namreč za nenehni dvoboj dveh koncepcij: pravične koncepcije priznavanja samoodločbe narodov proti barbarski koncepciji grobe vojaške prisile.

KOMENTATOR

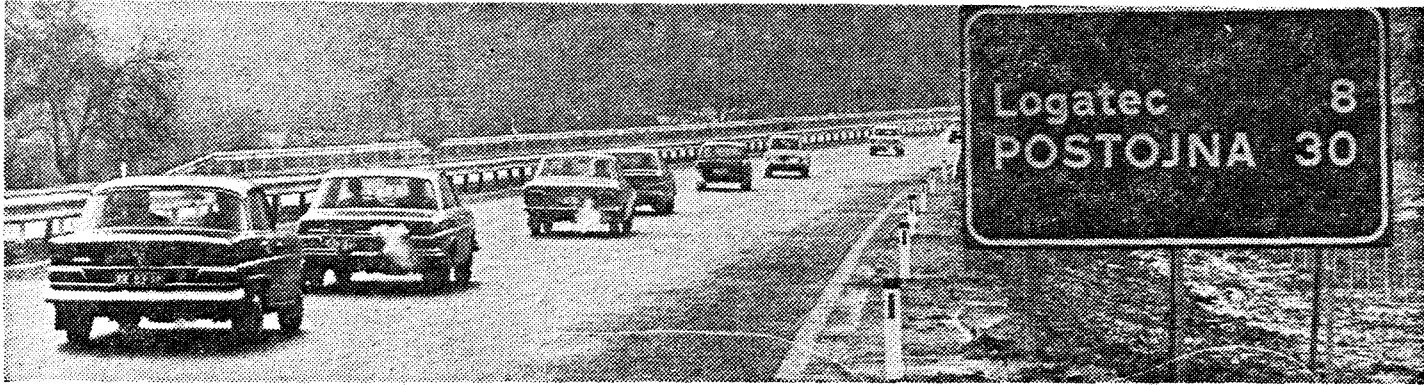
VSATK TEDEN ENA...

»V redu, ampak tole velja tudi za leto 1973!«

• TV 15 »izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in klišei ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportuži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Cesta napredka in blagostanja

Pogled na novo avto cesto je zares veličasten. Fotografija je posneta z viadukta na Verdu, kjer ima cesta pri vzponu poleg normalnih štirih še peti pas za počasna (težko naložena) vozila.

O avtomobilski cesti Vrhnika-Postojna, prvi sodobni štiripasovnici na Slovenskem, se nam zdi potrebno pisati predvsem iz dveh razlogov. Prvič, ker smo partizani med bojem za svobodo mislili tudi na to, da naša dežela ne bo več revna, zaostala in izkoriščena, ampak bogata, v kateri bo pravice in kruha za vse delovne ljudi. Nova avto cesta bolj kot vsi drugi delovni uspehi doslej najpreprečljiveje potrjuje, da smo veliko revolucionarnih zamisli že uresničili, da postajamo sodobnejši, razvitejši in bogatejši, obenem pa bo nova sodobna cestna povezava omogočila še hitrejši in popolnejši gospodarski razvoj tako naše ožje domovine Slovenije kot tudi vse Jugoslavije. Predvsem nam avtocesta nudi potrebne možnosti za ovrednotenje naših naravnih lepot in zanimivosti od Jadranskega morja prek Krasa do Alp. Dohodki od turizma bodo odločilnega pomena za učvrstitev našega denarnega sistema in za stabilizacijo. Ta premik ne bodo čutili samo kraji in ljudje ob cesti, ampak tudi v najbolj zakotnih hribovskih vaseh.

Drugič pišemo o otvoritvi avto ceste zategadelj, ker smo ob tej priložnosti očitno znova uveljavili nekatere skoraj pozabljene revolucionarne vrednote in simbole, ki smo jih nekoč izražali z geslom »Delu čast in oblast!« Zgodilo se je namreč, da so cesto odprli trije delavci, v imenu delavcev trije najzaslužnejši graditelji: Ivan Laso, visokokvalificirani miner gradbenega podjetja »Planum« iz Zemuna, Mile Mitrovski, visokokvalificirani strojnik iz podjetja »Mavrov« iz Skopja in Pavel Juras, visokokvalificirani miner iz podjetja »Slovenija ceste« iz Ljubljane. S tem je bila izražena vsa čast delu in delovnim ljudem, simbolično pa je bilo izraženo tudi bratstvo jugoslovanskih narodov, saj so cesto složno gradila podjetja iz vse Jugoslavije pa tudi koristila bo vsem narodom Jugoslavije.

Končno pišemo o novi avtocesti tudi zato, da bi naše bralce seznanili z velikimi naporami graditeljev, ki postavljajo to našo skupno delovno zmago v še svetlejšo luč. Gre za zares grandiozno delo. Graditelji so v 30 mesecih zgradili 32 km sodobne štiripasovnice. Da so to dosegli, so morali: izkopati in odstraniti 3.900.000 kubičnih metrov zemlje in kamenja, na traso spraviti in utrditi 3.300.000 kubičnih metrov gradiva, 225.000 kubičnih metrov drobljenca (gramoza), 27.000 ton betonske mase in 340.000 ton

asfalta. Dalje so morali zgraditi 16 podvozov, 13 nadvozov in 10 mostov v skupni dolžini 1.700 metrov. Od mostov je najdaljši viadukt Verd, ki je dolg 622 metrov, za njim je viadukt Ravbarkomanda, dolg 594 metrov, viadukt Ivanje selo, dolg 230 metrov, viadukt Unec, dolg 197 metrov in tako dalje. Zvaljati in namestiti je bilo treba 118 km odbojnih ograj, ki jih je konstruirala, izdelala in dobavila železarna Jesenice. Najpovemo še to, da so samo za pleskanje odbojne ograje porabili 910 ton barv. Dalje so z obeh strani ceste napeli 64 km varovalne ograje (mreže proti divjadi), na cesti so izrisali 240 km talnih oznak (označbe prometnih pasov), postavili 500 prometnih znakov ter vsake dva kilometra telefonsko omarico za klic v sili. To je le nekaj podatkov, ki govore in dajo misliti tudi preprostemu človeku.

Avtocesta Vrhnika-Postojna je prva sodobna štiripasovnica na Slovenskem. Njen pomen je zlasti v tem, ker predstavlja začetek sistematičnega posodabljanja naše cestne mreže. Predvidoma bomo do leta 1980 to prometnico povežali z mednarodnimi prometnimi tokovi, kar bo zahtevalo še veliko denarja, delovnih naporov in odrekanih. Potrebe in zahteve so velike. Da bi lahko šli v korak z zahtevami prometa in našega gospodarskega razvoja, bi morali v Sloveniji zbrati letno kakih 14 milijard denarjev (novih) za ceste več kot doslej. Šele v tem primeru bi bili naši napori za posodobljanje prometa zadostni in zadovoljivi, šele v tem primeru bi lahko v kratkem dohiteli gospodarsko razvitejše sosede. No, prvi uspeh je tu.

FRANCI STRLE

Gostje iz Alžirije na obisku pri nas

Na povabilo zveznega odbora ZZB NOV je 5. januarja prispela v Jugoslavijo alžirska študijska delegacija. V njej so bili: Novauria Abdallah, generalni sekretar organizacije bivših borcev Alžirije, Khari Saadallah, funkcionar v ministrstvu za bivše borce Alžirije, odgovoren za zgodovinsko preučevanje, Mesbah, konservator v muzeju revolucije v Alžiru, Ladjouze, arhitekt, funkcionar v ministrstvu za mladino in sport. Na poti po Jugoslaviji jih je spremljal tudi M. R. Hafix ateše na alžirskem veleposlaništvu v Beogradu.

Namen tega obiska je bil, da bi se predstavniki alžirskih organizacij in ustanov podrobneje seznanili z negovanjem in razvijanjem tradicij naše NOB in revolucije. Ogledali so si mnoge zgodovinske kraje ter kulturno-zgodovinske spomenike in grobišča borcev v Srbiji in Sloveniji.

V Sloveniji so bili 7. in 8. januarja. Kmalu po prihodu v Ljubljano so si ogledali spominski prostor na Urhu, kjer so položili venec pred spomenik. V hotelu Turist so nato s predstavniki ZZB NOV Slovenije izmenjali mnenje o prenašanju revolucionarnih tradicij na mladino in o spomeniškem varstvu pri nas.

Z naše strani so se udeležili pogovora Tone Turner, sekretar sveta za tradicije pri republiškem odboru ZZB, prof. Dušan Kompare, dr. Ivan Komelj, France Sušteršič in Vladimir Senk. Pri kosilu, ki je sledilo pogovoru je goste iz Alžirije pozdravil tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf.

Popoldne so si alžirski gosti ogledali Bled, Begunje in Drago ter se vsestransko zanimali za zgodovino dogajanj v teh krajih. Globoko jih je ganila tudi celotna ureditve tega zgodovinskega okolja iz naše NOB.

V ponedeljek, 8. januarja, so gostje iz Alžirije prisostvovali slavnostnemu zborovanju ob otvoritvi novega obratovarne stavbenega pohoštva v Oplotnici in žalni slovesnosti ob 30-letnici na zadnjem bojišču Pohorskega bataljona na Osankarici.

Ko so se člani alžirske študijske delegacije poslavljali od svojih spremljevalcev iz Slovenije, so v svojih zahvalah za izkazano gostoljubnost naglašali, da jih je globoko ganilo vse, kar so pri nas videli in doživeli, ter da jim vse to pomeni izdatno obogatitev spoznanja področja, ki ga proučujejo.

V. M.

Na Hrvatskem so že imeli republiško skupščino ZZB NOV

V Zagrebu je bila 26. decembra 1972 IV. skupščina republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske, ki sta ji med mnogimi delegati in gosti prisostvovala tudi predsednik ZZB NOV Marijan Cvetković in sekretar izvršnega komiteja CK ZKH Joža Vrhovec.

Po sprejetem poročilu o delu organizacije ZZB NOV Hrvatske v zadnjih treh letih je predsednik republiškega odbora Pero Car prebral referat. V njem je naglasil, da se je ZZB NOV v zadnjih letih postopoma razvijala od stanovsko-veteranske organizacije v močno delovno in družbeno-politično organizacijo.

Potem ko je utemeljil to oceno, je natanko opisal, kako se je politična aktivnost te organizacije odražala predvsem v sodelovanju z Zvezo komunistov na čelu vseh naprednih socialističnih sil za spremembe v političnem sistemu, za nadaljnjo krepitev samoupravljanja, a še posebej v dobi odločilne borbe proti nacionalizmu in drugim oblikam protirevolucionarne dejavnosti.

V nadaljnjem izvajanju je poudaril, da se mora okrepiti politična angažiranost članstva ZZB še nadalje razvijati ob izvajanju nalog iz pisma predsednika Tita in izvršnega biroja predsed-

stva ZKJ ter programa aktivnosti Zveze Hrvatske. V tej zvezi je še dejal, da bori ta dokument doživljajo kot revolucionaren poziv vsem naprednim socialističnim silam na idejno-politično ofenzivo in odločen obračun z vsemi nasprotniki samoupravljanja.

Po obširni razpravi, v katero je posegel tudi predsednik ZZB NOV Jugoslavije Marijan Cvetković, so se pogovorili o vseh družbeno političnih in organizacijskih zadevah, ki zanimajo borce in njihove organizacije. S skupščine so poslali pozdravni brzojavki predsedniku Titu in CK ZKH. Sprejeli so tudi resolucijo, v kateri protestirajo proti šovinistični gonji v Avstriji, in zahtevali izenačenje Slovencev in Hrvatov glede državljanskih pravic v Avstriji z drugimi državami ter onemogočenje delovanja ustaških in drugih protijugoslovanskih organizacij. V posebni resoluciji so ostro obsodili tudi zločinsko bombardiranje DR Vietnam, ki ga izvaja vojno letalstvo ZDA.

Pred koncem skupščine so izvolili še nov republiški odbor ZZB NOV Hrvatske s predsednikom Perom Carom na čelu.

NAROČNINA DO NADALJNJEGA PO STAREM

Naročnikom sporočamo, da ostane naročnina na »TV 15« do nadaljnjega taka kot lani, tj. 42 dinarjev.

Pravimo do nadaljnjega, ker ne vemo, kaj vse nam bo prineslo letošnje leto. Lansko leto smo jo z varčnim gospodarjenjem in z vašo pomočjo še kar dobro zvozili, tako da trenutno nimamo razloga za povečanje naročnine. Toda vprašanje je, kako nas bodo sredi letošnjega leta prizadeli stabilizacijski ukrepi. Med drugim se nam obeta ukinitve dotacije v znesku 12 milijonov starih dinarjev od Kulturne skupnosti Slovenije in podražitev tiskarskih storitev za 10 odstotkov, pošta pa nam je še podražila svoje storitve pri pobiranju naročnine za 150 odstotkov — in da ne govorimo o drugih podražitvah, ki jih še ne moremo predvideti v številkah.

Letošnja naročnina ostane torej taka kot lanska — 42 dinarjev za vse leto, v maloprodaji pa bo stal izvod »TV 15« 1 dinar. Do dokončne odločitve bo seveda prišlo ob koncu polletja, ko bomo videli, kako nas »nosijo« stroški. Če nam bo preveč trda predla, bomo morali spet poklicati na pomoč vas, dragi naročniki.

Ker bomo morali tudi mi v 90 dneh poravnati vse svoje obveznosti, smo sklenili, da bomo naročnino 42 dinarjev pobirali v mesecu aprilu. To nam bo prihranilo precej stroškov, saj moramo pri vsaki položnici odšteti za izterjavo 1 dinar. Prosimo za vašo uvidevnost, saj bomo s tem na boljšem tako mi kot vi. Tiste, ki bi radi sami poravnali naročnino še pred aprilom, pa prosimo, da jo nakažejo na naš tekoči račun št. 50100-678-45195.

Tudi letos bomo vsakemu novemu naročniku podarili eno izmed knjig založbe Borec, če se naroči na list vsaj za 12 mesecev. Tudi provizija za tiste, ki pridobijo nove naročnike, ostane enaka — 10 dinarjev za naročnika.

Še enkrat vam želimo vse najboljše v novem letu 1973. Prepričani smo, da vam bo tudi letos pisana beseda našega časnika koristna spremljevalka.

Uredništvo
in uprava »TV 15«

POVEČANA ŠPORTNA AKTIVNOST INVALIDOV

Zveza za šport in rekreacijo invalidov Slovenije je 23. decembra imela razširjeno sejo, ki so ji prisostvovali tudi predstavniki osnovnih organizacij.

Na seji so se najprej pogovorili o prireditvah in tekmovanjih invalidov v letu 1972. Obravnavali so tudi vlogo in naloge Zveze za šport in rekreacijo invalidov Slovenije in njenih osnovnih organizacij v zvezi z ustanavljanjem telesno kulturnih skupnosti. Priporočali so vsem osnovnim organizacijam, da se vključijo v sodelovanje s temi skupnostmi v posameznih občinah.

Iz poročil predstavnikov športnih društev, klubov in sekcij invalidov je bilo posneti, da je širom po Sloveniji 24 takih osnovnih organizacij, katerih večina jedro tvori jo še vedno vojaški vojni invalidi.

Sklenili so ustanoviti športna društva, klube in sekcije tudi po tistih občinah, kjer jih še nimajo ter v obstoječe in v novo ustanovljene vključiti čimveč invalidov dela in drugih invalidov.

Potem ko so sprejeli predlagani program prireditev in tekmovanj invalidov Slovenije, so na seji razdelili še priznanja zveze za šport in rekreacijo invalidov Jugoslavije, ki jih je podpredsednik te zveze Brana Radovanović izrazil petim najbolj prizadevnim in aktivnim organizacijam in to: SDI v Mariboru, Kopru in Kranju, športnikom Zveze slepih in sekciji paraplegikov ter petim za invalidski šport zelo zaslužnim članom: Franciju Mrcini iz Maribora, Jožetu Colji iz Kopra, Ivo Bevcu iz Kranja, Rafaelu Peliconu iz Nove Gorice in Vinku Bovconu iz Ljubljane.

V. M.

PIONIRJEM, MLADINCEM IN ČLANOM DELOVNIH KOLEKTIVOV

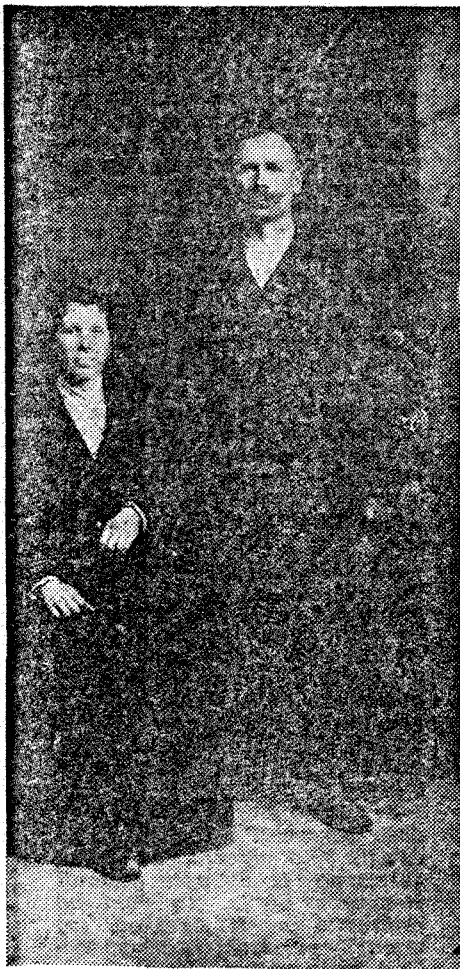
Pionirji in mladinci osnovne šole »Danile Kumar« ter člani KS Posavje z vsemi močmi pomagamo pri izgradnji doma borcev in mladine v Kumrovcu, rojstnem kraju našega draga predsednika Josipa Broza-Tita

Prepričani smo, da nas boste po svojih močeh v tej humani akciji podprli.

Zbrane prispevke nakažite na žiro račun št.: 50100-678-46402 Odbor za gradnjo doma borcev in mladine v Kumrovcu — pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije.

Pionirji, mladinci in kolektiv osnovne šole
»DANILE KUMAR«
Ljubljana — Bežigrad

Lucija iz Seničnega

Iz družinskega albuma: Franc in Marija Perko, stric in teta Lucije iz Seničnega

Ne bi bili stvarni, če bi zanikali, da smo se udeleženci osvobodilne vojne in revolucije razdelili na kategorije, izmed katerih vsako reč več ali manj vrednotimo drugače. V eno izmed njih štejemo tudi vse tiste ženske, zdaj že starejše kmečke in delavske gospodinje, ki smo jih imenovali »partizanske mamice«. Veliko so naredile za borce in brez njih bi bili marsikje partizani kot slepi in gluhi; toda težko je dokazovati, ali je bilo njihovo delo aktivno in organizirano ali pa samo občasno sodelovanje. Zato so pristojne komisije, ki so reševale njihove prošnje za priznanje udeležbe v osvobodilni vojni in revoluciji, kaj pogosto komaj še mogle udeležbo posameznice označiti kot sodelovanje.

Poznamo pa tudi take partizanske matere, ki so jim priznali vse, toda nimajo zadosti službenih let in zato tudi nimajo od priznanja dvojnih let nobene koristi. Edino če jim trda prede, dobe od občine prizna-

PISMO IZ DOBRNE

Ze petič si krepim zdravje v Dobrni. Sem prihajam kot invalidka iz NOV in zdi se mi, da sem dolžna napisati nekaj pohvalnih besed o tem zdravilišču. Zelo sem zadovoljna.

Prav vse osebe, od sprejemališča, do zdravnikov in vseh drugih uslužbencev so vsi vljudni, spoštljivi in vestni do bolnikov, tako da invalidi ne čutimo nobenega zapostavljanja. Vse poteka v prijetnem, domačem ozračju, mirno ter prijetno. Tudi hrana je razmeroma dobra in zadostna.

Skoda le, da zdravilišče nima dovolj samskih sob v samem zdraviliškem domu, tako da bi lahko tam dobili sobe vsi invalidi in bi jim ne bilo treba hoditi iz sosednjih stavb na kopanje in terapijo. Sicer pa so se vsi invalidi, ki sem se z njimi pogovarjala, pohvalno izrazili o zdravstvenih storitvah v zdravilišču.

V Dobrni je še najlepše v posezoni, ko ni več nobene gneče in se invalidi lahko prosto gibljemo ter smo vselej hitro deležni vseh storitev. Zgledna je tudi snaga v sobah in pri hrani.

Proslava 29. novembra je tudi pokazala, da v Dobrni, v tej vasi, živi in dela naš napredni delovni človek. Proslavo so priredili v zdraviliški dvorani. Nastopili so pionirski in mladinski pevski zbor, recitatorji, pionirska folklorna skupina in mešani pevski zbor. Proslave so se udeležili skoraj vsi gostje zdravilišča. Za težje invalide so v jedilnici rezervirali večjo mizo in jim tudi tako posvetili posebno pozornost.

PAVLA PUPIS

valnino in zdravstveno zaščito, če te zadnje niso deležne kako drugače.

Take in podobne misli so me prevevale, ko sem obiskal Lucijo Švab v vasi Senično nedaleč od Golnika. Ko sem spraševal, kje je njena hiša, sem zvedel, da je na koncu vasi, tik pod gozdom. Že spet, sem pomislil, kot tolikokrat po naših vaseh. Tja so lahko zahajali partizani, pa čeprav je bila v vasi postojanka. Iz takih priložnostnih stikov se je počasi razvilo trdno in trajno sodelovanje, čeprav prebivalci take hiše pogosto niso bili funkcionarji raznih odborov.

Kako je prišlo do tega, da je Švabova postala že zelo zgodaj partizanska delavka.

»Nekega dne konec junija ali v začetku julija 1941 smo popoldne kopali na vrtu,« pripoveduje Lucija. »Lz hoste so prišli trije moški v civilu. Šele pozneje sem videla, da imajo pod suknjiči pištole. Eden je bil moj bratranec Janez Perko, ki je 1942 padel v Udenborštu kot komandant bataljona. Z njim je bil tudi Jože Fink in še nekdo, ki se ga več ne spominjam. Kako bi mogla odkloniti bližnjemu sorodniku svojo pomoč. Tako smo začeli pomagati partizanom vsi, kar nas je bilo v hiši. Vedno bolj pogosto so prihajali in vedno pogostejše zahtevali, naj naredimo to ali ono.«

Nemški aparat je tudi na Gorenjskem deloval sprva zelo uspešno ter zadal našemu gibanju hude udarce. Toda Švabovih niso nikoli odkrili, tudi ne po Kumerdajevi aferi in ne po udarcu, ki ga je doživel Koroški bataljon v Udenborštu. Morda prav zato, ker se niso nikjer skušali preveč uveljaviti, ker jih je zanimalo samo to, kako bi bolje pomagali.

Jeseni 1942 je k Švabovim prišel kasnej-narodni heroj Franc Pasterk-Lenart. Potem ko je prišel iz nemške vojske na dopust v domačo vas Lobnik pri Železni Kapli ter tam prek brata Jurija dobil zvezo s Stanetom Mrharjem in Ivanom Zupancem-Johannom, se je odločil, da se ne bo vrnil v tujo vojsko. Prigovarjali so mu tudi, naj bi se podobno kot mnogi drugi skrival okoli domačega kraja. Toda Pasterk se je hotel bojevati in zato je odšel čez gore. Mrhar mu je povedal za Švabovo hišo in nekega dne se je pojavil tamkaj.

»Kar ustrašila sem se ga, saj je bil v nemški uniformi. Za pasom je imel veliko pištolo in na hrbtu telečnjak. V tistih časih si Nemci niso več upali hoditi sami tako blizu hoste. Zato me je streslo, ko sem ga zagledala prihajati. Toda fant je spregovoril slovensko, povedal, da je Korošec, in me vprašal, kje so partizani. Potem je omenil, da ga pošilja Mrhar, ki sem ga poznala. Toda nisem mu zaupala, zato mu tudi nisem hotela odgovarjati. Nazadnje me je vprašal, kje se gre v vas Gozd,« pripoveduje o svojem srečanju s Pasterkom Švabova.

Mnogo huje je postalo, ko so se naselili po nekaterih bližnjih postojankah domobranci. Uspelo jim je pridobiti na svojo stran del ljudi in začeti državljansko vojno, v kateri so kljub lažnjivim obljubam in geslom dejansko pomagali Nemcem. Predvsem pa so bili zaradi poznavanja ljudi in razmer veliko bolj uspešni kot Nemci, ki jim je takrat že pohajala sapa.

Tako se je zgodilo, da so zvedeli tudi za Lucijo Švabovo oziroma njeno dejavnost, kar Nemcem nikoli ni uspelo. Najprej je dobila dokaj prijazno vabilo, naj pride sama v domobransko postojanko v Kovorju. Slutila je, kaj se ji utegne zgoditi, zato ni šla. Kaj so hoteli domobranci, pa je ugotovila kmalu. Nekega dne, jeseni 1944, je prišla v spodnji konec vasi močnejša domobranska patrulja in začela spraševati po Švabovi hiši. Otrok je takoj pritekel povedat in Švabova je planila skozi zadnja vrata proti hosti. Domobranci pa so začeli za njo silovito streljati, tako da se je vse prašilo okoli nje. Zadel pa je na srečo niso.

»Tako sem se ustrašila, da sem tekla prav na Dolnik in se tam skrila,« zdaj pripoveduje Švabova in se smeji svojemu strahu. Toda strah pred smrtjo je lastnost sleherne-ga človeškega bitja in ni prav nič sramoten; le tisti se ga lahko sramujejo, ki ga niso pre-magali.

Po tem dogodku so še večkrat prišli domobranci v vas, toda Lucija jih ni čakala doma. Vedno so jo že precej prej obvestili, da ji preti nevarnost. Na stotine parov oči je bilo na preži noč in dan. Domobranci in Nemci niso mogli nikamor, ne da bi jih opazili.

Koliko je imela Švabova doma preiskav, pa nihče več ne more ugotoviti. Njen pokojni mož je bil čevljar. Kot se spominjamo, je bil že zaradi tega partizanom potre-

ben. Za krpanje čevljev, ki jih nikoli nismo imeli preveč. Mož je moral zato imeti vedno pripravljen izgovor, čigav je kak par gojzaric.

Blizu Seničnega je Golnik, kjer je bila med vojno največja bolnišnica na Gorenjskem. Med zdravniki in drugim osebjem je bilo tudi mnogo pristašev Osvobodilne fronte, partizani so potrebovali zlasti prva leta velike količine zdravil. Kje naj jih dobivajo, če ne iz bolnišnice, kjer zdravila so in kjer se da ponarediti kak recept, oziroma kaj prihraniti ali preveč dvigniti iz skladišča! Toda dragocena zdravila je treba tudi spraviti iz zastražene bolnišnice v gozdove. Ta pot je sila tvegana. Če bi Nemci zasačili koga z večjo količino zdravil bi bilo to zanj enako usodno, kot če bi ga prijeli z orožjem v rokah. Pa še to bi zahtevali od njega, naj pove, kje je zdravila dobil, in lahko da ne bi zdržal mučenja.

Zato so morali najti za pot in postaje, prek katerih so romala zdravila iz bolnišnice v gozd posebno zanesljive ljudi. Ena

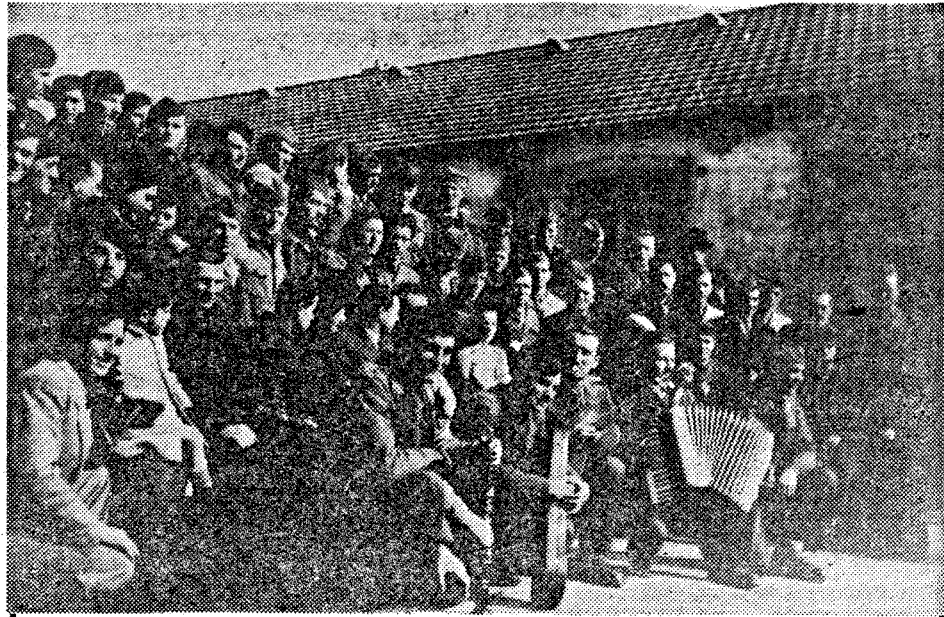
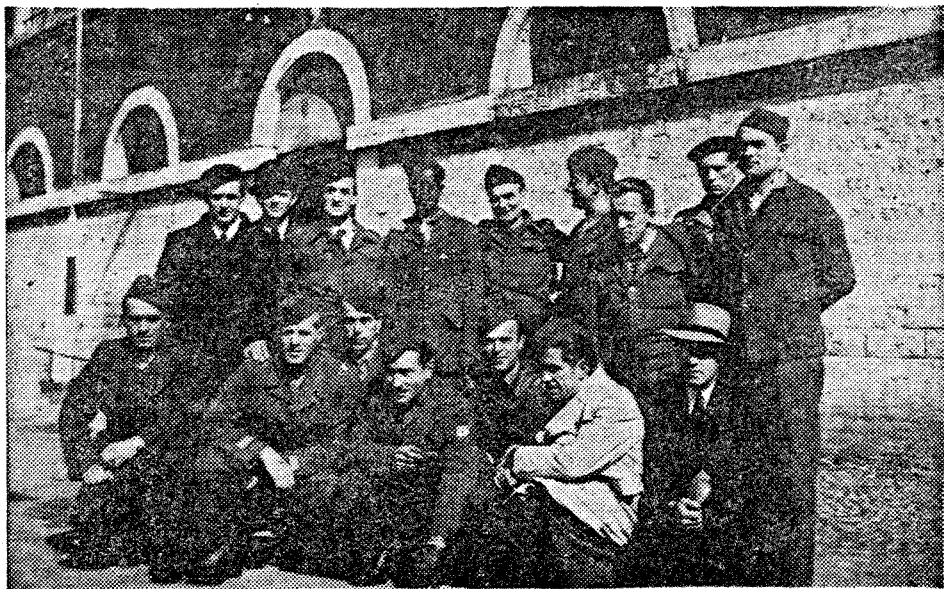
takih postaj je bila tudi pri Švabovih. Do tja jih je vozil šofer z Golnika.

»Nekoč smo imeli doma pismo vrečo zdravil,« pripoveduje Lucija. »Nenadoma pa — Nemci gredo«. Zadnji hip sem vrgla vrečo iz hiše na vrt, kjer je tast pravkar nekaj kopal. Zagrebel je vrečo v razor in že smo imeli v hiši nevaobljene goste. Vse so premetali, našli pa seveda nič. Končno so se spravili še na očeta in ga začeli spraševati po partizanih. Oče pa se je delal gluhega in jim odgovarjal razne neumnosti, tako da smo vsi, ki smo poslušali, komaj krotili smeh.«

Ko sem ji pa povedal, da bi rad o njej napisal članek in da zato potrebujem tudi fotografijo, je nikakor nisem mogel pripraviti do tega, da bi mi jo dala.

»Raje objavite sliko mojega strica in tete Franca in Marije Perko. Oba sta že umrla, on leta 1960, žena pa leta 1958. Oba sta naredila veliko, veliko pretrpela zaradi treh sinov — partizanov in zaradi četrtega, ki je zašel na kriva pota. Pa še nikoli ju niso dali v časopise,« je dejala. MILE PAVLIN

fotografija z vprašajem

Tovariš Bogo Lilijski iz Bidovčeve 13/a v Kopru nam je poslal v objavo tri fotografije pevskega zbora ujetnikov bivše jugoslovanske vojske in deportirancev, ki je 14. aprila 1945 nastopil v Lyonu na Francoskem, ko so nastale tudi pričujoče fotografije. Tovariš Bogo Lilijski, po rodu sicer Novomeščan, ki je zbor vodil, prosi, da bi naši bralci in nekdanji prekomorci fotografije natančneje pojasnili. Pošljete naj svoje naslove in naslove svojih tovarišev (ali vsaj imena in priimke in druge podatke) za vse tiste, ki jih bodo na fotografijah prepoznali, na naše uredništvo ali naravnost tovarišu Bogu Lilijski v Koper. Tovariš Bogo namreč namerava za tridesetletnico zbora organizirati tovariško srečanje.

Pet hiš je visoko v bregu nad cesto, ki se vleče po dolini proti Polhovemu gradu. Njive so razmetane po strmalih, koder se posipa težka, rjava zemlja. Vse do vrha je sama goljava z gručami skalovja in upognjenim drevjem.

Tja gor drži pot v dolgih ridah nad samotno grapo. Po dnu šumi potok in vanj se udara kamenje s skalnatih drč v Ravniku. Prav na vrhu je goli Rog nad vasjo Topol; vseokrog so sama slemenja, Goljek, rob nad zaselkom Belo in raztegnjeni Požarniki. Nebo se prisanja nad vršiče smrek, čezenj gredo oblaki in gozdovi šume.

Tako ždi Osredek spomladi, ko pokrije njegove bregove cvetoče resje in vzbrste jablane. Potem ko orumeni žito in zastane veter v sparini ter na jesen, ko se pripode izza slemen mrzli piši ter v zimo z viharji in zameti.

Spet je zacvetelo resje in v grapah šume narasle vode. Izza Krasja se je dvignila kanja in kroži nad globeljo.

Jarem se upira v breg in lemež škrt ob kamenju. Z roba v rob odmevajo zategli klci; nad vrhove drevja se vrtinči dim s kupov pograbljenega trebeža in lega po razgrnjeni zemlji.

Resje žari, toda med borovci je tišina; pesek ne škrtne na stezi in ponoči ne gorijo ognji v gozdovih. Nič več ne prihajajo partizani, ki so na večer posedeli po hišah in so z njimi prihajale novice.

Vsega tega ni več. Hajke so minile, skrita zavetja so se razsula in poslednji kurir, ki je prišel na Osredek, je že pred davnimi leti pustil svojo sled na snegu na stezi proti Vrabčam. Mir je in rdeče cvetje je pregnilo grobove. Sleherno pomlad pa vstajajo mrtvi v tihe mesečne noči, ko se svetlika rosa na tratah. Vračajo se v spomin in zablodeli odmevi se oglašajo znova. Na Krasju jekne strel in zabevska strojna kot ob tisti hajki.

Sneg je bil že odlezel s pobočij, le po osonjnih senožitih na Belem so še ležale skrite zaplate in čeznje se je ovila gaz, po kateri so prihajali ljudje iz doline.

Med njimi so šle tuje, doslej neznane besede, ki so si jih potem šepetali kmetje. Na Belem so se namreč oglašali partizani. Po meji so Nemci gradili žične pregraje in polagali mine, vrh Goljeka pa so oprezovale straže.

Tiho se je pripravljalo k nevihti. Vse noči so prihajali fantje in jemali puške iz skrivališč. V gozdovih je oživel.

Po dolini se je med zelenjem po njivah motal dim s pogorišč. Pijane tolpe so požigale in se znašala nad ljudmi, ki so ostali na domačijah. Po cestah in za plotovi so ležali pobiti možje, ki se niso mogli umakniti o pravem času.

Takrat je z drugimi ljudmi prišla na Osredek tudi Maša. Prej so jo morda klicali kako drugače in nekje je ostal za njo kos drobnega življenja. Njenih dvajset let je ostalo nekje na pogoriščih.

Pod borovci sta ležala ranjenca. Boj v dolini je bil okruten, ko se je peščica partizanov spopadla s tisoči Italijanov. Za Gradaščico so še goreli prevrnjeni kamioni.

Četa se je bila pod noč pomaknila na mejo, da bi prišla skozi vrzel v žični ograji, in Maša je ostala sama pri dveh ranjenih borcih. Vzdušje vse meje so se neprestano vžigale bele in rdeče rakete ter s novimi žarkami tipale v prežečo tišino po gozdovih, ki so ležali v temi kot na plen prežeča zver.

V grapi je šumela voda. Zavetje, v katerem je tičala Maša z obema ranjencema, je bilo skopano v peščeni breg. Za streho so bile le navzkriž položene veje, vendar je bilo dovolj skrito, da ga nihče, ki ni vedel zanj, ni mogel opaziti.

Med šumenjem vode so doneli glasovi, kakor bi se prav v bližini pogovarjali ljudje. Včasih pa je vmes zaškrtal pesek na stezi, da je vsem trem v zavetju zastal dih.

»Le voda šumi...« je tudi samo sebe mirila Maša. »Nič ni!«

Eden od ranjencev pa je že odvil poklopce na bombi, ker je prav tako razločno čul v dolini klic straže.

»Že gredo naši?« je iz prestreljenih prsi zajčal drugi ranjenec. »Tako dolgo se mučijo.«

»Gredo, že gredo...« ga je tešila Maša in mu otirala zaroseno čelo. »Vsak čas bodo tukaj.«

Ranjencu je omahnila glava in tiho je bledel.

»Se ne bojiš, Maša?« je zdajci vprašal prvi, ko je prej dolgo prisluškoval v temo. »Poslušaj...«

Dotaknil se je njene roke in sklonila se je bliže, ko ji je šepetal:

»Spodaj so, toda pred svitom gotovo ne bodo napadali. Zdajle se je le menjavala straža. Reši se!« ji je vroče prigovarjal. »Vem za pot, po kateri bi šlo. Pojdi nad robom gozda...«

Pod nebo je prasnila svetla raketa, ki je presvetlila veje in se počasi spuščala navzdol.

»Če nas odkrijejo, se bova borila do zadnjega, je Maša odmajala z glavo. »Do jutra pa je še dolgo.«

»Vode...« je zdaj zajčal prestreljeni ranjenec »Vode...«

Maša se je oklenila spolzke pištole v svoji roki. Dogorevajoča raketa je medtem že padla na tla.

Na cesti pod zavetjem se je oglašil rezek krik in strel je prasnili v temo. Vmes so zadoneli topotajoči koraki in dračje je hre-

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

V šestnajstem stoletju — ki pač ni bilo nič boljše od petnajstega — je avstrijski cesar pritiskal, da bi izželi kar največ denarja za vojno proti Benečanom (ko pa je bila nujnejša obramba pred Turki), plemstvo pa se je izmikalo plačevanju davka, češ da se podložniki upirajo, a da sami, iz svojega žepa ne morejo dati prav nič. Značilno je bilo vsekakor da se je zemljiška gospoda pogosto, če že ne vselej izgovarjala, ko bi morala plačati kakšen izreden davek, da so kmetje v slabem gmotnem položaju, skratka reveži brez dohodkov. Fevdalci pa se seveda niso zavzemali za svoje podložnike iz usmiljenja ali da bi jih hoteli varovati pred novimi bremenmi, bali so se predvsem, da bi iz kmetov sami zase ne mogli več toliko iztisniti, če bi podložniki plačevali cesarske in deželne davke.

V petnajstem stoletju si je cesar Friderik III. zamislil, da bo cesarstvo zavaroval s trdnjavskim pasom v obmejnih deželah. Tedaj so slovenska mesta dobivala obzidja. To je bilo prav pred petsto leti. Cesar je podeljeval mestne pravice mestom, kar pa je bilo zvezano z zidanjem obzidij. Tlačani so morali utrjevati gradove svoje zemljiške gospode, morali pa so tudi zidati mestna obzidja, ko pa so pridivljali Turki so bili kmetje zunaj obzidij razkropljeni po vaseh, prepuščeni sami sebi — pravzaprav: prepuščeni divjaški, roparski, turški soldateski, saj navedno niso pustili, da bi se zatekli za varno obzidje. Kmetje so bili za obzidjem ali v trdnjavah le tedaj, ko so jih pritegnili neposredno med branilce, vojake. Zato so si kmetje marsikje sami začeli graditi tabore, obzidja okrog kve. V tabore so ob turških napadih reševali svoje bomo-

imetje, živež, in tja so se zatekle ženske z otroki, Turki so odganjali v sužnost naše ljudi, dečke, da so jih vzgajali za janičarje, dekleta pa so si prisvajali kot osebni vojni plen.

S kakšnim navdušenjem so tlačani plačevali davke za obrambo in zidali utrdbе za gospodo, medtem ko so bili sami prepuščeni turškim roparjem, požigalcem njihovih domov, ubijalcem nemočnih starih ljudi in grabiteljev mladine — pač ni mogoče primerno opisati. Kmečko prebivalstvo, nenehno preobloženo z delom, je moralo biti srečno, če se je utegnulo vsaj ob pravem času kam skriti pred krvoločnimi roparji. Obrambna ureditev z znamenitimi kresovi po vrhovih gora, da so z njimi opozarjali na bližajoče se turške tolpe, je bila pač precej pomanjkljiva, toda pomanjkljivost so najhuje občutili nezavarovani podložniki. Zemljiška gospoda je sočustvovala s svojimi podložniki le predvsem zaradi tega, ker je bila oškodovana, če so ji Turki pobili ali odgnali podložnike, njene tlačane in vzdrževalce ter če so požgali kmečke domove, odgnali ali

Pogled na grad Turjak, eno najmočnejših trdnjav fevdalne oblasti na slovenskih tleh. (Njegove mračne vloge je bilo konec leta 1943 jeseni, ko se je zatekla vanj bojna elita slovenske belogardistične reakcije in doživela popoln poraz.) — Risba iz Valvasorjeve Topografije Vojvodine Krajske.

Medicinci, padli v NOB

Maks Stermecki

Rodil se je 30. maja 1908 v kraju Venco pri Korminu v Italiji. Med šolanjem v višjih razredih gimnazije je postal član SKOJ, kmalu potem pa član partije. Na ljubljansko medicinsko fakulteto se je vpisal 1927 ter študiral do leta 1930. Tedaj so ga zaprli in obsodili na 7 let ječe. Po povratku iz kaznilnice se je spet vpisal na medicinsko fakulteto, a se je povsem posvetil partijskemu delu. Bil je član kmečke komisije pri CK KPS. Zadnje mesece pred vojno je stažiral v krški bolnišnici. Obenem je bil organizator in prvi sekretar okrožnega komiteja KPS za Posavje. Leta 1941 se je umaknil v Ljubljano in tu postal eden najaktivnejših organizatorjev osvobodilnega gibanja. Italijani so izdali nalog za njegovo aretacijo že aprila 1941, marca 1942 pa je odšel med partizane. Leta 1943 so ga Italijani ranili in ujeti v Vavti vasi pri Novem mestu ter ga po strahovitem mučenju 18. februarja 1943 ustrelili v Vavti vasi.

ščalo. Sledil je zamolkel pok in jedek plamen je bruhnil v temo pod drevjem.

V bregu nad Mostarjem je nato zalajala »breda« in druga za drugo so se vžigale rakete. Skoz veje nad zavetjem so pričele sikati krogle.

»Naši se prebijajo«, je mirno dejal ranjenec, ko so z vseh strani prasketali strelji. Uspelo jim bo in vsi bomo rešeni...«

Borba se je pomikala v dno. Temo po njem so prešinjali kratki bliski in se družili s treskavimi poki. Krogle so klestile iglice z borovcev in svetleči se izstrelki so v ognjenih črtah švigali med njimi. Tu pa tam se je s tleskom zarila svinčenka v pesek.

»Vode...« je znova zajčal ranjenec. »Vode...«

Maša je odločno segla po čutari in kakor senca zdrsnila med borovci po bregu, ko je po pobočju drdral rafal. Nekaj krogel je udarilo tudi v zavetje.

Zatem je nastala tišina, le spodaj v grapi sta v kratke, vznemirjene krike tresnila dva strela iz pištole...

Na Osredek se je vrnila pomlad; tista kasna pomlad, ki prihaja v gore šele potem ko se v dolinah že ospé prvo cvetje. Z njo se je v tiho mesečno noč vrnila tudi Maša in tudi vsi ljudje iz nekdanih dni, ki leže po svojih grobovih v peščeni zemlji na Osredku, pod bukvami v gozdovih na Rogu, zasuti s skalami na Krasu, ljudje, katerih pepel raznaša veter po daljni tuji zemlji.

Vsi ti vstajajo v spomin in se vračajo. Z njimi vsa sama tudi Maša kakor leži v samotnem grobu med cvetočim resjem, ki se je razgrnilo čeznjo.

Dvajset let njenega življenja se je nekje zgubilo, toda kakršna je bila ona kratke hipe, se je za vselej vrnila v življenje.

PODJETJE ZA ORGANIZACIJO IN GRADITEV INVESTICIJSKIH OBJEKTOV

STANDARD-INVEST

LJUBLJANA

Celovška cesta 89

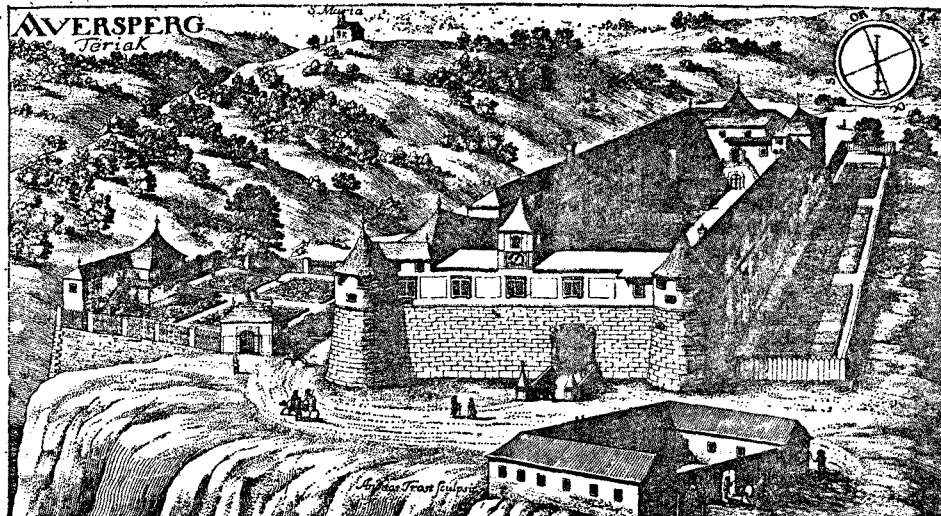
organizira graditev naselij na območju občine Ljubljana-Siška:

- soseska 6 s 3.250 stanovanji
- soseska 9 — Koseze s 1.200 stanovanji v terasastih hišah ter 400 enodružinskih hišami
- soseska 8/1 s 400 stanovanji
- soseska 4 — Stara cerkev s 84 stanovanji in novim poslovnim centrom Šiške
- naselje Preska pri Medvodah z montažnimi enodružinskimi hišami

izdeluje:

- Stiker-zidne elemente v lastnih tovarnih gradbenih elementov ob kamniški progi v industrijski coni.

Vse podatke o prodaji stanovanj, poslovnih prostorov, garaž ter Stiker-gradbenih elementov dobite v prodajni službi podjetja, Ljubljana, Celovška 89, telefon 57-477 ali 55-475.

Pred desetletjem in zdaj

Pred kratkim je minilo deset let, odkar je začel izhajati naš list TV 15. Deset let je za življenje enega-samega človeka precej kratka doba, kaj šele za zgodovino družbe. Toda ta se razvija vedno hitreje in pri nas bržkone še hitreje kot marsikje drugje po svetu.

Ob desetletnici premišljam najprej o materialnih razlikah, ki so nastopile v teh desetih letih pri nas in ki so močno vplivale na način našega življenja. Pri tem pa ne morem mimo pojave, značilnega za družbo. Namreč, da so navade zelo trdožive in da se dolgo in trmasto upirajo spremembam, ki jih prinašajo novi stroji.

Začnem naj z imenom našega lista. Takrat, ko smo razpravljali o dveh možnostih, o imenih Obveščevalca ali TV 15, smo se odločili za slednje. Danes se najbrž ne bi. Tedaj je bila slovenska televizija še v povojih, v kasnejših letih pa je televizijski sprejemnik dobil vstopnico v mnoge slovenske hiše. Televizija uporablja kratiko TV, tak pa je tudi prvi del imena našega lista in nastale so mnoge težave pri dostavi pošte.

Nadaljujem naj s primerjavo med opremljenostjo našega uredništva s tehničnimi sredstvi pred desetimi leti in zdaj. Začeli smo s pisalnimi stroji, ki so jih drugje zavrgli zaradi izrabljenosti, potem ko so kupili nove. Menda ni treba posebej omenjati, da so pri tej prvi modernizaciji imeli prednost računovodstva, komerciala itd., skratka administracija.

Imeli smo en sam fotografski aparat, ki smo ga dobili za doto do Invalidskega vestnika. Ko se je izkazalo, da ni uporaben, in skušali dobiti drugega, boljšega, smo nalezli na zoprnanje, češ da ga ne potrebujemo, kasneje pa, da ni denarja. Vedeli smo, da je za vse drugo, celo za manj potrebne reči dovolj denarja, da ga je dovolj celo za razkošno opremo. Tedaj sem kot edini kreditno sposoben uslužbenec, ker mi je pravkar poteklo eno izmed potrošniških posojil, sklenil, da kupim svoj aparat. s katerim pa bi seveda tudi fotografiral za potrebe uredništva. Nikakor pa nisem mogel dobiti porokov, ker so bili vsi znanci ali sami zadolženi ali pa že komu drugemu za poroka. Zame bi lahko jamčilo podjetje, toda ko sem prošil pristojnega za to uslugo, mi je ta prošnjo zavrnil. Nekaj kasneje nam je nekdo priskrbel fotoaparat, ki so ga izločili iz službe notranjih zadev. Precej časa je trajalo, preden smo ugotovili, da je popolnoma neraben, stroški za razna popravila pa so dosegli polovico cene novega aparata. Na leči je bila namreč raza, nadomestnih leč ni bilo, ročno brušenje pa bi bilo dražje kot najboljši nov aparat. Tako smo zgodovinski aparat lahko samo hvalježno vrnili.

V tistih časih sem bil tudi prvi novinar pri našem listu, ki je kupil skromnega »fičika«, med drugim tudi zaradi tega, da

bi hitro in laže opravljal službo po Sloveniji. Kako težko si je pravica novinarja do uporabe lastnega osebnega avtomobila utirala pot med tiste, ki so poklicani skrbeti za gospodarsko plat izdajanja lista, zlasti pa še bedeti nad tem, da ne bi kdo obogetal! Velikokrat so bili tudi čisti računi, da je bolje plačati kilometrino, pri tem pa prihraniti dnevno, precej ur delovnega časa in moči, kot pa poslati novinarja nekam z vlakom ali avtobusom. Še zdaj niso vsepovsod izkoreninjeni nazorji o tem, da je vseeno, kakšen je izkoristek delovnega časa.

Podobno je bilo tudi pri daljših potovanjih, zlasti v Beograd. Sprva smo potovali z vlakom, seveda brez spalnika. Vso noč si predsedel ali celo prestal v vlaku, nato si ves dan kinkal na konferenci, popil liter močne črne kave, zvečer pa si se podobno kot si se pripeljal, spet odpeljal v Ljubljano, da bi takoj zjutraj napisal članek. Ko si morda odhajal malo prej domov, da bi se po dveh prečutih ali skoraj prečutih nočeh končno vendarle naspal, so te nekateri grdo gledali. Potem pa smo se začeli voziti z letali in vse smo opravili v enem dnevu. Toda spet so nekateri ugovarjali, ker je bila letalska vozovnica dražja od železniške. Začeli smo računati, in številke so pokazale prihranek, če se pelješ z letalom. Šele potem so se tisti neumni Tomaži počasi pomirili.

Kako malo prostega časa smo imeli tista prva leta novinarji! Pozno jeseni, pozimi in zgodaj spomladi so se vrstili sestanki, seje in konference, seveda predvsem popoldne, pogosto pa so se zavlekli tudi pozno v noč. V pozni pomladi, poleti in zgodaj jeseni pa so se začele proslave, seveda ob nedeljah in praznikih. Kolikokrat po cele mesece nisi imel prostega dneva in niti na misel ni prišlo nikomur, da bi zahteval namesto nedelje kak drug prosti dan. Če pa si prišel v službo zjutraj uro kasneje, so te že nekateri grdo gledali.

Tudi glede dodatnega izobraževanja so imeli nekateri zelo čudne nazore. Predvsem so pozabljali, da je novinar, ki se ne izobražuje, podoben kmetu, ki ne gnoji svojega polja. Nekaj let že morda gre, potem pa je pridelek vedno slabši. Toda v takšnih delovnih razmerah je lahko izobraževanje potekalo samo za ceno velikega odrekovanja in hudih naporov. Tako daleč so šli nekateri, da so skušali preprečiti ustvarjalno delo izven službenega časa, čeprav je koristilo glede usposobljenosti v poklicu, zlasti glede zgodovine. Pri tem so se sklicevali na to, da je novinar, ki dela pozno v noč, utrujen in ne more v službi narediti toliko, kot bi sicer.

Zdaj imamo na uredništvu dobre pisalne stroje, vsak novinar ima svoj fotoaparat, imamo pa tudi uredniškega, imamo magnetofon, vsak razen enega ima svoj osebni

najstem stoletju v hudo krizo med nastajanjem in krepitvijo meščanstva, ob porajanju zametkov kapitalizma, med razvojem obrti in podeželske trgovine.

Podoba o tedanjih splošnih družbenih razmerah bi ostala nejasna, če bi govorili le o podložniških nasploh, če bi si zamišljali podložne kmete ali tlačane kot bolj ali manj enolično plast prebivalstva. Upoštevati je namreč treba, da je bilo med kmečkimi prebivalstvom čedalje več tudi »mekmetov«, to se pravi ljudi, ki se niso preživljali s kmetijstvom ali vsaj ne s samim obdelovanjem zemlje ali z rejo živine. To so bili tako imenovani kajžarji, želarji, bajtarji ali kakorkoli že imenujemo revne vaške prebivalce, ki so jim nekoliko podobni dandanes tako imenovani polkmetje ali poddelavci. Kajžarje je treba pri nas upoštevati že v petnajstem stoletju. Zgodovinarji ugotavljajo, da so se kajžarji navadno naseljevali na srenjskem zemljišču (na »gmajnah«), kar pomeni, da niso bili popolnoma odvisni od zemljiške gospode. Zemlja pa niso imeli dovolj, da bi se lahko na nji preživljali. Morali so biti iznajdljivi, da so si našli zaslužek. Nekateri so bili rokodelci, obrtniki, drugi drvarji, ogljarji ali rudarji v krajih, kjer se je pri nas razvilo fužinarstvo. Precej se jih je tudi ukvarjalo s trgovino in s tovorjenjem blaga, bodisi v tesnem sodelovanju s kmeti, ki so se ukvarjali skrivaj ali vsaj na pol javno s trgovino.

Upoštevati moramo posebno zemljepisno lego našega ozemlja. Naši kraji so bili na pomembnih trgovskih poteh med Hrvaško in Benečijo ter nemškimi deželami. Čez naše kraje so od hrvaške strani tovorili ali prevažali zlasti žito, od morja na sever, na vzhod in severozahod pa je med drugim prihajala izredno cenjena življenjska potrebščina — sol. Trgovina s soljo je imela v starih časih izreden pomen.

Ko se je podložnik, kmet začel ukvarjati s kakšnim »stranskim zaslužkom«, se je s tem nekoliko začel osvoboditi iz najhujše tlačanske odvisnosti. Toda kmetje so se mogli ukvarjati s kupčevanjem in z drugimi vrstami postranskega zaslužka le postopno, med premagovanjem najhujših težav. Podeželsko trgovino so med drugim tedaj zelo ovirale številne mitnice ali že kar meje med posameznimi zemljiškimi gospodstvi, še bolj pa deželne meje, mestne mitnice, mostnine, brodarine itd., da ne omenjamo še raznih hudih nevarnosti na trgovski poti — roparjev,

med katerimi niso bili redki celo plemiči. Potujoči trgovci so zmeraj mnogo tvegali in večkrat vse izgubili, včasih tudi življenje. Toda vse to pač ni moglo preprečiti razvoja trgovine in prometa.

Posameznim ali celo domnevnim, navideznim vzrokom kmečkih uporov so večkrat doslej pripisovali prevelik pomen. Pravi vzrok posameznih uporov pa je bilo pravzaprav prepletanje vseh vzrokov v določenem obdobju ali: dopolnil se je čas! Malo pesniško povedano: »kupa je bila polna«. Zato bi bilo tudi precej jalovo prizadevanje dokazovati, kaj so bili postranski in kaj glavni vzroki. Smesno, neumno pa bi se tudi zdelo, če bi se kdo še čudil zlasti še tako, kot se je hinavsko čudila fevdalna (in pozneje tudi meščanstvo), češ, le zakaj neki so se kmetje »puntali! To zveni skoraj podobno kot med narodnoosvobodilno vojno sprenevanje zastopnikov izkoriščevalskih plasti, izdajalcev, ki so se brž vdinjali okupatorju, da bi si z njim delili oblast nad ljudstvom; tedaj so se izdajalci tudi čudili ali »vzvrišeno« zgražali nad »banditi«, ki so si drznili upirati se vsemogočnemu okupatorju.

Zgodovina se sicer ne ponavlja, vsaj ne po znanem roku, vendar pa se ponavljajo nekatere težnje in mnoge podobnosti. Tako se je v dobi turških vojn moralo ljudstvo predvsem samo braniti in samo je tudi najbolj trpelo zaradi napadov roparskih vojaških tolp. Menda bi tudi ne bilo težko zgodovinsko dokazati, da so se fevdalni podložniki včasih tudi najbolj resno upirali in najpogumnejši spoprijeli s sovražno vojsko, bolj odločno kakor pa najemniška ali plemiška vojska. Večina podložnikov pa ni bila primerno oborožena ali je bila sploh brez vsakega orožja, kakor ni tudi bila vojaško izurjena in organizirana. Toda pri obravnavanju številnih vzrokov, kaj je povzročilo ali — še bolj zanimivo vprašanje — sploh omogočilo kmečke upore, je treba upoštevati tudi vsaj začetke organizacije kmečke, uporniške vojske. Kmetje zaradi nujne obrambe pred Turki nedvomno niso bili popolnoma brez vojaških izkušenj. Sicer pa kmet velja v vsej zgodovini kot najpomembnejši vir novačenja vojakov ali brez vojakov iz kmečkih vrst bi mnoge vojne sploh ne bile mogoče.

Zgodovinar nas tudi opozarja, da je v petnajstem stoletju močno narasla kmečka samozavest, ne le, ker se

SPOŠTOVANO UREDNIŠTVO

Vsem čestitam Srečno Novo Leto in obilo zdravja. Sem redna bralka vašega časopisa. Takoj po vojski sem jemala Invalidski vestnik sedaj pa TV-15. jaz sem od 2. svetovne vojne vojna vdova. Med NOV sem bila s 4 otroci v internaciji na Rabu. Zaprošila bi vas, če bi mi poslali kakšen spomin, zato ker sem redna bralka vašega časopisa.

Prisrčen pozdrav od
Suštaršk Marije

To pismo nam je poslala naša naročnica Marija Suštaršič iz Begunj na Gorenjskem. Tako zvestih naročnikov, kot je ona, smo res lahko veseli. Da bo imela od nas »spomin«, smo sklenili poslati knjigo »Druška vstaja v Vietnamu«. Dobila jo bo po pošti.

avto. Zadnje čase tudi ni več slišati ugovorov, ki sem o njih pisal...

Končam naj z razlikami v vrednotenju našega dela pred desetimi leti in zdaj in z odnosom do nas, vse skupaj pa v širših družbenih okvirih. Pred desetimi leti sicer nismo bili več »organa«, kar je pisalo tudi pod naslovom. Toda še vedno smo se spoprijemali z miselnostjo, da je tisk samo nekakšna »transmisija«, novinar pa zgolj slovnični oblikovalec raznih govorov, resolucij in poročil. Sicer so že veliko prej uradno razglasili načela o vlogi tiska in o novinarju kot odgovornem družbenem delavcu, toda kot vedno je bilo tudi takrat daleč od besed do dejanj, najbrž veliko dlje, kot je zdaj.

ZAHVALA

Krajevni organizaciji Zveze borcev NOV Javornik — Koroška Bela se najtopleje zahvaljujem za novoletni obisk na domu, čestitko in denarno obdaritev. Še bolj pa me veseli to, ker vidim, da zdravstveno in socialno šibki člani nismo pozabljeni.

Enako se zahvaljujem tudi občinski organizaciji ZB NOV Jesenice za enkratno denarno pomoč ter vsem želim še mnogo uspehov v njihovem požrtvovalnem delu.

VINKO DEMSAR
Jesenice

Ves ta čas pa se seve nikoli ni nihče nikomur zameril, če ga je koval v zvezde in če je slikal stanje v kar najbolj rožnati luči. Včasih je hvaljeni požel samo zavist, ki se je nato sprevrgla v zoprnanje. Nazadnje smo spoznali, da lahko pišemo o grehih, o grešnikih pa ne, zato smo se začeli zatekati v leposlovje, pa še tedaj ni bilo vsem vse prav. Nekateri so nam začeli očitati posploševanje, češ da gre za zelo redke primere, ki jih ne kaže obešati na veliki zvon, zakaj ne, pa so nam le redkokdaj priznali. V tem času bi kot značilnost poročanja o raznih pojavih navedel primer: Lepega dne je nekdo nekemu nekaj ukradel...

Se veliko bi imel povedati, kako so nas marsikje odrivali, kako veseli so bili, če nas ni bilo na kakem posebno kočljivem sestanku, in podobno. Sprva pod večjim, nato pod čedalje manjšim pritiskom, zatem prepuščeni sami sebi, smo vseeno vztrajali — nekaj zaradi vztrajnosti, nekaj zaradi upanja, da bo že bolje, predvsem pa zaradi prepričanja, ki smo ga črpali iz naših izkušenj med vojno. Stikov z borci in z drugimi delovnimi ljudmi. Vsak Titov govor nam je prinesel olajšanje in zadoščenje, obenem pa tudi razočaranje, ker besedam niso sledila ustrezna dejanja.

Zdaj, ko se nam znova obuja upanje, da bo nastopil korenit prelom, ne smemo biti podobni lačnemu človeku, povabljenemu na gostijo, ki ga je sram seči na krožnik. Čas terja od nas še vedno veliko poguma in odgovornosti, pa tudi budnosti in vrednotenja, kaj je prav in kaj ni. MILE PAVLIN

je kmet zavedal svojega pomena kot glavni davkoplačevalec, marveč, ker so ga pritegnili tudi v vojaško organizacijo. Kako pa je bilo s kmečko udeležbo v vojaški organizaciji, bomo še videli pozneje. Prav tako bo treba pri opisu samem velikega upora leta 1573 posebej opozoriti, da so se kmetje, podložniki spornega Tahyjevega zemljiškega gospodstva v ožji domovini Gubca hočeš nočeš udeleževali spopadov — oboroženi! — v krajevni »vojni« med sprtnimi fevdalci. Tako so kmetje imeli dovolj priložnosti, da so spoznali obe strani nasilja: nasilje kot oblast in zatiranje in nasilje kot vojskovanje, ki je v njem udeleženec, podložnik orodje nasilnika, a orodje, ki se lahko v določenih razmerah in posebnih zgodovinskih, usodnih trenutkih obrne proti samemu nasilniku, oblastniku.

Zgodovinski viri odkrivajo v nešteti primerih, kako zelo se je poslabševal gmotni položaj kmetov; da so fevdalci, zemljiška gospoda večkrat samovoljno nalagali tlačanom večja ali popolnoma nova bremena; da so prelagali breme deželnih in cesarskih (državnih) davkov na svoje podložnike in da je bil kmet — tlačan prepuščen na milost in nemilost plemstvu, gosposki, tudi tedaj, ko je sicer že skušal dobiti varstvo pri samem cesarju. Vse to je dovolj zgovorno, da je mogoče kaj hitro sklepati, češ, vzroki kmečkih uporov so več kot očitni!

Zares, vzrokov je bilo dovolj, da je bil kmet lahko ogorčen in obupan, ter da bi lahko »podivjal«. Vendar le to samo na sebi ni moglo sprožiti upora; izpolnjeni so morali biti še pogoji, ki so upor tudi omogočili, ne pa le, da so ga spodbujali.

Videli smo, da je petnajsto stoletje kot »doba kriz« prineslo mnoge spremembe zlasti zaradi nenavadne vojne s Turki, namreč vojne, ko so bile ogrske in notranje-avstrijske ter slovenske dežele le v zelo neučinkoviti obrambi. Izročilo o turških napadih ni zaman še dandanes tako živo. Medtem ko so se ljudje, Slovani, kristjani, na stalno zasedenem ozemlju na Balkanu in v Bosni prav do meja slovenskega ozemlja, hočeš nočeš prilagodili kot turška »raja« in začeli živeti v družbenem redu, ki ga je prinesel zavojevalec, pa so ljudje pri nas poznali Turke le kot »šibo božjo« — kot roparje in požigalce.

Se nadaljuje

O tržaškem partizanskem pevskem zboru

Ne dogaja se ravno poredko, da nam kak pevski zbor utihne. Razlogov za to je lahko več, od odhajanja starih pevcev do nezanimanja mlajših, od pomanjkanja prostorov do še hujšega pomanjkanja pevovodij. Prav zato je toliko bolj razveseljiv nastanek vsakega novega zbora, ker nam potrjuje prepričanje, da zborovsko petje pri nas kljub težavam in vedno bolj neugodnim pogojem za ljudsko-prosvetno delovanje še ne bo izumrlo — je v uvodnih besedah prispevka o tržaškem partizanskem zboru, ki ga iz Primorskega dnevnika v celoti ponatiskujemo, zapisal Jože Koren.

Spregovoriti hočemo o nastajajočem Tržaškem partizanskem zboru oziroma o njegovem zaenkrat še javno nepotrjenem, sicer pa že dejanskem nastanku. Oskar Kjuder, ki je kot član nekdanjega slavnega Simonitijevega partizanskega zbora »Srečko Kosovel« eden izmed njegovih pobudnikov in seveda tudi njegov pevovodja, nam je povedal, kako je do te pobude prišlo, kako se je ideja razvijala in v kakšni fazi je zbor sedaj. Zamisel o partizanskem zboru je pravzaprav že zelo stara, je dejal Oskar Kjuder. O njem se je govorilo na vsakem srečanju nekdanjih partizanskih borcev. Ne samo ob večjih priložnostnih

OSKAR KJUDER med vojno

slavljih, pač pa tudi ob gostilniških in prijateljskih omizjih, na izletih, v društvenih krogih na podeželju, v mestu in tudi sicer med prijatelji partizanske pesmi. Da so ti prijatelji med našim ljudstvom zelo številni dokazujejo tudi koncertni nastopi naših zborov, na katerih izvajajo največje navdušenje in najmočnejše ploskanje prav partizanske pesmi. Toda že samo zamisel je spremljala tudi zaskrbljenost, da ne bi tak zbor odtuževal pevce že obstoječim zborom in s tem mogoče več škodil, kot pa koristil naši zborovski dejavnosti. Mogoče je prav v tem razlog, da se zamisel tako dolgo ni mogla prebiti iz razpravljanja do realnosti. Toda prav v tem času je tudi dozorelo prepričanje, da ima partizanski zbor svoj življenjski prostor tudi ob vseh sedanjih delujočih zbora in da mora celo veljati kot načelo, da zaradi novega zbora ne sme biti noben sedanji zbor prikrajšan niti za enega samega aktivnega pevca.

Razčiščenje tega osnovnega vprašanja je omogočilo hitrejšo uresničevanje zamisli in prva taka priložnost se je ponudila lani spomladi, ko se je večja skupina bivših partizanskih borcev s Tržaškega pripravljala za izlet v Sovjetsko zvezo.

»Takrat smo si dejali, da Slovenec ne gre po svetu brez petja, izmed vpisanih za izlet se nas je zbralo — pripoveduje Oskar Kjuder — kakih petindvajset bivših partizanov. V glavnem bivših in tudi sedanjih pevcev. To nam je omogočilo, da smo se v razmeroma kratkem času naučili oziroma obnovili osem partizanskih pesmi, seveda bolj preprostih, tistih iz prvih časov narodnoosvobodilnega boja pa še dve ruski in eno italijansko partizansko.«

V tem zametku bodočega Tržaškega partizanskega zbora so bili fantje in moške iz raznih krajev: z Opčin, iz Trebč, Lonjerja, Boršta, Bazovice, Padrič in posamezniki še od drugod. Med izletom so nastopili v Kijevu, kjer so bili zbrani pionirji iz vse Sovjetske zveze, v večjem kraju blizu Volgograda (bivši Stalingrad), kjer so v Kulturnem domu peli delavcem neke večje tovarne in v Volgogradu samem, kjer so se s sloven-

ske partizansko pesmijo poklonili pri spomeniku padlim herojskim braniteljem mesta. S svojim petjem so povsod navdušili poslušalce in domov so se vrnili še bolj navdušeni in ogreti za ustanovitev stalnega partizanskega zbora.

Tako je prišlo 29. septembra 1972 do razširjenega razgovora v Bazovskem domu, katerega so se poleg tovarišev, ki so nastopili v SZ, udeležili še drugi, kakih štirideset po številu. Še istega večera so se dogovorili za pripravljajalno delo in sestavili nekak neuraden odbor, v katerem so zastopani tovariši iz vseh krajev. Z objavo v časopisju in z delom pripravljajalne odbora je število prijavljenih pevcev že v teku 15 dni naraslo na kakih šestdeset, potem na sedemdeset, danes, tri mesece po prvem sestanku, pa šteje zbor že okrog petinsedemdeset pevcev, od katerih jih je mogoče le za prste ene roke takih, ki so že doslej aktivno peli v kakem zboru.

Od celotnega števila je nekaj čez polovico bivših partizanov, od petindvajset do trideset je mladih iz naših partizanskih družin, nekaj je bivših aktivistov in simpatizerjev narodnoosvobodilnega gibanja.

Oskar Kjuder z navdušenjem govori o teh svojih pevcih. Navdušuje ga njihova zavzetost, saj na rednih tedenskih vajah v Bazovskem domu praktično ni izostankov razen zaradi boleznih ali zadržanosti na delu, navdušuje ga njihovo tovarištvo, saj se človek počuti med njimi kot v družinskem krogu; navdušuje ga njihova požrtvovalnost in discipliniranost pri vajah, ki je vzorna in ne nazadnje je zelo zadovoljen z njihovimi glasovi in poslušanjem, kar omogoča neobičajno hitro napredovanje pri osvajanju začetnega repertoarja. Trenutno študirajo osem skladb in sicer Simonitijevo Bolen mi leži, Tomčevo Teče mi vodica, Simonitijevo priredbo ruske partizanske Poljuško polje, Pesem 14. divizije, špansko iz državljanske vojne Rumbala, italijansko partizansko Efrema Casagrande Tu camminerai, Žrtvam in Gallusovo Glej, kako umira pravični.

Mogoče se bo zdelo čudno, da vadi partizanski zbor tudi Tomčevo narodno in Gallusovo, toda Kjuder pojasnjuje, da je namen partizanskega zbora sicer res v prvi vrsti gojiti slovensko in jugoslovansko ter drugih narodov partizansko pesem, da pa kot slovenski zbor

ZAVOD BOREC OBVEŠČA

Televizijska nadaljevanka »Kolumbovc« je bila posneta po romanu Romana Brodnega, ki je izšel v slovenskem prevodu lani z naslovom »VARŠAVSKI UPORNIKI«. (Prevajalec: France Šušteršič.)

Knjiga je vezana v platno, ima 442 strani in stane 136.—din. Dobite jo tudi na obroke.

Zavod »Borec«, Beethovnova 10, Ljubljana

ne more mimo slovenske narodne pesmi, ki se vsaj pri nas smiselno in vsebinsko povezuje s partizansko pesmijo. K temu dodaja Kjuder še drugo sporedno značilnost in funkcijo tega novega zbora. To namreč, da družijo bivše borce in aktiviste in da v svojem krogu razpravljajo tudi o svojih nerešenih vprašanjih, ki jih je na žalost še mnogo, saj prenekaletni še niso dosegli priznanja statusa partizanskega borca, da ne govorimo o

vprašanjih socialnega značaja in drugih.

Nekaj pa je treba še povedati v zvezi s samim zborom. Poleg pevcev bodo v njegovem okviru delovale tudi instrumentalne skupine za spremljavo posameznih pesmi. Tako bo skupina štirih kitaristov spremljala španske borbene pesmi, skupina štirih harmonikarjev nekatere slovenske partizanske, ki si jih brez harmonike težko predstavljamo in skilofonist bo spremljal nekatere sovjetske partizanske kot na primer Poljuško polje.

V drugi fazi študija bo zbor našel vrsto slovenskih partizanskih iz prvih časov narodnoosvobodilnega boja, vsekakor pa je Kjudrovo načelo, da se bo zbor vsaj v začetku loteval lažjih pesmi, ki naj ob dobrem obvladanju zbora učvrstijo in pevce navdušijo za nadaljnje delo. »Nimamo namena biti ne vem kakšen elitni zbor, čeprav bomo h kvaliteten petju nedvomno težili. Nadaljevati hočemo predvsem tradicije našega osvobodilnega boja in prav pesem je za to med najbolj primernimi sredstvi. Naredili bomo, kar bomo zmogli, toda eno je gotovo: volje pevcem ne manjka, pa tudi sposobnosti ne«, pravi Oskar Kjuder.

Seveda me je zanimalo, kdaj bomo lahko Tržaški partizanski zbor, tako se bo namreč uradno imenoval, slišali v javnosti. »Računamo tam v maju — nadaljuje Kjuder — morda združeno s kakšnim izletom. Vendar pa nas prej čakajo še druge stvari. 11. februarja bomo imeli ustanovni zbor, na katerem si bomo izbrali odbor, osvojili statut zbora in uvedli redne člane in izredne ter podporne. Takrat bomo imeli tudi prvi interni nastop, na katerega nameravamo povabiti nekatere goste. Med njimi bosta načelnik ANPI Italije tov. Rigo Boldri in predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf. Sicer pa ti lahko zaupam, da imamo že sedaj precej vabil za razne nastope, odzvali se seveda nismo še na nobeno. Ničesar ne nameravamo prehitovati. Zdaj je naša naloga študij in ko bomo pripravljani, bova lahko najin razgovor nadaljevala.«

JOŽE KOREN

Pomembno poslanstvo revije Borec

Ob proslavi desetletnice TV-15 je podpredsednik Zveze združenj borcev NOV Slovenije tovariš Bogdan Osolnik spregovoril tudi o reviji »Borec«, ki je bila do ustanovitve TV-15 glasilo naše organizacije in ki je imela svojega prednika v glasilu Cankarjeve brigade »Borec« pred tridesetimi leti. Ker gre za poglobljeno oceno te naše revije, izvajanje Bogdana Osolnika objavljamo v celoti.

»Potem, ko revija »Borec« ni več opravljala vloge glasila naše organizacije, je nastopilo za revijo obdobje iskanja prave vsebine. Prišlo je do upadanja naklade, kar je bilo znak, da revija »Borec« v slovenskem prostoru ni našla pravega mesta. Pred dvema letoma je predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije po temeljiti razpravi zavzelo stališče, da je treba točneje opredeliti profil revije, da mora le-ta dobiti bolj določeno poslanstvo in izraz. Sklenili smo, naj iz revije odpade oddolževanje raznim tekočim političnim dogodkom in vse tisto, kar pomeni ponavljanje z drugimi občili. Zavzeli smo se za to, da »Borec« postane kulturno-zgodovinska revija, ki bo opravljala svojo publicistično, zbira spomine in izročila, osvetljuje borbene preteklosti našega naroda od kmečkih puntov do danes, objavlja zgodovinske viře in pričevanja in sega tudi na področje umetniškega ustvarjanja z zgodovinsko tematiko. Aktualnost revije »Borec« naj bi bila v tem, da se na poglobljen način spopada s poskusi razvrednotenja revolucije in da kritično reagira na nekatere pojave v našem kulturnem življenju. Ob tej priložnosti je revija dobila tudi profesionalnega urednika in nov uredniški odbor.

Revija »Borec« v novi obliki in vsebini ima torej zdaj za seboj komaj pol drugo leto izhajanja, zato je še težko reči, kako se je potrdil novi koncept,

vendar se mi zdi, da smo na pravi poti.

Revija je bolj enotna, vsebinsko zanimiva in bi zaslužila več podpore in pozornosti naše organizacije, pa tudi širše slovenske kulturne javnosti. Rad bi torej opozoril tudi na usodo nekdanjega glasila naše organizacije, ki nadaljuje svoje poslanstvo danes v novi vlogi kot revija za poglobljeno proučevanje zgodovine NOB in ki daje svoj prostor vsem, ki bi želeli in mogli kot nekdanji borci in udeleženci revolucije dati svoj prispevek k pravičnemu osvetljevanju podobe naše nedavne preteklosti. Borec kot kulturno-zgodovinska revija je zelo primerno pomagalo tudi za pouk zgodovine, za družbeno in etično vzgojo. Menim, da je dolžnost naše organizacije, da mu pomagamo prodreti v našo javnost, ker se problem razširitve naročnikov javlja v še bolj zaostreni obliki, čeprav ima s sedanjo vsebino — tako smo prepričani — veliko možnosti, da se uveljavi...«

Oceni revije »Borec«, ki jo je dal tovariš Bogdan Osolnik, se pridružuje tudi naše uredništvo. Menimo, da je revija v dobrem poldrugem letu zares storila velik korak naprej. Predvsem pri naša mnogo zanimivega branja, ki je po miselnosti istovetno z resničnim dogajanjem med našo revolucijo, nekajkrat pa je tudi pogumno in pošteno zavrnila nekatera zmotna pojmovanja o dogodkih med revolucijo, čeprav ji kritični osti in polemike zoper maliceje revolucije še vedno primanjkuje. Vemo, da jo tarejo predvsem gmotni problemi in da prav zaradi tega ne more še aktivneje nastopiti za pravo vrednotenje revolucionarne dediščine v slovenski kulturi. Kadar bo delala tudi to, bomo z njo lahko res vsestransko zadovoljni. V tem trenutku pa je potrebno, da ji pomoremo, da zanjo pridobivamo nove naročnike in nove sodelavce.

S. F.

beležke

SNEG IN LED

Književnik Meša Selimović ni dolgo premišljal, ko so ga vprašali, katera novoletna noč mu je ostala posebno v spominu:

— Takoj vam bom povedal: to je noč na prehodu iz 1943. leta v 1944.

Meša Selimović

S partizanskim odredom sem bil na Konjuhu. Poskušali smo zaspiti v snegu in ledu. Bila je to najdaljša noč mojega življenja. Alj danes, ko se je spominjam, mi je nekako draga...

RISBE VIETNAMSKIH BORCEV

Dne 20. decembra so v hali osnovne šole Svetozar Marković iz Kraljeva odprli razstavo risb slikarjev — borcev osvobodilne armade Južnega Vietnama. Risbe je slikarju Simiću, ki je razstavo tudi pripravil, daroval sekretar poslaništva začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama v Beogradu. To je bila skromna zahvala slikarju Simiću, ki je ves denar od prodanih slik na nedavni razstavi svojih del poklonil fondu za pomoč otrokom Vietnama.

Poročali smo že, da je v Švici prišlo do hudih notranjih sporov glede izbora novega letala za švicarske oborožene sile. Po dolgotrajnih preskusih sta v ožji konkurenci ostali še dve letali: francoski MIRAGE in ameriški CORSAIR. Švicarski vojaški krogi so se odločili za ameriško letalo, ki pa je v primerjavi s francoskim dražje. Skupna vrednost letal, ki jih nameravajo Švicarji kupiti, znaša 360 milijonov dolarjev.

Morda zaradi visje cene, morda pa sprito ostrih protestov, ki jih je bilo slišati iz sosednje Francije, ko so tam zvedeli, da bodo Švicarji zavrnili njihovo ponudbo, je švicarski federalni svet sklenil, da ne odobri denarja za nakup ameriških letal. Sedaj vse kaže, da bodo skušali razburjene danove pomiriti tako, da bodo razpravo o popolni modernizaciji švicarskega letalstva preložili za nekaj let, medtem pa bodo najnujnejše potrebe rešili z nakupom britanskih letal HUNTER ali pa italijanskih lovcev FIAT.

S skupom federalnega sveta pa vojaški krogi niso zadovoljni. V znak nesoglasja je vojna skupina za oborožitev v obrambnem ministru odstopil, načelnik generalštaba švicarskega letalstva pa je izjavil, da bi bile take »mini odločitve« škodljive za švicarsko obrambno sposobnost.

FRANCOSKE RAKETE V ZDA

Francoski strokovnjaki so pred kratkim izjavili, da se ZDA močno zanimajo za njihove protiletalske rakete CROTALE in da jih bodo kupile v vrednosti več milijonov dolarjev. Kupčija pa le ni že dokončna, zakaj Američani bodo rakete znova preskusili.

Američani se za francosko raketo zanimajo predvsem zato, ker so ugotovili, da je CROTALE učinkovitejši od konkurenčnega britanskega izstrelka RAPIER in francosko-nemške protiletalske rakete ROLAND.

CROTALE je prva raketa, ki jo je mogoče uspešno uporabljati proti nadzvočnim letalom, ki letajo na majhni višini.

DRAG ŠVEDSKI MIR

Švedska že 158 let ne pozna vojne. V hudi nevarnosti pa je bila njena neodvisnost med zadnjo svetovno vojno, ko je Hitler od švedske vla-

zanimivosti

de zahteval, naj njegovim četam dovoli prehod na Finsko. Takrat se je švedska ubranila nemškemu pritisku, vprašanje pa je, če se ji bo to posrečilo tudi v prihodnje.

Zato Švedska svojim oboroženim silam posveča veliko pozornost. To pa jo seveda precej stane, kar pol-drugo milijardo dolarjev na leto ali 4,5 % narodnega dohodka.

Njihova industrija izdeluje najrazličnejše orožje in vojaško opremo za lastne potrebe in tudi za izvoz. Na tem področju pa Švedi doživljajo tudi razočaranja. Najbolj pa so razočarani nad tem, ker zunaj meje ne najdejo dovolj kupcev za lovsko bombnike VIGGEN, ki so namenjeni za polete ob vsakem vremenu in za katere Švedi trdijo, da so boljši od ameriških letal tipa PHANTOM.

VOJAŠKO LETALO NA PEDALE

Kaže, da britansko letalstvo ni ravno povsem zadovoljno s svojimi reaktivnimi letali, saj je pred meseci z vzletne steze britanskega kraljevskega letalstva v Oxfordu vzletelo tudi letalo — na pedale.

Poročnik Potter, ki je bil v tem primeru poskusni pilot, je letel z letalom skoraj kilometer daleč, pri tem pa je namesto z gorivom pogonjal svoj zrakoplov izključno z močjo svojih mišic. Dosegel je hitrost 30 km/h in višino 7 (sedem) metrov.

Letalo je povsem podobno klasičnemu letalu, saj ima krila in kabinu, ki pa sta narejeni iz aluminija in plastike. Vendar pa to ni muha kakega avanturista, ki si želi urediti Ikarove sanje; letalo je nastalo po zamisli britanske armade, ki bi rada ustvarila nov tip vojaka — tako imenovanega letalečega vojaka, ki bi bil zmožen izključno s silo svojih mišic vzleteti s sovražnega ozemlja in pristati na varnem.

Brez samozadovoljnosti

MLADINA MED PRIPRAVAMI NA OBRAMBO

Mladi rod je potrdil tudi na zadnjih vajah enot vseljudske obrambe svojo globoko politično zavednost, moralne vrline in pripravljenost na obrambo domovine. Toda tako razčlenitev teh vaj kakor tudi ugotovitve nasploh so pokazale, da za pripravljenostjo in hotenji mladine zaostajajo vsebina in organizacijske oblike združevanja in usposabljanja mladih ljudi.

Predsedstvo Zveze mladine Jugoslavije je nedavno napravilo zanimivo anketo med dva tisoč zastopniki srednješolske, delavske in kmečke mladine. Opozorjamo na dva podatka iz tega raziskovanja:

le dobra polovica udeležencev ankete popolnoma pozna koncepcijo vseljudske obrambe — med temi so najbolj poučeni dijaki, najslabše pa kmečka mladina;

dve tretjini anketirancev sodita, da mladina ni dovolj zastopana pri odločanju o vseljudski obrambi.

Podatki samo potrjujejo, kar je že znano, da koncepcija vseljudske obrambe še ni prodrla v zavest slehernega našega mladega človeka. To bi bilo mogoče pojasniti kot posledico pomanjkljivega šolskega in političnega dela z mladino in da pri tem ne sodelujejo dovolj javna občila. Mladina vsekakor še ni dobila primerne mesta v organizaciji obrambe, pri vodilnih nalogah in odločanju o narodni obrambi. Mladina ni zastopana v številnih svetih, štabih, komisijah in drugih telesih narodne obrambe. To pa ne pomeni, da je treba mladino uvrstiti v ta telesa zgolj zato, ker pač gre za mladino. Mladina se lahko uveljavi samo z doseženimi uspehi in le tako si zasluži zaupanje ter primerne funkcije.

Dosedanje izkušnje kažejo, da ne posvečajo dovolj skrbni usposabljanju mladine za družbeno samozasčito in varnost, kar je sestavni del vseljudske obrambe. Nujno potrebno je predvsem seznaniti mladino s težnjami propagandno-psihološkega in drugega sovražnega rovarjenja tujih sil proti naši državi, kar se čuti čedalje bolj.

Izredno pomembno je, da pritegnemo kmečko mladino, zlasti tudi dekleta, v vseljudsko obrambno organizacijo. Na kmetih živi okrog poldrugi milijon fantov in deklet. Če upoštevamo, da skoraj polovica te mladine ne konča osemletnega šolanja in ni zajeta niti v predvojaško vzgojo, je nujno potrebno urediti priprave za obrambo pri tej mladini.

VODIK, GORIVO PRIHODNOSTI

Vojaški strokovnjaki, pa tudi civilni seveda, že dolgo poskušajo najti odgovor na vprašanje, kako zagotoviti potrebno energijo za pogon raznih transportnih sredstev in industrijskih objektov, ko bo na našem planu zmanjkalo sedanjih virov energije — premoga, nafte in zemeljskega plina. Kot ena od možnih rešitev je — vodik.

Danes vodik kot vira energije skoraj da ne uporabljajo. Njegova proizvodnja je zelo draga — trikrat dražja od proizvodnje naravnega plina. Od 7 trilionov kubičnih metrov vodika, kolikor ga vsako leto izdelajo v svetu, ga največ porabijo pri proizvodnji amoniaka. V Sovjetski zvezi in Združenih državah Amerike pa tekoči vodik uporabljajo kot gorivo za kozmične rakete.

Znanstveniki raziskovalnega centra EUROATOM v Ispri pri Milanu delajo tudi na proizvodnji vodika; v nuklearnem reaktorju navadno vodo segrejejo na 800 stopinj Celzija, da se iz nje začne izločati vodik in kisik.

Številni znanstveniki odločno nasprotujejo povečanju števila nuklearnih reaktorjev v svetu, ker menijo, da se bo s tem povečala tudi stopnja radioaktivnosti v naravi.

Raziskovalci z univerze v Oklahomi že delajo poskuse s štirimi motornimi vozili, ki kot gorivo uporabljajo vodik. Inštitut za tehnologijo plinov v Chicagu pa dela poskuse z uporabo vodika v gospodinjstvih strojih, medtem ko sovjetski vojaški strokovnjaki raziskujejo uporabo vodika kot goriva za vojaška vozila. Številni znanstveniki so prepričani, da bo vodik, ki je človeku že pomagal, da se je spustil na Mesec, postal gorivo prihodnosti na Zemlji.

Še bolj bi nas morala skrbeti ženska kmečka mladina, ki na splošno ni zajeta v obrambne priprave. Ponekod sploh ni organiziranega usposabljanja deklet za naloge, ki bi jih morala prevzeti v morebitni vojni. Del deklet je pritegnjen v programu delnega izobraževanja za obrambo (civilna zaščita, prva pomoč). Dosedanje izkušnje so pokazale, da dekleta lahko z enakim uspehom kot moški obvladajo učni program.

S poukom obrambe in zaščite je v srednjih, višjih in visokih šolah ter na fakultetah zajeto okrog 450.000 dijakov in študentov, s poukom o prvi pomoči in zaščiti pa v osnovnih šolah približno 650.000 učencev. Podatki kažejo, kako pomembne so v tem pogledu šole, zlasti še za vsestransko morarno politično vzgojo mladine. Toda marsikaj bo treba še storiti, da bo učni načrt kar najbolj sodoben in da bosta vsa vzgoja in izobraževanje prilagojena potrebam narodne obrambe; to pa terja dejavnost in podporo vseh prosvetnih organov, družbenopolitičnih organizacij, štabov in sekretariata za narodno obrambo.

Čedalje več je pritožb, da je pouk suhoparen in papirnat. To je treba pripisovati temu, da je premalo učiteljev ustreznega profila, primanjkuje pa tudi gmočnih sredstev in dobrih učbenikov in razen tega šolske ustanove tej nalogi ne posvečajo dovolj skrbni. Prepočasno se uveljavlja tudi zahteva, da je treba pouk in vzgojo upoštevati kot sestavni del splošnega izobraževanja in vzgoje mladine.

Z omenjeno anketo med dva tisoč mladinci v Srbiji so ugotovili pozitivno

Oktol — strašno orožje za uničevanje Vietnamcev

Pariški dnevnik HUMANITÉ je pred kratkim objavil članek o oktolu, novem izumu, ki ga Američani uporabljajo v Vietnamu.

Kaj je pravzaprav oktol? To je nova eksplozivna zmes, ki jo Američani uporabljajo za polnjenje bomb, namenjenih za uničevanje indokitajskega prebivalstva. V mešanici je 24 odstotkov TNT in 76 odstotkov ciklotetrametilenetetranitramina. To formulo so v Kopenhavnu objavili japonski znanstveniki in nekdaj ameriške vojaške osebe, hkrati pa tudi opisali, kakšen učinek ima oktol.

Oktol sodi v Nixonovo strategijo načrtnega uničevanja vietnamskega ljudstva. Znani vietnamski kirurg in znanstvenik profesor Ton Tat Tung je izjavil: »V bolnišnice nam prihajajo ranjenci s poškodbami, kakršnih doslej še nismo poznali.« Dodal je, da »bi želel kaj povedati o tistih, ki so postali žrtve eksplozij napalmskih bomb, v katerih pa so bili tudi strupeni plini, fosfor in druge snovi. Njihove rane so strašne. Toda na stotine ljudi, zlasti pa žensk in otrok nam umre zato, ker ne moremo z rentgenom odkriti na njih niti najmanjše poškodbe.«

Med prvimi napadi ameriških bombnikov B-52 na Hajfong lanskega aprila se niso imeli dovolj izkušnji z malimi sikajočimi in prebojnimi bombami. To so tako imenovane »protitankovske bombe«, ki potem, ko prebijajo strop zaklonišča, eksplodirajo in pri tem povzročajo od 10.000 do 20.000 atmosfer pritiska. Kasneje pa so ugotovili, da ogromna moč novega razstreliva oktola, s katerim so bombe napolnjene, spreminja v majhne izstrelke vse predmete v bližini kraja, kjer se bomba razleti; zato novih bomb ni treba polniti z nobenimi kroglicami ali kovinskimi drobci. Oktol v krogu s premerom sedmih metrov potegne v zrak prah, ki ga sestavljajo kovina in plastične snovi, iz katerih je izdelana bomba, hkrati s tem pa tudi zemljo in drobce opek ter betona, ki postanejo smrtonosni.

Bombnik tipa F-4 lahko nosi štiri glavne bombe, ki vsebujejo tisoč »protitankovskih« bomb. »Sedaj lahko vidite, kaj Nixon ob vsakem napadu iz zraka meče na naša mesta in gosto naseljena območja,« je dejal Ton Tat Tung.

»Pesčeni drobec, ki se v človeško telo zabije s hitrostjo 9.000 metrov na sekundo, učinkuje kot krogla. Na koži sploh ni moč videti nobene ranice. Tak drobec peska ali železa lahko človeka v hipu ubije, če rani

oceno dijakov o predmetu »obramba in zaščita«. Nad 90 odstotkov udeležencev ankete sodi, da je ta učni predmet prav tako pomemben ali celo pomembnejši kakor pa drugi učni predmeti. Prav tako je zanimivo, da se je polovica anketirancev zavzela za razširitev učnega programa za predmet »obramba in zaščita«. Nekateri značilni predlogi so naslednji: Morali bi več govoriti o prečnem političnem položaju, o nalogah mladine pri obrambi, o delu teritorialnih enot, o dejavnosti v ilegalnih razmerah, o obveščevalni službi itd. Poučarek je tudi na zahtevi, naj bi s praktičnimi vajami, s filmi in z drugimi sredstvi modernizirali pouk. Zveza mladine Bosne in Hercegovine se na primer zavzema, naj bi učne in druge načrte za marksistično izobraževanje izpopolnili s temami iz novejših zgodovine jugoslovanskih narodov, zlasti o naši samoupravni socialistični ureditvi, in z bogatimi izkušnjami iz narodnoosvobodilne vojne ter revolucije. Podobni so bili predlogi tudi iz drugih republik.

Na obrambne priprave družbe vpliva tudi, da si mladina išče delo v tujini. To je toliko bolj resno, ker je nad polovico začasno zaposlenih naših delavcev v tujini mlajših, v starosti do 29 let, kar pomeni, da so vojaški obvezniki; pri organizirani pripravi teh mladih ljudi na obrambo pa delamo šele prve korake.

Tretja konferenca Zveze komunistov Jugoslavije je imela med drugim nalogo odgovoriti tudi na vprašanje: Kako najbolj učinkovito izkoristiti in usmeriti pripravljenost mladine, kakršna se je pokazala med obrambnimi pripravami.

PO NARODNI ARMIJI

srce ali jetra. Toda njegov učinek je moč opaziti tudi šele po nekaj tednih, ko se pojavi v črevesju. Potem ko ste poskrbeli za zunanjo ranico, ste prepričani, da bo bolnik spet kmalu povsem zdrav, ko pa ta pride domov, dobi vnetje trebušne mrene. Zaradi tega novega razstreliva v bombah, ki uničujejo naša mesta, se je število žrtve močno povečalo. Tolikšnega zračnega pritiska ne prenese noben otrok, pa tudi ne stari ljudje. Kar zadeva ranjence, sedaj že vemo, da so jim v telo prodrla drobni delci, ki jih celo z rentgenom ni moč odkriti, če opazimo, da jim je koža natetovirana. Na take ljudi moramo zelo paziti, zakaj v nasprotnem primeru utegne biti naša diagnoza napačna. Toda naše bolnišnice so sedaj že prenapolnjene. K sreči je prebivalstvo prek tiska obveščeno o tej nevarnosti; učinek novega razstreliva dobro pozna in zato ranjence, ki nam jih pošiljajo, lahko pravočasno operiramo. Leteče sanitetne ekipe in vaške bolničarke skrbno nadzirajo ljudi, ki so na videz povsem zdravi in katerih koža je sumljivo tetovirana.«

Pisec članka navaja tudi nekatere primere o zahrbtnem delovanju oktola. Tako na primer je ena od takih bomb ranila tudi neko mlado Rusinjo, ki jo je napad iz zraka presenetil na ladji v hajfonskem pristanišču. Odrezati so ji morali nogo, ker je kovinski drobec, ki ga niso mogli pravočasno opaziti, dospel v arterijo in povzročil gangreno. Mesec dni kasneje se je dekle vrnilo v Moskvo, kjer je kljub skrbni negi domačih zdravnikov nenadoma umrlo. Eden od drobcov z oktolum napolnjene bombe, ki pa ga kljub zelo natančnim pregledom niso odkrili, je prodrl v hrbtne mozeg in povzročil dekletovo smrt.

Vietnamka Dao Ti Mui iz rudarskega mesta Hong Ge je povedala, kaj se je njej pripetilo. Po ameriškem bombardiranju je našla v zaklonišču svojo mater in poldrugi mesec starega otroka povsem nepoškodovana. Sprva je mislila, da mati in otrok spita, a bila sta mrtva. Dao Ti Mui, ki je bila ranjena in je krvavela, pa je ostala živa.

Pisec članka na koncu omenja, da so omenjena Vietnamka in še nekatere druge priče ameriškega zločinskega bombardiranja Južnega in Severnega Vietnama, Laos in Kambodže dopotovali v Kopenhavn z namenom, da seznanijo svetovno javnost s pravo podobo ameriške agresije, ki jo izvajajo v imenu civilizacije »svobodnega sveta«.

Taborniki s polno paro v 1973

Med množičnimi organizacijami je poleg planinske prav gotovo taborniška tista, ki v sistemu splošnega ljudskega odpora zavzema eno najpomembnejših vlog, saj vključuje v svojih vrstah predvsem mladino in jo navaja na življenje in delo v naravi ter uči vseh tistih spretnosti, ki so že v miru dobrodošle, v vojni pa postanejo nujnost in bi brez njih obstoj človeka zunaj civilizirane življenja, brez vsakdanjih ugodnosti in vsakdanje udobnosti, ki smo je vajeni na vsakem koraku, ne bil možen. Da taborniška organizacija zares skrbi, da se mladina v njenih vrstah privaja na življenje v naravi v vseh možnih okoliščinah in razmerah, najbrž niti ni treba posebej poudarjati, saj ga skoraj ni med nami, ki ne bi kdaj bil v njenih vrstah ali ki ne bi vsaj od zunaj približno poznal njenega dela in delovanja tabornikov nasploh. Če pa poleg tega znanja pogledamo na primer v program slovenskih tabornikov, ki so si ga zastavili za leto 1973, ugotovimo, da njihova organizacija zares ne skrbi le za prijetno letovanje in počitnice svojih članov, temveč da je njena dejavnost najtesneje povezana z obujanjem in ohranjanjem tradicij narodnoosvobodilnega boja in še predvsem z vključevanjem mladine v priprave za splošni ljudski odpor.

Komisija za delo s taborniki in tabornicami pri izvršnem odboru Zveze tabornikov Slovenije je tako v želji, da delo tabornikov čimbolj razvije in popestri za letošnje leto razpisala 1. tekmovalno tabornikov in tabornic, ki obsega kar 16 tekmovalnih disciplin oziroma področij, od katerih vsako lahko prinese tekmujoči taborniškimi enoti določeno število točk, zmagala pa bo kajpak tista, ki bo točk zbrala največ; prva bo enota, ki bo dosegla od 180 do 200 točk, druga jih od 165 do 180 in tretja od 145 do 165.

Kot sem že omenil, bo tekmovalnih disciplin kar 16, so pa je nedvomno znak, da bo tekmovalno hudo pestro in zanimivo. Obsegalo bo merjenje v čimbolj organizirani tabornikov in tabornic v občinski organizaciji in merjenje v čim večji množičnosti; znanje raznih taborniških spretnosti; uniformiranost, kar pomeni, da bodo komisije na raznih taborniških prireditvah ocenjevale, kakšne uniforme imajo taborniki in tudi kako jih nosijo in v kakšnem stanju so — ali so zanemarjene itd.; športna tekmovalna, na kateri bosta poleg rezultatov še posebej pomembna disciplina in tovarišstvo; ocenjevali bodo število in tudi kakovost kulturnoizoliranih prireditev, ki

jih bodo pripravili taborniki; tekmovalna disciplina tega tekmovalja bodo tudi taborniški mnogoboji, na katerih bodo pokazali pridobljeno znanje, pripravili pa jih bodo v drugi polovici marca, še posebej pa bodo dobili točke tisti, ki se bodo udeležili tudi republiškega mnogoboja tabornikov v juniju, republiškega taborniškega orientacijskega tekmovalja in jugoslovanskega taborniško-partizanskega mnogoboja. Disciplina na 1. tekmovalju tabornikov in tabornic bo tudi letno taborjenje, pri katerem bodo ocenjevali, kako taborniki sodelujejo na letnem taboru; zatem skrb za tisk in propagando, se pravi skrb za to, da tudi širša javnost zve za delo taborniške enote ali občinske taborniške organizacije; ocenjevali bodo, kako bodo taborniške enote praznovale 22. april, dan tabornikov, in 25. maj, dan mladosti; točkovali bodo udeležbo tabornikov na delovnih akcijah, saj je delovna vzgoja eden izmed poglavitnih namenov taborniške organizacije; ocenjevali bodo vzgojo kadrov, se pravi vodnikov-načelnikov za vodenje enot; na tapeti bo še posebej sodelovanje z mladino v drugih organizacijah; ocenjevali bodo udeležbo na Milovanovičevem memorialu, ki ga vsako leto organizirajo taborniki skupaj s planinci, obsega pa orientacijsko tekmovalje.

Se posebej pa moramo poudariti dve tekmovalni disciplini: to sta sodelovanje z Jugoslovansko ljudsko armado ter negovanje tradicij NOB. Taborniki na vse svoje akcije vabijo tudi vojake in njih starešine, skupaj organizirajo razna tekmovalja, proslave ipd., na katerih sodelujejo vojaki, ki služijo vojaščino v karavlah ali vojašnicah v tistem kraju. Organizirajo pa lahko tudi sodelovanje s pripadniki partizanskih enot.

Pri ohranjanju tradicij NOB bodo taborniki hodili predvsem na partizanske pohode, urejali grobove padlih partizanov, prilejali srečanja z borci, sodelovali na priredvah dneva borca, dneva vstaje, se udeležili pohoda po poteh partizanske Ljubljane, proslave v Dražgošah, Pri treh žeblih in drugih. Sodelovali bodo s krajevnimi združenji borcev NOV in rezervnih vojaških starešin oziroma vojaških vojnih invalidov, s koordinacijskim odborom za SLO pri pripravah akcij pripravljenosti — na vseh teh akcijah pa bodo veliko pozornost posvetili tovarištvu in kolektivnemu delu — duhovnim kvakletam NOB.

Mislím, da ob vsem tem ni treba pripominjati ničesar več, saj delovni program slovenskih tabornikov za leto 1973 pove že vse.

Miro ULČAR

Prireditve ob dnevu JLA v Ormožu

Občinski odbor ZRVS Ormož je v počastitev dneva JLA priredil v petek, dne 22. decembra, v dvorani Delavske univerze v Ormožu sprejem, ki so ga med drugimi udeležili poveljnik ptujske garnizije polkovnik Albin Štok s skupino oficirjev, predsednik skupščine občine Ormož Franc Novak, predsednik občinske konference SZDL Vlado Ožbolt, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Martin Toplak, predsednik občinskega sindikalnega sveta Alojz Balažič in predsednik občinskega odbora Zveze borcev-prostovoljcev za severno mejo 1918/20 Ivan Rakuša.

Ob tej priložnosti je predsednik občinskega odbora ZRVS Ormož Edvard Pajek podelil pismena priznanja in plakete posameznikom in krajevnim organizacijam ter objavil rezultate tekmovalja krajevnih organizacij RVS. Srebrne plakete ZRVS so prejeli: polkovnik Albin Štok, Franjo Lorenčič, Alojz Nardin in Franc Kelemina ter krajevni organizaciji ZRVS Ivanjkovci in Središče ob Dravi. Bronasto plaketo ZRVS sta prejela Marjan Vnuk in Herman Verbančič, pismena priznanja pa je dobilo 17 rezervnih vojaških starešin. Poveljnik ptujske garnizije polkovnik Albin Štok pa je v imenu poveljnika ljubljanske armade izročil občinski organizaciji ZRVS malo plaketo JLA.

V tekmovalju »Iščemo najboljši krajevno združenje RVS v občini Ormož«, ki se je končalo 10. decembra in v katerem je sodelovalo vseh šest krajevnih združenj RVS, je prvo mesto zasedlo krajevno združenje RVS Središče ob Dravi, drugo Ivanjkovci, tretje Miklavž, četrto Tomaž, peto Ormož in šesto KZ RVS Velika Nedelja.

Treba je pripomniti, da je za to tekmovalje vladalo veliko zanimanje pri rezervnih starešinah skozi vse leto in da je zato tekmovalna komisija na skoraj vseh sejah občinskega odbora ZRVS v letu 1972 seznanjala člane odbora oziroma predstavnike krajevnih organizacij z doseženimi uspehi krajevnih organizacij na obveznih predavanjih, krajevnem orientacijskem pohodu, raznih dopolnilnih akcijah, včlanjevanju rezervnih starešin v ZRVS in specializirane organizacije, pridobivanju novih naročnikov na

strokovno časopisje in na koncu z doseženimi supehi na izpitih. Takšen način seznanjanja predstavnikov krajevnih organizacij z doseženimi uspehi na posameznih tekmovalnih področjih skozi leto in želja rezervnih starešin po čim boljši uvrstitvi svoje krajevne organizacije v občinskem in občinske organizacije v republiškem tekmovalju sta nedvomno prispevala k boljšemu uspehu in večji dejavnosti krajevnih in občinske organizacije ZRVS, kar je bil in bo tudi v prihodnje glavni cilj tekmovalja »Iščemo najboljši krajevno in občinsko združenje RVS«.

V petek 22. decembra zvečer je bila v kino dvorani v Ormožu slavnostna akademija v počastitev dneva JLA, ki jo je organiziral občinski odbor ZRVS skupaj z osnovno šolo Ormož. Na akademiji je o pomenu dneva Jugoslovanske ljudske armade govoril poveljnik ptujske garnizije polkovnik Albin Štok, učenci osnovne šole Ormož pa so izvedli zelo dober program, za kar so jih udeleženci proslave prisrčno pozdravili. Proslave ob dnevu JLA pa so organizirali tudi v vseh krajevnih centrih kakor tudi na vseh osnovnih šolah občine Ormož.

Občinski odbor ZRVS Ormož je v počastitev dneva JLA priredil v nedeljo, 24. decembra 1972, v kino dvorani Ormož še eno uspelo prireditev, in sicer javno kviz tekmovalje učencev osnovnih šol na temo »NOV in JLA«. Na tekmovalju je nastopilo šest tričlanskih ekip, od teh pa je druga ekipa OŠ Ormož tekmovala izven konkurence. V občini Ormož je namreč pet osnovnih šol in je vsako šolo zastopala v konkurenci po ena ekipa. Mladi tekmovalci so se na tekmovalje pripravili zelo dobro in pokazali zares znanje. Prvo mesto je zasedla ekipa osnovne šole Ormož, drugo ekipa OŠ Velika Nedelja, tretje ekipa OŠ Tomaž, četrto ekipa OŠ Miklavž in peto ekipa OŠ Središče ob Dravi. Zanimivo je, da je druga ekipa osnovne šole Ormož, ki je tekmovala izven konkurence, dobila največ točk, in sicer 28, oziroma štiri točke več od prve ekipe v konkurenci. Vsi nastopajoči v tem kvizu so dobili praktična darila.

BOŠKO BORJAN

Skorajda pred zoro novega leta, dne 29. decembra, se je na ljubljanskem Magistratu zbralo večje število vojakov in mlajših starešin enot ljubljanske garnizije; z njimi sta bila tudi podpolkovnik Matija Božič in generalmajor Andrej Četinski-Lev, njihov gostitelj — predstavnik prebivalcev Ljubljane — pa je predsednik skupščine mesta Ljubljane inž. Miha Košak. V nadvse prisrčnem vzdušju so si zaželeli uspešno novo leto 1973; predstavniki armade so predstavnikom mesta Ljubljane čestitali za plaketo, ki jo je svet za narodno obrambo pri skupščini mesta Ljubljane prejel od ljubljanske armade ob dnevu JLA. Vojaki in starešine so z veseljem sprejeli v dar knjižico »Iz boja junaške Ljubljane« ter statistični letopis 1972, medtem ko so na poveljstvo garnizije odnesli še posebno darilo — dokumentacijo o življenju in delu tovariša Tita.

Ljuba GARBAJS

Z gotovostjo v tehnične dejavnosti

Številne organizirane enote tehničnih dejavnosti delujejo pri nas, z večjim ali manjšim uspehom, prek aktivistov Ljudske tehnike in sedanje Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije in Jugoslavije. V osnovi je in ostane vsaka tehnična dejavnost del dopolnilnega izobraževanja mladine, vendar pa tudi odraslih, saj vemo, da z veseljem prihajajo k delu v posamezne klube ali krožke tudi ti, ki pa v marsičem lahko svetujejo ali pomagajo mladim ustvarjalcem pri modelarstvu, fotoamaterstvu, radioamaterstvu in drugih. Skoraj ni podeželja v naši domovini, kjer ne bi aktivisti Ljudske tehnike sodelovali pri elektrifikaciji, napeljavli vodovodov ter prinesli tudi prve radijske sprejemnike in oddajnike v najbolj oddaljene predele ter tako povezovali prebivalstvo z večjimi središči.

Ker pa je Zveza organizacij za tehnično kulturo hkrati pri nas tudi najbolj množična organizacija in naved, če je potrebno, tudi pri civilni zaščiti, ob elementarnih nesrečah in pri obrambi domovine, usposablja člane posameznih organiziranih enot s načrtnim in strokovnim delom. Od tod torej prihaja že mladina, sposobna prenesti svoje delovne in osebnostne sposobnosti za življenjski poklic. Mladina želi delati in ustvarjati, vendar ji je pri posameznih tehničnih dejavnostih dobrodošlo ustrezno mentorstvo ter še predvsem strokovno vodstvo. Vseka-

kor mora, hkrati s sodobno vzgojo, že mladino osnovnih šol prevevati čut odgovornosti, za vrednotenje dela ter medsebojno tovarišstvo pri delu. Zatorej je delo pri tehničnih dejavnostih osnovni pogoj, da mladina spoznava svet tehnike ter si v njem tudi išče najbolj zanimiva področja. Ob utrjenem tehničnem znanju, ki se je postopoma nabiralo v mladih vse od prvih let izobraževanja, mladina zlahka sledi tudi zahtevnejšim vrstam tehničnih dejavnosti.

Mladina pri nas ne drži križem rok, če tudi je bila marsikdaj zrinjena na skrajni rob. Tudi na 3. seji konference ZKJ v Beogradu so mladi delegati zatržili, da mladina želi delati in da tehnične dejavnosti morajo zaživeti čimprej še v večjem obsegu! Zlasti moramo skrbno bdeti in čuvati tehnične dejavnosti med mladino sedaj, ko je pouk tehnične vzgoje skoraj zrinjen iz šolskih predmetnikov osnovnih šol. Med nami je še mnogo nerazumevanja in celo odklanjanja tehničnih dejavnosti. Vse to izvira predvsem iz nepoznavanja koristnih sestavin posameznih tehničnih dejavnosti, ki so izdatno dopolnilno izobraževanje in hkrati izkoriščanje že osvojenega znanja iz šolskih klopi. Prenašanje teoretičnega znanja v prakso posredujejo ustrezne tehnične dejavnosti pod strokovnim vodstvom v okviru Zveze organizacij za tehnično kulturo.

BOŠTJAN NOVŠAK

Telegrami

SKOFJA LOKA — Pri izjavljanju vojaškega strokovnega pouka za rezervne vojaške starešine so se do zdaj kazali negativni pojavi v tem, da se obveznega pouka pogosto niso udeleževali tisti, ki so na vidnejših položajih in opravljajo odgovorne javne funkcije, nihče od teh pa ni bil še nikoli predlagan v upravno-kazenski postopek. Obstajajo tudi primeri, ko posamezniki s svojim obnašanjem kvarijo ugled RVS ter zavestno zanemarjajo ideološko in politično poglobljanje.

DOMZALE — Rezervni starešine so lani v vseh krajevnih združenjih opravili izpite. Udeležba je bila zelo dobra, saj se jih je udeležilo kar 90 % vseh RVS, odstotek pa se bo še izboljšal, saj se za zamudnike pripravili še naknadni rok.

TRZIC — Ko so rezervni starešine imeli predavanje o varnostni problematiki, so zraven priključili tudi razlago pisma predsednika Tita. Prav tako so RVS v občini pregledali celotni spisek članov ZRVS ter pripravili izbor kandidatov za sprejem v ZK. RVS so poleg tega predlagali, da bi zaradi nadaljnje sodelovanja v obsejnih karavlah prevzel patronat nad karavlo KOKRSKEGA ODREDA delovni kolektiv tovarne PEKO, patronat nad karavlo SRECKA PERHAVCA pa kolektiv BPT.

NOVA GORICA — RVS so sklenili, da bo treba ustanoviti aktivne RVS po vseh krajevnih skupnostih, kjer ni odbora ZRVS, ker so taki aktivni potrebni. Prav tako so ugotovili, da bodo morali pri vseh združenjih RVS ustanoviti strelske družine, pomagati pa bo treba tudi tabornikom pri njihovem delu.

VRHNIKA — Posebna komisija pri občinskem odboru ZRVS bo do konca januarja 1973 pregledala seznam vsega članstva in ocenila moralnopolitično stanje članov. Na podlagi ugotovljenega stanja bodo ustrezno ukrepali zoper tiste RVS, ki po svojih moralnih kvalitetah in neprimernem obnašanju do lastnega vojaško-strokovnega izpolnjevanja in do organizacije na sploh krnijo lik RVS in škodujejo ugledu organizacije.

POSTUJNA — Za rezervne starešine je samokritičnost osnova za reševanje problematike v lastni organizaciji kot tudi nasploh v družbenem in gospodarskem življenju. RVS postojnske občine so ugotovili, da je tudi med njimi nekaj takih, ki so si na nečist način pridobili premoženje, kar je kaznivo dejanje, in pri tem izkoristili družbena sredstva ter s tem svoj položaj. Za take v njihovi organizaciji ni mesta in bodo prot njim odločno nastopili.

KRSKO — RVS so sklenili, da po krajevnih združenjih svoje organizacije ustanove aktivne ZK in prek teh začno stalno akcijo vključevanja RVS, zlasti mladih, v Zvezo komunistov.

MOZIRJE — Po krajevnih združenjih RVS so izbrali 19 kandidatov za sprejem v Zvezo komunistov.

LJUBLJANA — Decembra se je končalo odprto strelsko prvenstvo Ljub. armade za področje Slovenije, na katerem so tekmovali v streljanju s polvtomatsko puško, brzostrelko in pištolo, sodelovalo je 33 civilnih in 21 vojaških ekip. Med civilnimi je bilo tudi 8 ekip ZRVS. Velik uspeh so dosegli RVS občine Ljubljana Vič-Rudnik, ki so na prvenstvo poslali kar tri ekipe. V streljanju s brzostrelko je bila viška tretja ekipa PRVA, druga ekipa DRUGA, in prva ekipa ČETRTA, med posamezniki pa sta s avtomatomom prav tako zasedli prvi mesti viška člana ZRVS: ZDESAR MARKO je bil prvi, DUSAN KALAN pa drugi. V streljanju s pištolo so Vičani ekipno zasedli 6., 8. in 10. mesto, s puško pa 10., 15. in 30.

BUKOVICA—ŠENKOV TURN

ŠE TESNEJE Z MLADINO

ZB NOV Bukovica-Šenkov turn je imelo občni zbor 22. decembra. Združenje šteje 69 članov. Iz predsednikovega poročila vidimo, da je združenje uspešno delovalo v minulem delovnem obdobju. Opravili so številne naloge. Posebno skrb so posvečali pomoči potrebnim, bolnim in onemoglim članom. Priredili so tudi več izletov in udeležili so se številnih proslav.

Med razpravo je govoril tudi predsednik občinskega odbora ZB NOV Ljubljana-Šiška. Predsednik krajevne skupnosti Borčnik je pohvalil izredno sodelovanje združenja borcev s krajevno skupnostjo.

Sprejeli so pomembne sklepe o nadaljnjih nalogah. V prihodnje bodo še tesneje sodelovali z mladino. Čakajo jih tudi naloge med pripravami na proslavo 30-letnice krajevnega praznika (13. junija). Pripravljajo se na postavitve spomenika padlim. Končno so sprejeli resolucijo, ki so v njej obsodili strahotno ameriško nasilje v Vietnamu.

M2

BLEJSKA DOBRAVA

LEPA UDELEŽBA NA OBČNEM ZBORU ZB NOV

Občni zbor ZB NOV Blejska Dobrava je bil ob lepi udeležbi članstva. Predsednik Krničar je v svojem poročilu obravnaval politična vprašanja v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja ter se dotaknil tudi razmer na Koroškem in vojne v Vietnamu.

Poročilo prikazuje zgoščeno delo ZB NOV od ustanovitve pred petindvajsetimi leti in v zvezi s tem ocenjuje dejavnost združenja borcev v našem kraju. Poudarja, da delo združenja v zadnjih dveh letih ni bilo dovolj plodno, ker ni bilo prave povezave med člani odbora.

Zborovalci so premalo posegali v razpravo, čeprav snovi ni primanjkovalo. Kot član občinskega odbora ZB NOV je tov. Križnar obširno govoril o smernicah naše organizacije. — Čeprav razprava ni bila taka, kakršno bi si želeli, je vendar že sama udeležba na zboru pokazala, da je med člani zanimanje za organizacijo. Novi odbor je dobil eno prvih nalog, da seznani s sklepi prav vse člane, tudi tiste, ki se niso mogli udeležiti zboru, tako da bodo poznali nadaljnje naloge.

SREČKO ŠORLI

RAVNE NA KOROŠKEM

PROSLAVE 30-LETNICE PIONIRSKÉ ORGANIZACIJE

Tudi v občini Ravne so pionirski odredi na vseh osnovnih šolah slovesno proslavili 30-letnico ustanovitve pionirske organizacije. Proslave so priredili pod okriljem občinske zveze prijateljev mladine, sodelovali pa so tudi pripadniki JLA in zastopniki ZB NOV.

Sklepna proslava je bila pred koncem leta v kulturnem domu na Ravnah. Nastopili so pionirji petih pionirskih odredov, ki nosijo imena znanih revolucionarjev, partizanskih borcev in kurirjev, in sicer: pionirski odred osnovne šole »Milobš Ledinec« iz Črne, odred iz Mežice »Franc Pastirk-Lenart«, odred iz Prevalj »Toma Okrogar-Nestla«, odred iz Raven »Prežihov Voranc« in »Jurčev Drežek«. Na sporedu so bile pesmi, balet, recitacije in folklorni plesi. Pionirjem je govoril domačin Lubasov Beno, ki je bil med vojno pionir. Pripovedoval jim je, kako so delovali pionirji med narodnoosvobodilno vojno na Koroškem in omenil, da je imela velike zasluge za uspešno dejavnost pionirjev aktivistka Olga Kastelic-Marjetka.

FRANJO SREBOTNIK

LJUBLJANA—POLJE

PLODNA DEJAVNOST SEKCIJE VVI

Ob koncu leta so se kakor vsako leto zbrali člani sekcije VVI pri ZB NOV Polje-Slape. Invalidska organizacija je do leta 1966 delovala samostojno, od tedaj pa deluje kot sekcija združenja borcev. Zdaj šteje 40 članov, med njimi 20 osebnih vojaških vojni invalidov, 8 družinskih invalidov in 12 staršev padlih borcev. Sekcija si je doslej skupaj z združenjem kar najbolj prizadevala, da bi pomagala članstvu, zlasti pri urejanju stanovanjskih zadev. Sekcija ima zelo skromna denarna sredstva.

Od leta 1966 doslej so poslali na okrevanje v Strunjan ali Banjole 43 članov ali po prečno po 6 na leto. Denarne podpore je prejelo 48 članov. V tem obdobju je 14 članov prejelo stanovanjsko posojilo. — Leta 1969 so obiskali starše padlega sina, zakonca Marijo in Franca Rojček, ko sta praznovala zlato poroko. Prav tako so obiskali ob šestdesetletnici Franca Cerarja in Janeza La-jevica. — Sekcija oziroma ZB NOV priredi vsako leto za članstvo izlet.

Člani sekcije so društveno in družbeno dejavni — tako v športu kot v družbeno političnih organizacijah. Posebnih športnih dejavnosti pa v sekciji ni, ker so nekateri člani bolehní ali že preostari za šport.

Predlanskim je sekcija pripravila srečanje članstva ob dnevu JLA hkrati s slovesno podelitvijo priznanj OF. Lani pa je bilo srečanje novembra. Na tem zboru so izvolili Mira Trtnika, Toneta Cerarja in Rudija Purja kot delegate na občnem zboru občinskega odbora ZB NOV Ljubljana-Moste-Polje.

A. C.

PONIKVE NA TOLMINSKEM

POMEMBNI PREDLOGI BORCEV

Združenje borcev NOV Ponikve na Tolminkem je imelo občni zbor 17. decembra. — Iz poročil upravnega odbora vidimo, da borci skrbno gojijo tradicije NOB in s spoštovanjem obnavljajo spomenike ter nagrobnike padlih borcev.

Med razpravo pa je prevladovala skrb, kaj bo z našimi vasmi na Šentviškogorski planoti, ker jih mladina tako številno zapušča. Kmetijstvo propada, ker so v vaseh ostali le stari, onemogli ljudje. Na Šentviškogorski planoti, na trikotniku med Idrijo, Bačo in goro Kočko, živi še okrog 900 ljudi. Na visokogorskih njivah dobro uspeva krompir, ki je zelo iskan tudi za seme. Malokje drugje je mogoče tako uspešno pridelovati zelje kot tu. Ugodne so pa tudi razmere za živinorejo. Toda ker primanjkuje delovnih moči, kmetijstvo čedalje bolj nazaduje. Le malo je še mlajših prebivalcev, ki stanujejo na planoti in hodijo delat v dolino. Pozimi je pot iz doline domov še zlasti utrudljiva.

Borci so predlagali, naj bi se tolminska občina skupno s idrijsko občino zavzela, da bi storiili kaj za ureditev razmer. Omenili so, da tovarni Eta v Cerknem (idrijska občina) primanjkuje delovnih moči in da morajo delavce z avtobusi dovažati celo z Mosta na Soči (tolminska občina). Borci so predlagali obema občinama, naj bi tovarna premostila enega svojih obratov na Šentviškogorsko planoto, in sicer v zdaj prazno novo šolo na Pečinah (vas sredi planote). Tam bi lahko delali domačini. Tako bi tovarna imela dovolj delavcev (okrog sto), prebivalci pa bi se več tako ne izseljevali, da bi bilo dovolj ljudi tudi za kmetijstvo, saj bi mladina ostajala doma.

Predlog borcev zasluži največjo pozornost, tako da bi ga morali na pristojnih mestih obravnavati z vso resnostjo.

SLAVKO BIZJAK

ŠMARTNO OB PAKI

TUDI PRI NAS USPEŠNO

Združenje borcev NOV Šmartno ob Paki je uspešno opravilo občni zbor. Udeležilo se ga je nad 90 članov, ki so z zanimanjem prisluhnili poročilu upravnega odbora. Tudi razprava je bila živahna. Največ so razpravljali o priznavalninah, o klimatskem zdravljenju, o stanovanjskih posojilih itd. Zbora se je udeležil tudi predsednik občinskega odbora ZB NOV Velenje Lesnjak in pozdravil zborovalce. Izrekel je priznanje odboru za poročilo in dejavnost združenja.

— Zborovalci so ob sklepu soglasno zahtevali, da odbor pošlje na pristojno mesto protestno pismo z zahtevo, da je treba varovati pravice naših rojakov na Koroškem.

JESENICE

OBISKALI BODO KONCENTRACIJSKA TABORIŠČA

Nekateri interniranci so se jeseni na srečanju na Ljubelju domenili, da bodo med prvomajskimi prazniki obiskali nekatere kraje v Nemčiji, kjer so bila koncentracijska taborišča. Ta obisk pripravlja Kompas na Jesenicah. Priglasilo se je že več bivših internirancev iz Nove Gorice, Škofje Loke, v Jesenic, z Dolenjskega itd. Tudi komisija za internirance, zapornike in deportirance pri občinskem odboru ZB NOV Jesenice se strinja z načrtom za izlet in je z njim seznanila združenja borcev na svojem področju. Po tem sporedu bi obiskali Dachau, Mauthausen, Flossenbürg in nekatere podružnice teh taborišč med štiridnevним izletom. Priglašajo se interniranci, ki bi si radi ogledali kraje, kjer so trpeli pod strahovitimi nacističnim nasiljem, prav tako pa bi nekateri svoji umrlih izgnancev radi obiskali kraje, kjer so izgubili svoje drage. Zanimanje za kraje, kjer so bila nacistična taborišča, pa narašča tudi med mladino, ki je sicer le brala opise strahot v taboriščih. Komisija za internirance, zapornike in deportirance na Jesenicah je sklenila, da bo podprla priprave na izlet.

SREČKO ŠORLI

Tudi pri nas se vrstijo protesti proti surovemu nadaljevanju agresije v Vietnamu. Na sliki vidimo, kako je 25. decembra 1972 protestirala proti ameriškemu nasilju mladina v Novem mestu. — Foto: Dokl

ZG. TUHINJ

PROSLAVA NA KOSTANJSKI PLANINI

Krajevna organizacija ZRVS Matija Blejec-Matevž iz Zg. Tuhinja je 24. decembra organizirala spominski pohod na Kostanjsko planino. Tega dne je namreč minilo točno 30 let, odkar je v srditem boju na Kostanjski planini padlo 16 borcev Kokrškega odreda, med njimi tudi poveljnik odreda narodni heroj Matija Blejec-Matevž, doma iz Mengša. Pohoda in proslave so se udeležili rezervni oficirji in podoficirji, člani zveze borcev in mladine.

Na proslavi so govorili Franc Hribar-Lovro, narodni heroj Mirko Jerman in Mirko Podbevšek-Lado. V kulturnem delu programa je sodelovalo tudi kulturno-prosvetno društvo iz Tuhinja.

Franc Hribar-Lovro je kot udeleženec boja na Kostanjski planini obudil spomin na junaški boj, ko so morali prebiti tri nemške obroče. Pri preboju je padlo več komandirjev in komisarjev. Poleg Matije Blejca sta padla tudi komandirja čet Tine Pestonik-Miha in Peter Podbevšek-Dušan. Poveljnik kamniškega bataljona Franc Per-Vid si je sam vzel življenje, ker je bil ranjen v trebuh. Po peturnem boju se je borcem posrečilo prebiti obroč, toda na bojišču je obležalo 16 tovarišev, predvsem funkcionarjev.

Jože Pirš-Luka je v kamniškem zborniku 1961. leta opisal naslednji dogodek iz tega boja: »Prvi naskok smo z lahkoto odbili, toda nesreča je hotela, da je bil Matevž ranjen v kolik. Prvem napadu so sledili še trije in pri četrtem so napadalci udarili z vsemi silami tudi s severa. V naših vrstah so začele padati prve žrtve. Ves solzan je prišel k meni mali Janko Podbevšek-Poldek, ki je bil tedaj star komaj 8 let, in me prosil, naj se splazim k njegovemu padlemu stricu Petru ter rešim brzostrelko. Res sem prišel do njega, toda pot nazaj so mi že zaprli Nemci. To je zagledal Matevž, pograbil mitraljez in mi po dolgotrajnem streljanju le omogočil umik...«

Ko so se udeleženci proslave v lepem sončnem dnevu in po zaledeneli poti vračali s planine v dolino, je med hribi odmevala partizanska pesem; v spomin tistim, ki so na tej planini izkpraveli.

JOŽE VIDIC

ŠEMPETER PRI GORICI

ČAKA ŠE MNOGO NALOG

Člani ZB NOV Šempeter so se nedavno zbrali na rednem letnem občnem zboru. Poročal je predsednik Janko Fišer. Poročilo kaže, da je združenje v minulem letu zelo uspešno delovalo. Najuspešnejše pa so uredili stanovanjske zadeve, tako da je izmed 294 primerov ostal neurejen le še eden.

Čakajo pa še druge naloge, n. pr. skrb za zdravljenje borcev v zdraviliščih, ker nekateri borci doslej še niso prišli na vrsto. Prav tako še ni urejeno vprašanje borcev iz prve svetovne vojne, kakor tudi ne žrtev fašističnega nasilja iz druge vojne, pa »prekomorci« še niso dosegli statusa borcev.

Po plodni razpravi so določili naloge za leto. Tako bodo vse borci pritegnili k nalogam vseljudskega odpora; vsi borci si bodo prizadevali uresničevati naloge, ki jih narekuje pismo tovariša Tita, in vneto bodo sodelovali pri prizadevanjih za napredek gospodarstva kot za odločno politično dejavnost. Sklenili so tudi, da bodo vsi borci iz Šempetra prispevali po 10 din za zgraditev zgodovinskega doma v Kumrovcu. Skupno bodo obiskali Kumrovec. Odločno so obsodili ameriško politiko in divjaštvo v Vietnamu in zavzeli so se za narodnostne pravice naših rojakov na Koroškem.

Za predsednika so izvolili Slavka Humarja, za tajnika pa Vlada Gregoriča.

LEOPOLD KOTAR

DOBROVA PRI LJUBLJANI

PRIZNANJA ODBORU ZB NOV

Združenje borcev NOV Dobrova pri Ljubljani je imelo 9. decembra letni občni zbor. Udeležba je bila zelo dobra.

Po poročilih upravnega in nadzornega odbora se je razvila živahna razprava. Vanjo je posegel tudi zastopnik krajevne skupnosti in opisal težave, ki jih mora premagovati KS. Povedal je tudi, da se je ob praznovanju krajevnega praznika pripetila ne-ljuba pomota pri podeljevanju spominskih plaket udeležencem boja v Zirovnikovem grabnu 7. maja 1942; izpustili so dva še živeča borca. Opravičila so se jima in zagotovili, da bodo letos 7. maja popravili pomoto. — Občni zbor so pozdravili se zastopniki drugih krajevnih organizacij, društev in osnovne šole. Vsi so pohvalili tesno sodelovanje združenja borcev z organizacijami. V imenu občinskega odbora ZB NOV Ljubljana — Vič-Rudnik pa je zbor pozdravil dr. Obračunc in opozoril na pereče naloge borčevske organizacije v zvezi s pismom tovariša Tita in izvršnega biroja.

Združenje posveča veliko skrb socialnemu varstvu članstva. Priznavalnine prejema 14 članov, enkratno zimsko podporo pa je dobilo 16 članov. Na počitnice so poslali brezplačno v Strunjan 3 člane, v Banjolah pa je bilo 5 članov, ki so sami plačali oskrbino. Odbor je med letom obiskoval vse bolne člane in jih obdaroval.

Skrb so posvečali tudi spominskim ploščam. V Hruševem so novembra odkrili prenovljeno spominsko ploščo na grobnici, kjer je pokopanih 7 borcev. Na podlagi objave v TV 15 so ugotovili 4 imena poprej neznanih borcev. Tako je zdaj na plošči 7 imen padlih borcev. Neznano je še ime enega borca. — Združenje je lani tudi priredilo izlet za člane. Tradicije NOB so gojili tudi tako, da so borci predavali mladini v šoli in sodelovali pri prireditvi ob spomeniku kurirčku v Podutiku, kjer so člani, udeleženci narodnoosvobodilne vojne, pripovedovali mladini dogodke iz svojega boja.

Občni zbor je izrekel priznanje dosedanjemu upravnemu in nadzornemu odboru s tem, da ju je soglasno izvolil za nadaljnje obdobje.

GOSTINSKO PODJETJE

JELEN

V SLOVENSKIH KONJICAH

priporoča obisk gostišč:

GOSTIŠČE »JELEN« S PRENOČISCI
GOSTILNA »PRI MOSTU«
GOSTIŠČE »NARODNI DOM«
GOSTIŠČE »PRI RIBNIKU«
BIFE »KIOSK« V SLOVENSKIH KONJICAH
IN BIFE V LOČAH.

CENJENIM GOSTOM SE TUDI V 1973. LETU TOPLO PRIPOROČAMO.

Jožefa Kotnik

Decembra smo se na Rakeku za vedno poslovili od Kotnikove matere — Jožefe Kotnik. — Rodila se je pred petinosemdesetimi leti v napredni Lenarčičevi družini v Novi vasi na Blokah. Ze v zgodnji mladosti se je s številno družino težko prebijala na skromnem posestvu. Otroke je vzgojila zgledno v naprednem duhu. Po smrti moža se je preselila na Rakek k hčerki Malki. Vsi njeni otroci so sodelovali v osvobodilnem boju; en sin je med boji 14. divizije padel na Stajerskem. — Množica prebivalcev ji je na zadnji poti pokazala, kako smo jo vsi spoštovali.

Lojze Dolenc

Na Silvestrovo 1972 smo ga položili v Ljubljani k zadnjemu počitku, ko je dopolnil 68 let. Izhajal je iz številne družine, ki je izgubila očeta leta 1915 v Valoni, po umiku s srbsko vojsko čez albanske gore. Pokojnik je bil kemigraf in se je izučil in delal v nekdanji tiskarni v Ljubljani, kjer je bilo napredno mišljenje nezaželeno, če ne prepovedano. Tako ni bilo čudno, da ga je fašistični okupator že poleti 1941 poslal v konfinacijo v Torino. Tam je preživel dve hudi leti v pomanjkanju. Pred italijansko kapitulacijo se je na svojo roko napotil proti jugu, se prebil čez fronto in prišel v Bari, kjer se je pridružil nastajajoči bazi NOV. Kot strokovnjak v tiskarstvu je sodeloval pri propagandnem delu in se pozneje vključil v 5. prekomorsko brigado, se v njenih vrstah boril na Pelejšcu in po srednjedalmatinskih otokih, potem pa je bil dodeljen k vojni mornarici, kjer je po osvoboditvi Splita delal v oceanografskem inštitutu, pozneje pa pri kartografskem delu v Beogradu. Po odhodu iz JLA je bil zaposlen v beograjskih tiskarnah, po upokojitvi pa se je naselil v Višnji gori. Z neumornim študijem je dopolnjeval svoje znanje v kemigrafiji in ga nesebično prenašal na mlajše in manj izkušene sodelavce. Bil je tih in skromen delavec in tak bo ostal v spominu znancev in prijateljev.

Lado Plantan

Od drugega Lacija, neustrašnega borca in revolucionarja, smo se za vedno poslovili novembra v Ljubljani. — Lado Plantan se je rodil pred dvainpetdesetimi leti v Ljubljani. Napredni starši so mu bili zgled. Ze leta 1938 je postal skojevec. Po nalogu partije je deloval v delavskem gibanju v Trbovljah. Leta 1941 se je kot rudar preselil v Kočevje. Organiziral je večjo sabotažo v premogovniku in junija 1941 je odšel k partizanom. Bojeval se je v dolomitskem odredu, v Serčerjevi in Tomiščevi brigadi. Bil je nosilec več odlikovanj. Napredoval je v kapetana I. razreda. — Po osvoboditvi je sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah na terenu, čeprav je bil stoodstotni invalid. Nekaj časa je bil v službi pri upravi javne varnosti, dokler ni bil zaradi boleznih upokojen.

Emilija Čermelj

Pred časom smo v Kamnjah na Vipavskem pokopali Emilijo Čermelj-Milko, znano partizansko mater. Zena je med zadnjo svetovno vojno marsikaj prestala. Kot zavedna Slovenka je rada pomagala našim fantom v partizanih. Zavedala se je, da je od vsakega posameznika odvisna prihodnost, v katero je verovala. Tudi

svoje sinove je poslala v gozdove; kar trije od njih se ji niso več vrnili. Večkrat je zaradi te svoje zavednosti stala pred puškami. Preizkušnje je niso zlo-mile, čeprav ji ni bilo lahko. Tiho in skromno je živela svoje življenje, tiho in skromno se je od njega tudi ločila. Naj ji bo teh nekaj vrstic v trajen spomin in skromno priznanje za vse, kar je pretrpela.

Uršula Kravcar

V mesecu septembru lani smo se z žalostjo poslovili na pokopališču v Trzinu od članice in dobre aktivistke OF, matere več padlih sinov. Uživala je veliko spoštovanje v Trzinu in okolici na Gorenjskem, saj je bila znana kot mati zavedne Slovenske družine, ki je pričela sodelovati že takoj v začetku 1941. leta v NOB. Njena dva sinova sta padla v borbi proti okupatorju že julija 1942. leta, tretji sin pa kot talec istega leta. Četrty sin je bil ujet kot borce NOB in odpeljan v Dachau, od koder se je vrnil izčrpan po osvoboditvi. Tudi mati Urška je bila pregnana s svojo hčerko v koncentracijsko taborišče, kjer sta bili mučeni, a vendar ostali živi in se vrnili izčrpani in bolehn. Njena življenjska pot je bila zelo težka. Zgodaj ji je umrl mož in je ostala s številno družino sama, a vendar poštena in zavedna Slovenka. Mnogo je darovala za našo svobodo. Zato ji najlepša hvala. Kot borka in članica organizacije VVI bo ostala v najlepšem spominu med nami.

Franc Žemva-Kovač

Francu Žemvo, Kovačevega ata iz Zg. Gorij, je novembra zadela srčna kap, ko je zadnjič obračal brazde na domači nji-vi. — Rodil se je leta 1906 na mali kmetiji. Partizansko gibanje na Pokljuki sta z ženo podpirala od prvih začetkov. Maja 1944 se je tudi sam uvrstil med borce. Bil je neustrašen borec. Bojeval se je na Primorskem in preživel tudi zadnje prelazkušnje med sovražnikovo gonjo na Poreznu. — Po vojni se je spet posvetil delu na domači zemlji. Bil je zvest, zaveden član ZB NOV Gorje. Kar nad štirideset let pa je bil tudi med vrstami gasilcev; prejel je zato štiri odlikovanja. — Pokopali smo ga na gorjanskem pokopališču; v slovo so mu igrali gorjanski godbeniki. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Lojze Pibernik

Od Lojzeta Pibernika smo se za vedno poslovili oktobra na pokopališču v Zgor-njem Tuhinju. — Rodil se je leta 1895. Izučil se je trgovskega poklica. Bojeval se je v vrstah Maistrovih borcev za našo severno mejo. Takoj po okupaciji je Lojze s svojo trgovino začel podpirati osvobodilno gibanje. Daroval je mnogo blaga za borce in posode za partizansko bolnišnico. Vodil je obveščevalno službo in bil prvi sekretar odbora OF v Lazah. Nobene naloge se ni ustrašil in sleherni je vestno opravil. Vrata njegovega doma so bila vselej odprta borem. — Po vojni je pomagal pri obnovi požganih domov in delal v družbenopolitičnih organizacijah. Bil je tudi blagajnik ZB NOV Tu-hinjskega, upravnik zadruga v Šmartnem itd. Za požrtvovalno delo je bil odlikovan. — Šest borčevskih praporov se je sklonilo nad njegovim grobom. V imenu ZB NOV je Lojzetu v slovo spregovoril taj-nih Drogenik.

Jože Kuželicki

Jože Kuželicki, rezervni kapetan, je 6. oktobra umrl v ljubljanski bolnišnici. Pokopali smo ga 10. oktobra na kočevskem pokopališču. — Rodil se je leta 1921 v kmečki družini v vasi Grivec na Kočevskem. V mladosti je moral zapustiti dom. Izučil se je za mizarja in kmalu je začel sodelovati v naprednem delavskem gibanju. — Med borce NOV se je uvrstil marca 1942. Kmalu je napredoval za namestnika komandanta. Po ita-

ljanski ofenzivi je prešel v Gorski Kotar in poslej se je bojeval v primorsko-goranski enoti. Leta 1944 se je vrnil v 17. divizijo in postal je poročnik. — Bil je nosilec številnih priznanj. Po vojni je delal kot mizar v kočevski tovarni.

Vili Nahtigal

V Jaršah pri Domžalah je umrl Vili Nahtigal, star 71 let. Bil je invalid. V osvobodilnem gibanju je deloval od samega začetka, k partizanom pa je odšel leta 1943. Bil je borec Slandrove brigade. Postal je kapetan. Zdravil se je v partizanski bolnišnici v Volovljeku, a bolezen ga je precej mučila do konca življenja. Po osvoboditvi je bil član in delavec invalidske in borčevske organizacije. Odlikovan je bil z redom za zasluge za narod in z redom hrabrosti. — Pokopali smo ga na mengeškem pokopališču. Na zadnji poti so ga spremljali številni borci in invalidi s tremi prapori. Pevci so mu zapeli v slovo žalostinko.

Lucija Gaberšek

Lucija Gaberšek je umrla v svojem 78. letu v Krtini pri Domžalah. — Za osvobodilno gibanje je začela delati že leta 1941. Njen dom je bil ob robu gozda, zato so ga pogosto obiskovali številni borci, saj jim je bil zmeraj gostoljubno odprt. Vsa njena družina je sodelovala v osvobodilnem boju. Hčerka Mici je bila partizanka. Padla je na Moravskem. Mater je smrt hčerke silno pretresla. Do smrti je žalovala. — Pogreba na pokopališču v Krtini se je udeležila velika množica domačinov. Lucijo bomo ohranili v trajnem spominu!

Ana Rakoše

Od znane partizanske matere smo se za vedno poslovili 6. decembra na kostanjevskem pokopališču. — Rodila se je pred 78 leti v Gaberju. Prehodila je težavno življenjsko pot, zmeraj pripravljena na žrtve in trpljenje. Kmalu je postala vdova z maloletnim sinom. Preživljala se je na borni krpi zemlje. Leta 1930 se je poročila. Usoda družine je bila tesno povezana z narodnoosvobodilno vojno. Rakošev dom je postal za partizane in aktiviste pravo obveščevalno središče. Mati je z vsemi delila kruh, ki so se ustavljali na njenem domu, čeprav si ga je morala odtrgati od ust. Okupator jim je leta 1942 požgal dom v Gaberju. Poslej so bili tudi materi zavetje gorjanski gozdovi, kjer so bili že poprej mož, sin in bratje. Ana je poslej storila vse z nesebičnostjo in v nemo partizanske matere za znano partizanskega orožja. — Od Rakoševih mame so se ob odprtem grobu poslovili številni borci in aktivisti. Domači pevci so ji zapeli v slovo in godba je igrala žalostinke.

Jože Pirečnik

Jože Pirečnik, predsednik ZB NOV Skornjo-Florjan pri Sošanju, je umrl 8. decembra v celjski bolnišnici. — Rodil se je leta 1912 v Skornem v delavski družini. Bil je rudar v velenjskem premogovniku. Vse življenje je bil napreden delavec in marljivo je sodeloval v organizacijah ter društvih. Med narodnoosvobodilno vojno se je bojeval v Serčerjevi brigadi. Med tovariši je bil izredno priljubljen. Združenje borcev NOV Skorno je vodil že od leta 1970. Njegov grob so pokrili številni venci in več govornikov se je poslovilo od njega, ko se je na pokopališču 10. decembra zgrnila velika množica.

Mihael Švegel

Od Mihe Švegla, člana upravnega odbora Invalidske organizacije, smo se za vedno poslovili 4. decembra na pokopališču v Trzinu. — Rodil se je leta 1897 v Letencah pri Golniku v kmečki družini. Še preden se je izučil za čevljarja, so ga 17-letnega vpoklicali k vojakom in ga med prvo svetovno vojno poslali na rusko bojišče. Tam je zbolel za tifusom. Ko je ozdravel, so ga poslali na italijansko bo-

jišče. V strejskih jarkih je tako ozebel, da so mu morali porezati prste na nogah. Kot invalida so ga odpustili. Delal je kot čevljar v tržiški tovarni. Ze pred vojno je bil predsednik krajevne invalidske organizacije. Tudi po drugi vojni je bil delavec sodelavcev številnih organizacij. Med narodnoosvobodilno vojno pa je požrtvovalno sodeloval v OF.

Pavle Zupančič

Od Pavleta Zupančiča smo se poslovili za vedno 8. decembra v Zagorju. Se 19. novembra se je kot član športne sekcije invalid udeležil prijateljskega srečanja športnikov invalidov v Ljubljani. — V slovo mu je posvetil tople besede zastopnik SZDL Franc Češko, v imenu pevskega društva Loški glas pa se je poslovil od njega Drago Kovač. — Zupančiču je bilo šele 54 let. Kot rudar je leta 1944 odšel k partizanom. Bojeval se je v 10. (Ljubljanski) brigadi. Vrnil se je kot invalid. Zaradi boleznih je bil pred letom upokojen. Bil je izredno priljubljen med prebivalstvom. Ob odprtem grobu sta se od njega poslovila v imenu borčevske in invalidske organizacije Marko Steiner in v imenu kegljačev invalidov Ivan Mrnuh. Zapel mu je pevski zbor »Keramike« in delavska godba je zaigrala žalostinko.

Alojz Mirtič

Številni tovariši in soborci so se 1. decembra za vedno poslovili od Alojza Mirtiča, ki ga je marsikdo poznal na Dolenskem. Bil je zelo delaven družbenopolitični delavec. — Rodil se je leta 1895 v Ceglinci pri Novem mestu kot sin železničarja. Izučil se je za ključavničarja. Kot vojak je preskusil vse trpljenje med prvo svetovno vojno. Leta 1918 se je pridružil Maistrovim borcem. Med narodnoosvobodilno vojno pa se je uvrstil med borce leta 1943. Bil je četni komisar v 12. NOUB, pozneje pa upravnik puškarskih delavnic VII. korpusa NOV. — Po osvoboditvi je bil načelnik oborožitenega odseka za Slovenijo, nato pa pri glavni trofejni bazi v Zagrebu. — Ohranili ga bomo v najlepšem spominu!

Franc Bergant

Franc Bergant s Verja pri Medvodah nas je za vedno zapustil oktobra. Bil je član ZB NOV in vojaški vojni invalid. Pokopali smo ga na smledniškem pokopališču. — Rodil se je leta 1920 v družini s trinajstimi otroki v Zapogah. Družina se je težko preživljala na majhnem posestvu. France je moral kmalu za kruhom po svetu. Spoznal je živo razredni boj in pridružil se je naprednemu delavskemu gibanju. Leta 1943 je začel sodelovati v OF v Zapogah. Ko so ga izdali, je leta 1944 odšel k partizanom. Bil je borec v 2. bataljonu kokrškega odreda, nato pa kurir. Bil je dvakrat ranjen. Demobiliziran je bil maja 1946. Zadnjih 24 let je bil zaposlen v tovarni Donit v Medvodah. Bil je dober družbeni delavec. Ohranili ga bomo v trajnem spominu kot zgledega delovnega tovariša.

Katarina Golja

Katarino Golja smo novembra spremili na zadnji poti na pokopališče v Sp. Idriji. Bila je doma v Gornji Kanomlji. Spoštovali smo jo kot mater petih partizanov. Dva njena sinova, Tone in Alojz, sta padla. Med vojno je požrtvovalno sodelovala v osvobodilnem gibanju. Njen dom je bil vselej odprt borem in aktivistom. Pridobila si je velik ugled kot zavedna mati in zavedna aktivistka. Ohranili jo bomo v trajnem spominu!

Deset let TV 15 in invalidska problematika

Ko je po ustanovitvi Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije začel izhajati »TV 15«, je med svoje prve naročnike sprejel tudi nad 15.000 vojaških vojnih invalidov, dotedanjih naročnikov »Invalidskega vestnika«. Prav to pa je na novo ustanovljenemu glasilu ZZB NOV Slovenije narekovalo dolžnost, spremljati in obravnavati tudi invalidsko problematiko. To nalogo je »TV 15« v desetih letih svojega izhajanja mimo vseh drugih nalog opravljal zares uspešno in v splošno zadovoljstvo svojih naročnikov — vojaških vojnih invalidov.

Med obsežnim gradivom, priobčenem na straneh »TV 15« v preteklih desetih letih, se ves čas vidno odraža tudi precejšnja družbenopolitična dejavnost vojaških vojnih invalidov, njihovo aktivno sodelovanje v ZKS, v SZDL, krajevnih skupnostih, pri delavskem in družbenem samoupravljanju, v ospredje pa stopa tudi vsestranska aktivnost združenj in sekcij, predvsem pa komisij vojaških vojnih invalidov na vseh ravneh. Pri tem ne gre prezreti pomembne vloge, ki je pripadala »TV 15« v začetku njegovega izhajanja. Dotedanje samostojne organizacije ZVVI je bilo treba reorganizirati in prilagoditi vsebini statuta ZZB NOV, in prav v zvezi s tem je izšlo v prvem pa tudi v drugem letniku našega glasila precejšnje število člankov in navodil. Tudi v poznejših letnikih so bili še tu in tam priobčeni članki, ki so obravnavali strogo organizacijske zadeve vojaških vojnih invalidov.

V minulih desetih letih pa je »TV 15« opravil zelo pomembno nalogo, saj smo med njegovimi članki in dopisi lahko stalno spremljali ne samo razvoj in delo komisij, združenj in sekcij VVI, marveč tudi razvoj in izpopolnjevanje invalidske zakonodaje. In prav v tem pogledu lahko ugotovimo velik napredek in pomembne izboljšave. Pri tem mislim na mnoge dosedanje spremembe in dopolnitve zakona o vojaških vojnih invalidih ter na decentralizacijo invalidskega varstva. Po tej so v pristojnosti zveznega zakona ostale osebne in družinske

invalidnine, dodatek za nego in tujo pomoč, ortopedski dodatek, znižana vožnja in pomoč v primeru smrti. Z republiškim zakonom o vojaških vojnih invalidih pa se urejajo invalidski dodatek, družinski in otroški dodatek, pomoč za opremo novorojenemu otroku, poklicna rehabilitacija, oskrba med rehabilitacijo, nadomestilo za nakup motornega vozila in pogrebni stroški.

Ob vsem tem ne gre prezreti, da so v minulih desetih letih v Sloveniji že povsem končali šolanje otroci padlih borcev, pa tudi vojaški vojni invalidi so že končali rehabilitacijo; urejene so stanovanjske zadeve invalidov, pri čemer pa niso izključene posamezne redke izjeme; ponovno smo v Sloveniji dosegli popolno brezplačno zdravstveno varstvo, ki so ga vojaški vojni invalidi že imeli, a so ga pred leti zaradi prenosa nekaterih hpravic iz zakona o UVJ v zakon o zdravstvenem zavarovanju delno izgubili. Zabeležili smo izboljšanje ortopedskih pripomočkov. Urejeno je klimatično in kopališko zdravljenje invalidov, povečane so kapacitete doma invalidov v Strunjanu od 120 na 150 ležišč ter uvedeno regresiranje za oddih osebnih in družinskih invalidov.

Naj povem še to, da smo pri dosedanjih spreminjanjih in dopolnjevanjih invalidske zakonodaje prav v letu 1972 s sistematsko ureditvijo temeljnih oblik invalidskega varstva — osebnih in družinskih invalidnin, invalidskega in ortopedskega dodatka ter dodatka za tujo pomoč — dosegli, lahko bi rekli, dokončno ureditev vseh invalidskih prejemkov.

S stalnim objavljanjem poročil, pobud in predlogov združenj, komisij VVI pri občinskih odborih in republiškem odboru ter končnih predlogov ZZB NOV nanašajočih se na vsa dosedanja izpopolnjevanja invalidske zakonodaje je »TV 15« mnogo prispeval k temu, da so borci in invalidi spoznali to problematiko ter zakonodajo in njene pomanjkljivosti, pristojne organe pa so te objave opozarjale na pomanjkljivosti, ki jih je treba odpraviti.

Mimo vsega tega se je vseh minulih deset let v dopisih iz najrazličnejših krajev Slovenije odražala v »TV 15« aktivnost vojaških vojnih invalidov ter njihovih komisij združenj in sekcij. Ti dopisi so vsebovali poleg družbenopolitične in organizacijske dejavnosti invalidov tudi njihovo družabno udejstvovanje, opise pomoči bolnim in ostarelim članom, uspehe invalidskih tednov in drugih prireditev, precej pozornosti pa je list posvečal tudi aktivnosti vojaških vojnih invalidov v športu in rekreaciji.

Se in še bi lahko našteval, toda podrobnosti desetletnih dogajanj in vsejista pač ni mogoče strpati v kratek članek. Zato naj ugotovim le to, da je uredništvo »TV 15« vseh dosedanjih deset let res vsestransko skrbno obravnavalo invalidsko problematiko in dejavnost ter s tem v dobršni meri prispevalo k njeni izboljšavi in ureditvi.

V. MLEKUŽ

BORCI V CELJU NISO ZA NOBEN PREDLOG SLOVENSKE HIMNE

Na zadnji seji občinskega odbora ZZB NOV v Celju so borci razpravljali tudi o vseh 3 predlogih za slovensko državno himno. Po melodičnosti bi se najbolj ustrezala sedanja himna Napreje zastava slave. Po vsebini pa niti ena od treh predlaganih ne ustreza stremiljenjem naše družbe.

Tako so menili člani odbora in sprejeli enotno stališče, da bi kazalo izbrati takšno vsebino himne, ki bi ustrezala naši borbeni preteklosti, hkrati pa našim sedanjim samoupravnim, humanim ter miroljubnim hotelom in ciljem.

Tri kratke zgodbe

E. C. Weiskopf je eden izmed naprednih pisateljev polpretekla in novejša dobe. Po očetu je bil Nemec, po materi Čeh. Izmed njegovih del so najbolj znana: Pesem Slovanov (1931), Slovo od miru (1913—14), Sredi reke (1955), Lis sy ali izkušnja (1937), Pred novim dnem (1942). S svojim raznolikim pisateljskim delom in neutrudnim političnim bojem proti nazadnjaštvu in fašizmu se je Weiskopf globoko zasidral v javnem snovanju naše dobe. Umrl je leta 1955. — Op. ur.

Bela vrana

To se je zgodilo takrat, ko se je izvedelo, da je bilo v obeh gornješlezjskih uničevalnih taboriščih Auschwitz in Birkenau 1.750.000 židov umorjenih in predelanih v umetna gnojila; da so na ukaz SS štirinajstletni dečki »Hitlerjeve mladine« morali gledati ubijanje poljskih žensk v plinskih celicah, kar naj bi jih naredilo bolj trde

Takrat smo slišali za majorja Rothmayera, kateremu so člani v okraju Arrasa delujočih čet makijev dali ime »Bela vrana«, ker je več francoskim tal-

cem in ujetim borcem za svobodo pripomogel k pobegu. Ko so se nemški uradi in polki umaknili pred prodirajočimi zavezniki, je ostal Rothmayer na svojem položaju. S francosko trobojnico v roki je sprejel na poveljstvu prvo četo makijcev.

»Vaš ujetnik sem,« je rekel vodji patrulje.

»Motite se,« mu je ta odgovoril, »vi ste naš someščan.« Odbor francoskega odporiškega gibanja v Arrasu je namreč predlagal prebivalcem tega mesta, naj bi ostal major Rothmayer do konca življenja med njimi kot domačin med domačini.

Deklica iz Krasnodara

Ko so prve kosaške izvidnice prihajale v Krasnodar (prej Jekaterinodar), mesto na desnem bregu Kubana v Severnem Kavkazu, odkoder se je bila pravkar umaknila nemška kavkaška armada so našle na glavnem trgu vandalsko porušenega in malone povsem zapuščenega mesta deklico kakšnih osemnajstih let, ki je v tržni lopi, zbiti iz žaganic, pripravljala knjige, da bi jih dala na posodo vračajočim se vojakom in domačinom.

Častniku je mladenka povedala, da ji je ime Polina Udovenko, po poklicu pa

Hercegovka — brkinska partizanka

Med drugo svetovno vojno so se mnogi slovenski antifašisti znašli v zaporih, koncentracijskih taboriščih, izgnanstvih ali v kazenskih enotah italijanske vojske v Italiji in se ob italijanski kapitulaciji vključevali v protifašistični osvobodilni boj, kjerkoli jim je bilo mogoče ali pa se poskušali vrniti v svojo domovino. Vojna vihra pa je na povratku v domovino zanesla v slovenske partizanske enote marsikatero protifašista, pripadnika drugih jugoslovanskih narodov. Med te se je uvrstila tudi Hercegovka Dragica Ratković.

Dragica Ratković, napredna hercegovska mladinka iz okolice Trebinja, se je vključila v NOB že 1941. leta in je nosilka partizanskega spominskega znaka 1941. V začetku junija 1942 so jo ujeli četniki in jo predali Italijanom. Ti pa so jo odpeljali v zapor v rodno Trebinje, jo pozneje premestili v Dubrovnik, nato pa v Prevlako. Končno so jo internirali v koncentracijskem taborišču Visco pri Palmanovi v Videmski pokrajini.

Ob kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 je pobegnila iz taborišča skupaj z mnogimi Slovenci, Hercegovci in drugimi jetniki in se priključila partizanom na takojmenovani »goriški fronti«. Tam so bivši interniranci ustanovili poseben Orijsko-hercegovski bataljon, ki je bil med nemško ofenzivo od 25. septembra do 1. oktobra 1943 razbit. Dragica je uspelo, da se je umaknila v Brkine, od koder je odšla s kurirji na Mašun in stopila v 1. bataljon Šerčerjeve brigade ter se v njem borila do srede novembra 1943, ko je v snegu onemogla. Zato so jo njeni soborci prenesli v Brkine na zdravljenje. Ko je ozdravela, se je vključila v 1. bataljon Istrskega odreda, v katerem je vodila mladinsko organizacijo.

Kaj je doživela v tedanjih bridkosti polnih dnevih med Šerčerjevci v snežniških gozdovih in med borci Istrskega odreda v Brkinih do 1. maja 1944, kako trdne in nepozabne čustvene zveze jo še vedno povezujejo z nekdajnimi bojnimi tovariši in brkinskimi prebivalci, je doživeto opisala v tem sestavku. Zato ji prepuštam besedo in prisluhnimo njeni pretresljivi izpovedi.

V snežniških gozdovih so mi premrzile noge

Bilo v začetku zime, ki se leta 1943 ni ravnala po koledarju, in neposredno po hudih bojih XIV. divizije z Nemci pri Babnem polju na Notranjskem, ko so se nekega za-

Dragica Ratković (v sredini) v družbi s tovarišicami iz vojnih dni ob nedavnem obisku v Brkinih.

lostnega dne v mrzli in trpki zori borci 1. bataljona Šerčerjeve brigade urno uvrščali v zbor.

Mudilo se je, ker so nas Nemci neprestano, tako rekoč na vsakem koraku zasledovali, zato smo se morali hitro umakniti na druge položaje. Rada bi šla s tovariši v vrsto, vendar tega nisem zmogla, ker so mi bili čevlji med naporno hojo po mrzlem, globokem in vlažnem snegu razpadli, nato pa sem gazila kar bosa, zato so me premrzle noge hudo bolele. Navzlic temu nisem izgubila poguma; toda spoznanje, da bom morala zapustiti bataljon in drage tovariše, me je hudo prizadelo. Počutila sem se potrta in onemogla. Navzlic hudim bolečinam v nogah in po vsem telesu sem vendarle poskusila vstati. Toda vsi napori so bili zaman, prav to pa me je bolj vznemirjalo. Postajala sem čedalje bolj zaskrbljena in kmalu sem začutila, da mi plahni pogum in se me v nemoči prvič v življenju loteva obup, čeprav sem bila prepričana, da mi bodo tovariši v nesreči pomagali.

S konjem so me prenesli v Brkine

Bataljon je bil že pripravljen za pohod, ko so mi tovariši sporočili, da bom morala s kurirjem v Brkine. Zalostna in s solzami v obeh sem se poslovila od tovarišev iz prvega bataljona, ne da bi slutila, da se z mnogimi ne bom nikoli več srečala. Se isti dan proti večeru mi je kurir prignal konja in mi pomagal, da sem se povzpela nanj, potem pa sva krenila po gozdnih poteh proti vasi Jurščam. Noč je bila tiha in hladna, slišalo se je le škripanje zmaznjene snega pod konjskimi kopiti. Kljub obsežnim gozdovom in temni noči mi je bila smer potovanja znana, saj smo se tam pogosto spopadali z Nemci.

Pozno ponoči sva prišla v vas Juršče. Ljudje so spali, toda marsikdo je zaskrbljeno zrl v noč in v strahu opazoval sence, ki so se od borovega gozdička ali po kraški dolini blizale vasi, kajti Juršče je bila partizanska vas, poslednja pod Snežniškimi gozdovi na primorski strani in zato na takšnem geografsko prometnem položaju, da so stalno prihajale vanjo partizanske enote, kurirji, aktivisti, terenci idr. Nemškim okupatorjem je bila vloga Juršč v NOB dobro znana, zato so jo njihove patrole pogosto nadzorovale in opazovale, ne da bi se dalj časa zadrževale v njej, ker so se bale vaščanov in partizanov.

Ob zori naslednjega dne (bilo je okoli 25. 11. 1943 — op. M. Z.) sva prispela v Brkine. Tiho sva vstopila v neko kmečko hišo, oddaljeno streljaj od vasi. V njej sta bila le starejši moški in ženska. Njunih imen se žal več ne spominjam. Otrok ni bilo. Bila sta budna, kot bi naju pričakovala. Kuhinja in soba sta bili topli, postelja pa sveže pripravljena s čistimi ruhanji. Se sanjalo se mi ni, da je namenjena meni, ker so me triletni boji in življenje v koncentracijskem taborišču prisilili, da se odpovem vsem ugodnostim mirnega življenja. Ko sva se predstavila domačinoma, se je moj spremljevalec poslovil in mi ob slovesu zaželel skorajšnje okrevanje.

Gostitelja sta bila do mene zelo pazljiva in se trudila, da o se čim bolj počutita in kmalu ozdravela. Pri njiju sem čutila in spoznala enako skrb, kot so mi jo nudili starši v nežnih otroških letih. Po njunem pojmovanju sem bila še otrok, zato nista mogla razumeti, da imam komaj 20-letna za seboj že tako dolgo in vseh mogočih neprijetnosti polno življenje borca in revolucionarja-komunista.

(Se nadaljuje)

Pogovor z aktivistom iz Leskovca

Matija Jerič je kljub starosti še vedno prizadeven družbeni delavec

Matija Jerič se je rodil v Gorenji vasi pri Logatcu na Notranjskem, vendar ga je življenjska pot skupaj s starši ter štirimi brati med drugo svetovno vojno pripeljala v Leskovec pri Slovenski Bistrici, kjer živi še danes. K njemu pa nas je pripeljala pot prav z namenom, da nam pove nekaj iz svojega življenja, predvsem pa o svojem delu.

— Povejte prosim, kako se je v času druge svetovne vojne razvijalo pri vas partizansko gibanje in kaj vse ste doživeli.

»Čeprav leži naša vas blizu Pohorja, se je pri nas začelo partizansko gibanje šele v zgodnjem poletju 1944 leta. V Leskovcu smo 5. oktobra 1944 leta ustanovili prvi krajevni odbor Osvobodilne fronte, ki je bil formiran iz samih zavednih ljudi ter so ga sestavljali Franc Kogej, ki je bil sekretar, Alojz Koren je bil vojni referent, Ivan Vindiš gospodarski referent, jaz sem bil blagajnik, za žensko organizacijo pa je bila zadolžena Marija Meško.

Naša naloga je tedaj bila predvsem to, da smo pridobivali ljudi za našo stvar, kar sicer ni bilo težko, ker smo že skorajda vsi vedeli, da bi je Nemcem zadnja ura in da bo zmagalo ljudstvo.

S pohorskimi partizani smo vzdrževali zvezo ter jih sproti obveščali o vsakem sovražnem premiku, jih oskrbovali s hrano in drugim. Pripravljali pa smo se že tudi na prevzem oblasti. Naj povem, da obstoja o vsem tem tudi pisana dokumentacija.

V začetku decembra 1944 leta je prišla v našo vas Šerčerjeva brigada, ki se je sicer zadrževala na južnem delu Pohorja. V naši vasi je izvedla mobilizacijo še tistih nekaj fantov in mož, ki so bili še doma. Zame se je tako pričelo novo življenje. Spominjam se tudi naše prve večje akcije, ki sem se je kot borec Šerčerjeve brigade udeležil. Petega januarja 1945 leta smo pod Križnim vrhom počakali vlak. Pred tem so minirali minirali progo, po kateri je kmalu nato pripeljal sanitetni vlak, ki je ob eksploziji iztiril.

V vlaku je bilo precej vojaštva, ki je na napad našega 2. bataljona takoj odgovorilo z ognjem. V tem boju, kolikor se spominjam, je padlo pet naših borcev, devet pa je bilo ranjenih. Naše soborce smo tam tudi pokopali. Ne spominjam pa se, koliko je v tem boju padlo sovražnih vojakov, ker sem bil od bojišča nekaj oddaljen oziroma sem bil na straži.

Pomagajte ugotoviti žrtve

Komando mesta Velike Lašče je 8. maja 1944 doletela velika tragedija. Po zaslugi izdajalca so jo megle dne jutro v vasi Mački pri Robu napadli belogardistični »domobranci« in ji prizadejali hude izgube. Na kraju samem je padlo 8 partizanov, med njimi komandant Viktor Kraševac, hudo ranjen Čampa z Gornjega Iga je rani podlegel, 4 begunke z Iške vasi so belogardisti postrelili že v vasi (menda sta bili dve Uršičevi z Iga), kuharico Ivanko in še dva partizana pa so ujeli ter jih pri Kneju pobili in izkazali. Padle in pobite v vasi Mački so partizani in domačini pokopali v skupen grob pod Uzmami, pobite in izkazane pri Kneju pa na pokopališču na Robu. Baže je bilo med padlimi 9 tovarišev, ki so bili doma s Primorskega. Ranjena sta bila menda dva partizana, eden od teh je bil politični komisar Mirko Jeriha. Vemo tudi za ime padlega domobranskega podčastnika in še nekatere nadrobnosti o poteku spopada, vse drugo pa nam je neznano.

Vljudno prosimo naše bralce, ki so bili navzoči pri tem spopadu ali ki o spopadu

kaj več vedo, da nam sporočijo imena in primke padlih oziroma pobitih s pripombami, kje so bili doma in druge zanimive nadrobnosti, dalje prav take podatke za ranjene partizane ter koliko mrtvih in ranjenih so utrpli domobranci! Posebno radi bi dobili naslov od tovariša, ki je bil kurir pri komandantu Viktorju Kraševcu, in naslov tovarišice Bože, ki je bila administratorka pri komandi mesta Velike Lašče. Podatke pošljite na naslov: Uredništvo TV-15 (za novinarja Francija Strleta), Beethovnova 10, 61000 Ljubljana!

Doslej so nam o tem boju dali podatke ustno ali pismeno: Janez Strle, Angela Peterlin in Jože Štrukelj iz Mačkov, Mirko Jeriha iz Polja pri Ljubljani 130 (politični komisar komande mesta), Anton Stenta iz Gosposvetske 17 v Mariboru (ekonom komande mesta), Jože Glavan-Cvetič iz Celja (obveščevalni oficir komande mesta), Karla Heraković, Bože Vidasa 137, Ritjeka, Alojz Srnjak z Visokega 7 in Stane Rok iz Zorovnice. Vsem naštetim tovarišem se za podatke najlepše zahvaljujemo.

S. F.

V sebi nosi kroglo od l. 1915

Marsikdo ga pozna na Gorenjskem; 32 let je bil pismonoša. Zdaj živi v Krnici pri Gorjah, kjer sem ga obiskal, še precej zdrav in čil. To je Franc Peterman, ki se je rodil leta 1895 v Krnici.

Fant je uspešno končal šolo v Gorjah, nakar so ga starši poslali v Celovec, da bi se izučil za mesarja. Toda ta poklic ga ni veselil. Zato je pobegnil iz Celovca in se potem na Slovenskem Javorniku izučil za krojača. Kot dvajsetletnega so ga vpoklicali k vojakom med prvo svetovno vojno. Poleti 1915 so ga že poslali na bojišče v Galicijo. Od tam so ga oktobra tistega leta pre-

mestili na italijansko bojišče. Ze 1. novembra je bil ranjen. Svinčenka mu je prodrla skozi levo ramo in običajno pod vratom pred sapnikom. Tam tiči še zdaj. Novembra je minilo že 56 let, odkar Peterman nosi kroglo v premeru 15 mm v sebi kot nič kaj prijetno breme. Se hujša nesreča pa ga je doletela tedaj, ker je bil ranjen tudi v levo oko in ga izgubil. Celi dve leti se je zdravil po raznih bolnišnicah; a nikjer niso tvegali, da bi mu odstranili kroglo. Leta 1917 so ga odpustili iz vojske kot invalida. Leto dni je ostal doma pri starših, potem pa je dobil službo na pošti v Gorjah. Krojač ni mogel ostati, ker je imel preslab vid zaradi izgube očesa. Tako je postal pismonoša. Služboval je v Gorjah, na Bledu, Jesenicah in nekaj časa tudi v Kamniku — celih 32 let. Med okupacijo je prenašal tudi razno ilegalno literaturo in zaupno pošto. Bil je član odbora OF v Krnici od same ustanovitve.

V noči 1. decembra 1944 so pijani gestapovci in njihovi pomagači vdrli v njegovo stanovanje, tam streljali kot norci, Petermana pa so kot osumljenca, da sodeluje v osvobodilnem gibanju, pretepli tako, da je obležal za teden dni.

Stara Avstrija mu je priznala, da je 40-odstotni invalid, v stari Jugoslaviji pa so mu odbili 10 odstotkov, medtem ko ima zdaj priznano 60-odstotno invalidnost. Pravi, da se je doslej izmenjalo sedem oblasti oz. vladarjev, odkar je invalid in nosi po svetu v sebi italijansko svinčenko.

Prepisal sem si tudi zdravniški izvid rentgenologa dr. J. Hebeina, ki je leta 1948 uradno ugotovil, da »tiči pod sapnikom in požiralnikom... okrogel tujek kovinaste gostote in velikosti lešnika«.

Tole sem napisal kot novoletno voščilo Francu ob njegovi 78-letnici; Franc je član ZB NOV Gorje in vseh deset let zvest naročnik TV 15.

JOŽE AMBROŽIČ

Franc Peterman

Kmalu po tej akciji sem hujo zbolel. Brigadni zdravnik me je označil kot nesposobnega za partizansko vojskovanje. Bil sem odpuščen z nalogo naj delam za partizansko gibanje v zaledju. Namenil sem se v domači kraj. Med potjo sem zašel, ker mi Pohorje ni bilo preveč poznano. Naposled sem prišel v Slovensko Bistrico, kjer pasome prepoznali in kmalu nato sem bil v nemških zaporih. Iz Slovenske Bistrice so me odpeljali v zloglasni Stari pisker v Celje, kjer so me gestapovci skorajda vsakodnevno zasliševali. Ker sem znal nemško, mi je to dosti pomagalo. Celjski Stari pisker se je vidno polnil in kmalu nas je bilo kakih 150 ujetnikov, med njimi tudi kakih 30 žensk. Tudi v Mariboru sem doživel nekaj gestapovskih zaslišanj. Dva gestapovca sta od mene hotela brezpogojno izsiliti priznanje, da sem šel kot »bandita« v Slovensko Bistrico vohunit in poizvedovat o Nemcih, kar seveda ni bilo res. Tudi če bi res vohunil, Nemcem tega ne bi priznal. Ker Nemci tako o meni niso imeli dokazov, da sem bil zares partizan, so me naposled poslali na prisilno delo. Tu sem spet zbolel in uspelo mi je, da sem lahko odšel domov, kjer sem se zopet vključil v organizacijo OF ter naposled dočkal tudi končno osvoboditev.

Vojne je sicer bilo konec. Za eno skrivnost vojne je Matija zvedel šele po vojni. Njegov sin Drago, ki mu je bilo tedaj komaj 15 let, je zbiral v Mariboru letalske naboje, ki niso eksplodirali, ter jih izročal Stefanu Ogrižku, ta pa naprej partizanom na Pohorje. O tem sin ni ničesar povedal niti materi.

— Morda bi povedali še kaj o delu po osvoboditvi?

»Kljub boleznim sem po končani vojni delal v krajevnem ljudskem odboru. Delo ni bilo lahko, zakaj naša domovina je bila izropana in porušena, zlasti pa nam je primanjkovalo živeža. Prizadevali smo si, da so bile obvezne oddaje čimbolj pravične, kar nam je med ljudmi dajalo zaupanje. Sledile so priprave na prve demokratične volitve, na kar smo se skrbno pripravljali.

Sledilo si je še mnogo akcij, kajti naloge, ki smo jih dobivali s takratnega okraja, so bile vedno večje. Z voljo, zlasti pa še ob podpori sovaščanov smo v naši vasi vedno zadostili vsem obveznim oddajam in drugim nalogam, čeprav to ni bilo vedno lahko.

Sedaj si predvsem prizadevamo, da bi v naš kraj dobili sodobnejšo cestno povezavo s svetom, za kar se borimo že kar nekaj let. Naši uspehi so že vidni. Cestističe smo že utrdili in, če bo šlo vse po sreči, upamo, da bomo takoj spomladati imeli do naše vasi asfalt, kar bo za naš kraj velika pridobitev in pomembna delovna zmaga.

Prebivalci Leskovca tudi niso pozabili na žrtve, na svoje sovaščane, ki so padli v bojih z okupatorjem. Kot nam je povedal Matija Jerič, je iz tega sicer majhnega kraja odšlo v partizane okrog 30 ljudi, od teh jih je kar 14 padlo za svobodo, eden pa je umrl v koncentracijskem taborišču. Padlim so sredi vasi že leta 1969 postavili lep spomenik, ki jih je veljal nekaj nad 20.000 novih dinarjev. Precej denarja so sami zbrali, nekaj so prispevala podjetja, zlasti iz Slovenske Bistrice in Pragerskega.

Vsekakor lahko zapišemo, da je Matija Jerič eden tistih naših ljudi, ki se tudi po osvoboditvi niso ustrašili težkega in včasih nevhvaležnega dela. Še danes, kljub starosti nenehno snuje nove in nove načrte, kako bi kraju, ki je sicer precej odmaknjen od nečjega kulturnega središča, navdihnili utrip napredka za lepši jutrišnji dan.

FRANJO HOVNIK

ALI BODO LJUDJE LAHKO POGRESALI DRAGOCENE KOVINE? Po najnovejših napovedih nekaterih geologov, strokovnjakov za odkrivanje zemeljskih zakladov, je mnogo ležišč zelo pomembnih kovinskih rud zelo izčrpanih, ni pa trdnega upanja, da bi mogli odkriti še kakšna večja ležišča. Nizozemski strokovnjak prof. Velzeboer sodi, da bo do že čez kršnih petnajst let izčrpana ležišča zlata, srebra in platine. Teh dragocenih kovin pa dandanes ne morejo pregrešiti ne le zlatarji, marveč tudi številne industrijske stroke, med drugim za izdelavo raznih instrumentov (posameznih sestavnih delov). Ze v tem stoletju bodo izčrpana tudi ležišča urana in zemeljskega plina. Zaloge zemeljskega plina sicer ocenjujejo na milijarde in milijarde kub. metrov in so marsikje še celo nedotaknjene. V Sovjetski zvezi so tako velike, da se zdijo neizčrpne in po tisoč kilometrov dolge plinovode so začeli polagati šele po vojni. Po napovedih črnogledih strokovnjakov bodo v prihodnjih stoletjih izčrpana ležišča vseh kovinskih rud, ki jih dandanes ne moremo pogrešati.

KRMILA IZ LISTJA GOZDNEGA DREVJA bi menda kazalo izdelovati, kakor menijo pri sarajevski gospodarski zbornici. V Bosni in Hercegovini je živinoreja, zlasti govedoreja, premalo razvita in precej zaostala, zlasti, ker ne uporabljajo industrijskih krmil. Na splošno so pri nas krmila zelo draga in v naši državi, ki prideluje zelo mnogo koruze, doslej še mnogo premalo uporabljajo tega prideika kot surovino za izdelavo krmil in raznih živil, kakršna so znana zlasti v Ameriki. V Bosni posekajo mnogo listavcev, veje in listje pa ostajata neizkoriščena. Zeleno listje menda vsebuje dovolj hranilnih snovi, da bi ga kazalo predelovati industrijsko v krmilo. Sklenili so, da bodo to ugotovili.

TUDI PRI KUHANJU SO ZE ZACELI UPORABLJATI ELEKTRONSKE RACUNALNIKE. V Angliji že imajo veliko elektronsko kuharsko napravo, ki jo vodi elektronski računalnik. Z njo je mogoče zelo po-

dobro je, če veste

spešiti kuhanje velikih količin jedi, kar je zlasti velikega pomena za bolnišnice, vojašnice, velike javne kuhinje itd. Tako je n. pr. mogoče v eni sami uri skuhati kar 70.000 litrov juhe.

KAKO JE NASTALA LUNA — NE BO MOGOČE DOGNATI NIKDAR, kakor menijo nekateri ameriški učenjaki še zdaj, po zadnjem raziskovanju površja spremljevalca Zemlje. Znanstveniki si zdaj celo še bolj nasprotujejo kakor poprej, ko niso imeli še pri roki kamenin z Lune. Prav po teh kameninah nekateri sodijo, da se je Luna v preteklini odtrgala od Zemlje (tam, kjer je zdaj Tiho morje), drugi pa prav tako na podlagi tega kamena sklepajo, da se je Luna »pritepla« od nekega iz vesolja in da jo je Zemlja pritegnila ter ujela... Z zadnjega potovanja so ameriški vesoljci prinesli največ in najbolj nenavadnih kamenin. Nekateri strokovnjaki prav zaradi tega upajo, da bo na podlagi tega gradiva mogoče dokončno odkriti skrivnostno zgodovino Lune. Vendar se zdi, da je poslej še več strokovnjakov, ki dvomijo, da bo mogoče kdaj zares z znanstveno zanesljivostjo dognati, od kod izvira Luna.

BEOGRAJCAN PREJEL NAGRADO SOVJETSKEGA GLASBENECA CASOPISA »Krugozor« (Obzorje). Ta list izhaja v Moskvi v nakladi pol milijona izvodov in obravnava glasbeno življenje, ustvaritve ter uspehe doma in po svetu. Priobčuje intervjuje z najuglednejšimi glasbenimi umetniki in izdaja tudi gramofonske plošče priljubljenih sodobnih skladb. Vsako leto razpiše veliko nagrado za najboljši intervju s kakšnim znamenitim umetnikom. Letos so nagrado dodelili beograjskemu glasbenemu kritiku Vinku Saleju za pogovor s slavnim pevcem Mariom del Monacim.

OKAMENINO TRISTO MILIJONOV LET STARE ŽUZELKE, eno najstarejših prič življenja na Zemlji, so nedavno odkrili na otoku v Tasmanem morju (Avstralija). Te vrste žuzelke je letala in je bila precej velika, saj je razpetina njenih kril merila 7,5 cm.

SKUPŠČINA OBČINE NOVA GORICA

IN DRUŽBENO
POLITIČNE
ORGANIZACIJE

ČESTITAJO VSEM OBČANOM,
DELOVNIM KOLEKTIVOM IN
DELOVNIM LJUDEM SIROM
NAŠE DOMOVINE ZA NOVO
1973. LETO Z NAJBOLJSIMI
ŽELJAMI IN USPEHOM PRI
PREMAGOVANJU VSAKODNEV-
NIH TEŽAV.
NAROČNIKOM IN BRALCEM
LISTA »TV-15« OB DESETEM
JUBILEJU NAŠE ISKRENE CE-
STITKE.

iplas

KEMIČNA INDUSTRIJA
66001 KOPER

NUDIMO KVALITETNE IZDEL-
KE IZ PLASTICNIH MAS.

DELOVNIM LJUDEM IN PO-
SLOVNIM PRIJATELJEM MNO-
GO USPEHA V 1973. LETU.

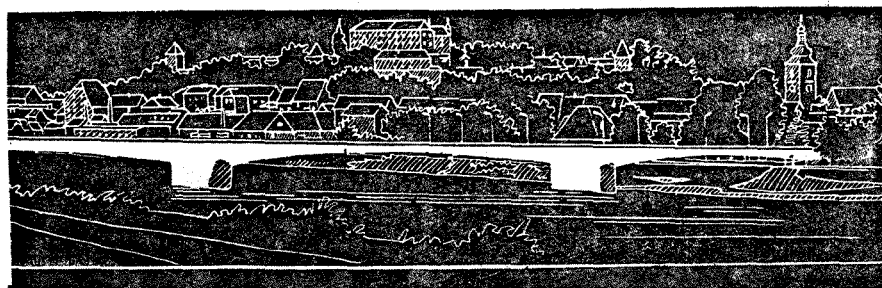
SKUPŠČINA OBČINE IZOLA

Z DRUŽBENO
POLITIČNIMI
ORGANIZACIJAMI

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM
IN OBČANOM IN ŽELI SREČ-
NO, ZDRAVO IN PLODNO NO-
VO 1973. LETO.

SREČNO, USPEŠNO IN VESELO
NOVO LETO 1973 ŽELI OBČANOM PTUJA
IN VSEM DELOVNIM LJUDEM

SKUPŠČINA OBČINE PTUJ IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

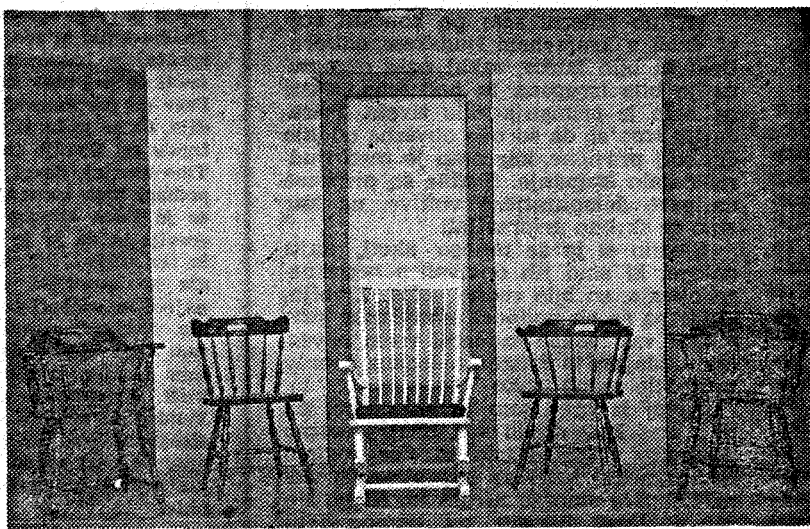

LESNO INDUSTRIJSKI KOMBINAT

LIKO VRHNIKA

CANKARJEV TRG 4
Telefon: h. c. 70-139
komerc.: 70-152

SAMOSTOJNE POSLOVNE ENOTE:
tovarna vrat BOROVNICA
parketarna VERD

Lesno industrijski kombinat »LIKO« VRHNIKA je bil ustanovljen z združit-
vijo Lesne industrije Borovnica, Lesne industrije in parketarne Verd in žage
»Ljubljanski vrh«. V tem obsegu je začel poslovati 1. januarja leta 1963.

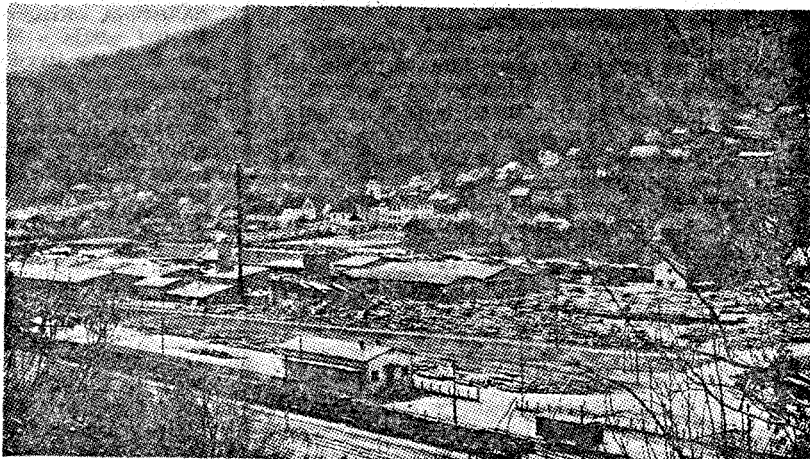
Predmet poslovanja:

- žaganje in prodaja lesa iglavcev in listavcev;
- izdelava, prodaja in montaža notranjih vrat, ki so izdelana po predpisih
JUS-a;
- izdelava in prodaja vhodnih in garažnih vrat iz hrastovega, macesnovega
in jelovega lesa;
- izdelava in prodaja klasičnega parketa iz hrastovega in bukovega lesa,
lamelnega parketa iz raznih lesov ter ornament-parketnih plošč;

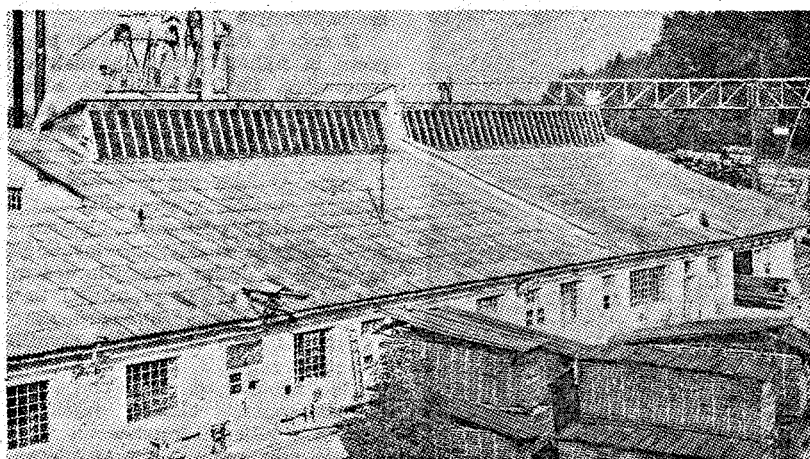
Vsi izdelki, ki jih proizvajamo, so tehnično in konstrukcijsko raziskani, za
zahtevnejše pa obstajajo atesti. Naši proizvodi so izdelani iz zdravega, na-
ravno ali umetno sušenega lesa.

Okoli 40 odstotkov skupne proizvodnje izvažamo, in sicer kosovno pohištvo,
ki se je uspešno uveljavilo na mnogih inozemskih tržiščih.

Katalog, ki vam ga prilagamo, zajema predvsem podatke artiklov serijske
proizvodnje za potrebe široke potrošnje. Izdelki so kvalitetni in naša želja je,
da bi kupca postregli z dobrim blagom iz našega proizvodnega programa.

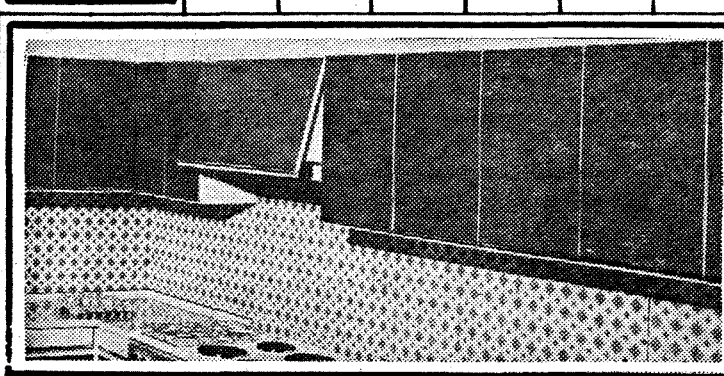
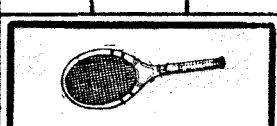
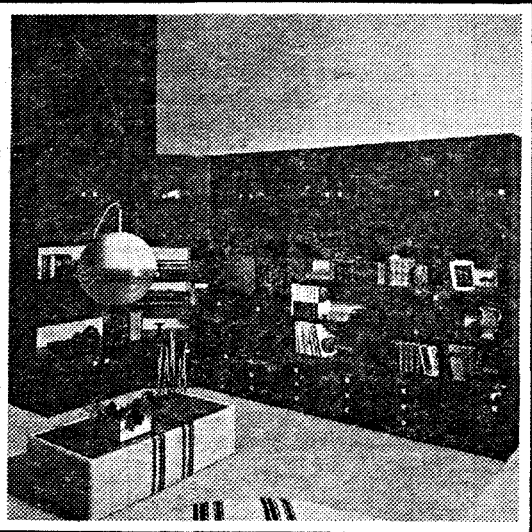
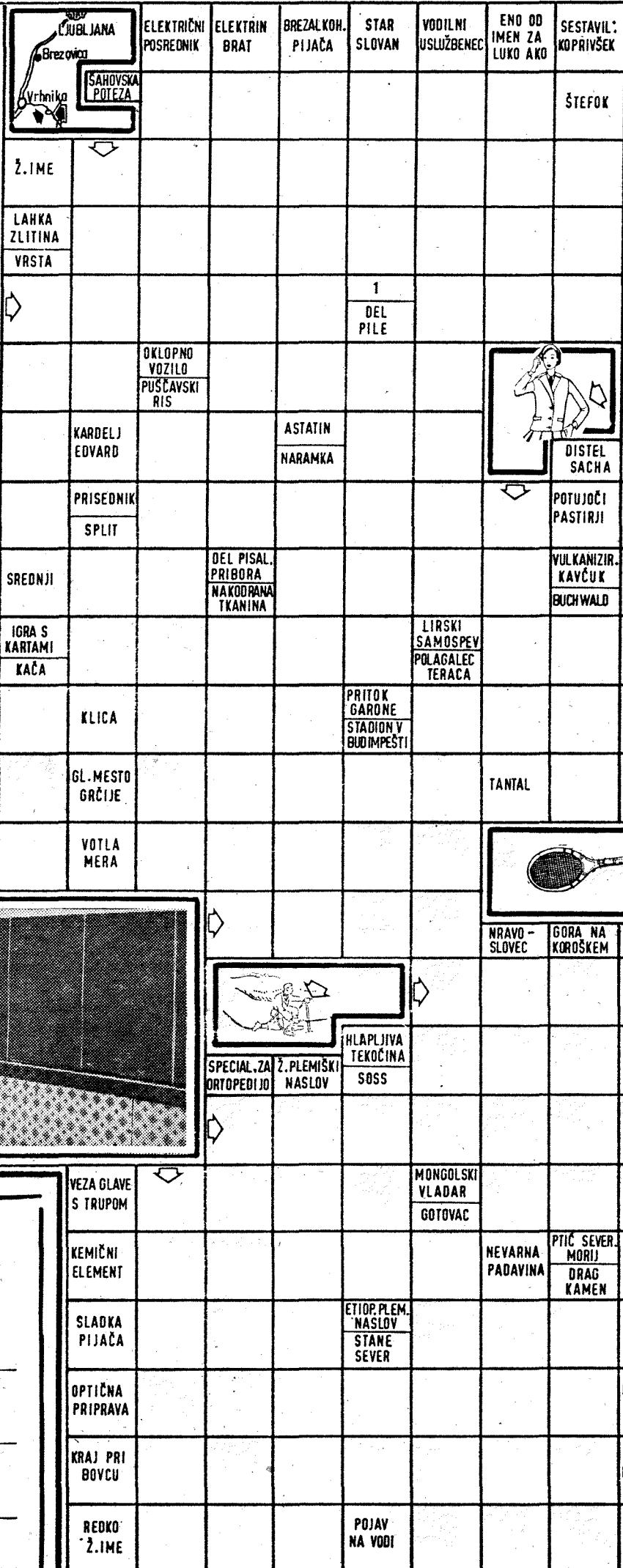
tovarna vrat BOROVNICA

parketarna VERD

Nagradna križanka BREST št. 48

Nagradni kupon 48

Preimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

Razpis nagradne križanke

Po kratkem novoletnem premoru vam ponovno predstavljamo industrijo pohištva »Brest« iz Cerknice. Ob desetletnem jubileju lista je bilo štiriindvajset strani premalo, da bi vanj spravili vse gradivo, zato je morala križanka izostati.

Tudi za rešitev 47. nagradne križanke ni bilo prostora, pa vas, dragi reševalci križank, prosimo za razumevanje.

Brestovo nagradno križanko štev. 48 nam pošljite do 22. januarja 1973. V četrti številki, ki izide

25. januarja, bomo priobčili rešitve in imena nagrajencev.

Z nagradami smo bolj skromni, ker moramo misliti na vsak dinar. Upamo, da boste tudi s knjigami zadovoljni, saj založba »Borec« izdaja knjige z bogato revolucionarno tematiko. »Sveti Urh«, »Beg z morišča« in »Prvi bataljon« so knjižne nagrade, pripravljene za to križanko.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA

DEDKU MRAZU LEPA HVALA

Pionirji naše šole se vsako leto najbolj veselimo obiska Dedka Mraza. Živimo namreč v revnejših predelih Suhe Krapine in je naše življenje skromnejše kot pri drugih naših vrstnikih. Dedek Mraz nam je letos prinesel bogata in lepa darila, ki smo jih bili vsi zelo veseli. Veletrgovina ASTRA iz Ljubljane nam je podarila grafskop, diaproskop, snemalno kamero in pisalni stroj. Pokrovitelji našega PO 1. SAB so nam podarili denar za izlete ter izvedli akcijo po ljubljanskih podjetjih ŽITO, CENTROMERKUR in SLOVENIJA-SADJE, da smo dobili oblačila, pecivo in oranže. KZ Žužemberk, KS Hince in Komunalno podjetje VODOVOD iz Novega mesta so nam dodelili finančna sredstva za nakup daril za vse predšolske in šolske otroke. Avtoprevoznik GORJANCI iz Straže pa je omogočilo brezplačen prevoz učencev 1., 2. in 3. razreda v Novo mesto, na ogled Dedka Mraza.

Vsi pionirji naše šole se za lepa darila iskreno zahvaljujemo in želimo vsem omejenim delovnim kolektivom v letu 1973 mnogo delovnih uspehov!

PIONIRJI OSN. SOLE NA PREVALAH
V SUHI KRAJINI

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 47

VODORAVNO: Helanca, etermit, ravs, KA, Beti, Ali, mati, marš, Man, elisa, OM, iks, APA, taktirka, vat, kaval, DA, apo, ar, rips, avto, laik, karakal, Natan, koka, Otokar, mit, AIR, PAK, av, IL, srce, ara, Dolenloft, anilin, izdelek, TO, asket, beluga, Nantes, arara, sako, tračno, rezilo, si, mi-om, simpa, presh

Knjigo »Sveti Urh« prejme: Belec Mimi, Prešernova 18, 61235 Radomlje, knjigo »Beg z morišča« prejme Razinger Ivan, Debelaka 3. p. 61430 Hrastnik in »Prvi bataljon« Lamut Vesna, Na Jami 1. 61000 Ljubljana.

Nagrajenci prejmejo knjige po pošti. Opravičujemo se reševalcem križank, ker nam je v prejšnji številki zmanjkalo prostora za objavo rešitve te križanke.

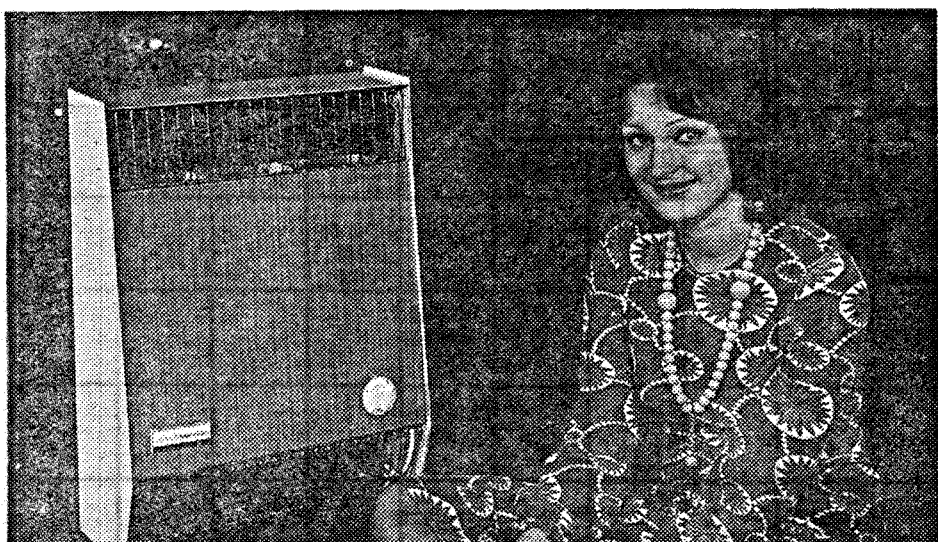
UPRAVA LISTA

VSEM VOJASKIM VOJNIM INVALIDOM IN DRUGIM GOSTOM, KI
HODIJO NA ODDIH IN ZDRAVLJENJE V STRUNJAN,
ZELI

SREČNO, ZDRAVO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO

Invalidsko zdravstveno rekreacijski
center ZZB NOV Slovenije
STRUNJAN

PREDNOSTI:

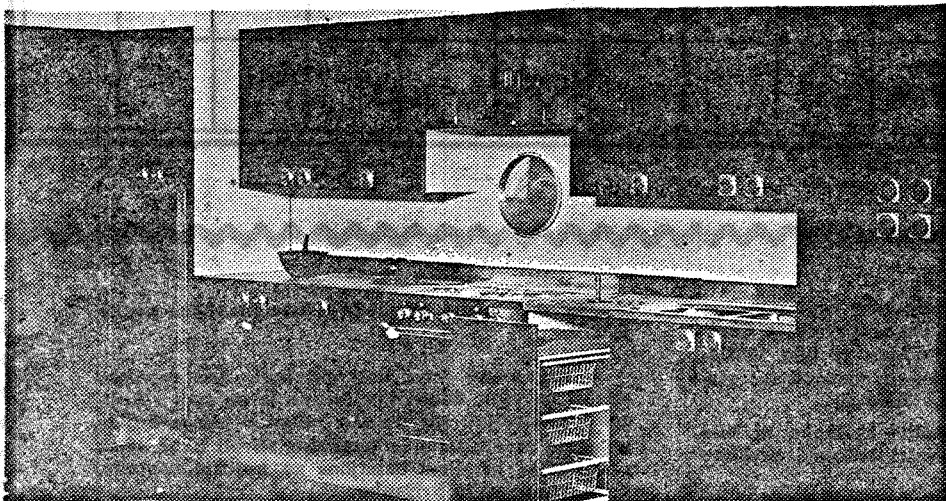
- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZZAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

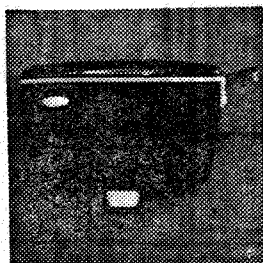

kuhinja »sirena« lipa ajdovščina
tel: 065-73011

vaš vinjak

vinjak slovin

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

P M METALPLAST-RUŠE

PROMETNA DEJAVNOST: mestni promet v Ljubljani in na Jesenicah. Medkrajevni potniški promet v Sloveniji in drugih republikah. Tovorni promet s tovornjaki in specialnimi vozili v tu- in inozemskem prometu. Poslovalnice so v Celju, Mariboru, Kopru, Radencih, Trbovljah, Zagrebu in Beogradu.

HOTELSKA DEJAVNOST: Bled — GOLF hotel, PARK hotel, Gozd Martuljek — hotel ŠPIK, Velika planina — hotel SIMNOVEC, Ljubljana — pension VIATOR, Kotlje — hotel RIMSKI VRELEC, Prevalje — pension POLJANA, Črna — hotel PLANINKA, Metlika — hotel BELA KRAJINA, Semič — hotel SMUK, Črnomelj — hotel LAHINJA, restavracija GRAD.

VIATOR ima sistem žičnic na Veliki planini, na Španovem vrhu in v Gozdu Martuljku

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

**VA
VIATOR**

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR
TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26

**HOTEL
RUDAR**

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge. — Vabljeni.

Partizanska vas Lokovec nad Čepovanom

Redki so primorski partizani, ki ne poznajo Spodnjega, Srednjega in Zgornjega Lokovca na severnem delu Banjske planote oziroma zahodno nad Čepovanom. Tudi Lokovec je ena od tistih številnih vasi Primorske, ki jim z vso pravico pravimo »partizanska vas«. Lokovčani so se množično odzvali klicu OF za aktivno udeležbo v osvobodilnem boju in tu so med vojno vedno gostoljubno sprejemali številne večje in manjše partizanske enote.

V Srednjem Lokovcu v šoli pri cerkvi so Italijani že leta 1942 uredili vojaško postojanko. Pouk v šoli je bil zaradi tega ukinjen, za kar pa Lokovčanom ni bilo posebej žal, saj je bila tista šola bolj potujočevalnica kot učilnica. Vojaki so stikali za nekakšnimi »ribelli«, zelo radi pa so povpraševali tudi po maslu, kokoših in jajčkih. Karabinjerji so vedno bolj pogosto obiskovali vas.

Ze marca 1942 sta domačina Darko Pisk in Stefan Renko začela med vaščani agitirati za OF. Dne 18. avgusta 1942 sta v Lokovcu v hiši št. 46 padla prvi partizan in prvi karabinjer. Nadzor nad prebivalci so zato zelo poosttrili. Septembra 1942 se je v hiši Ivana Hvala skrivaj zbralo 47 ljudi iz vseh treh delov Lokovca. To je bil prvi množični sestanek, na katerem so ljudem pojasnili, kako se je treba organizirati za boj proti fašizmu in za osvoboditev. Tedaj so izvolili prvi odbor OF. Ze naslednji mesec so na območju Banjske planote, Čepovana in Grgarja organizirali propagandno-obveščevalno službo.

Prva sta bila aretirana Stefan Renko in Darko Pisk. Renka so po daljšem mučenju v tržaških zaporih decembra 1942 le izpustili domov. Tako je stopil v partizane, kjer je leta 1944 padel. Darko Pisk je bil zaprt v Italiji, od koder so ga kasneje prepeljali v taborišče v Nemčijo, kjer je umrl.

Januarja 1943 sta bili v Lokovcu dve mobilizaciji: italijanska in partizanska. Januarja in februarja 1943 je samo iz Lokovca odšlo v partizane 40 fantov. To mobilizacijo je izvedel Soški odred, ki ga je tedaj vodil poveljnik Nanos.

Dne 6. februarja 1943 je sovražnik presenetil skupino partizanov, ki je taborila v gozdu »Na Levpah« med Kalom in Lokovcem. Tedaj sta padla: Milan Bremec iz Lokovca in domačin z Mosta na Soči. V nekaj dneh po tem dogodku so v Lokovcu aretirali kakih 10 ljudi. Zaprti in zasliševali so jih v Čepovanu, vendar so jih kmalu izpustili, ne da bi od njih kaj izvedli.

Osmega februarja 1943 je bila v Lokovcu osnovana prva partijska celica.

Dne 30. aprila 1943 je bila za Lokovčane spet črn dan. Sovražnik je zaradi izdaje presenetil skupino 9 partizanov, ki so prišli v vas po hrano. Obkolili so jih v hlevu pri hišni št. 43. Padla sta komandir Iskra in neznan tovariš, ki sta bila menda doma nekje pri Ljubljani. Tudi nekaj italijanskih vojakov je padlo. Zato so se Italijani maščevali tako, da so požgali domačije št. 41, 42 in 43, odgnali v internacijo vse člane teh treh družin in jim izropali imetje. Do razpada Italije je bilo v Lokovcu aretiranih in odgnanih v zapore ali internacijo 45 ljudi. Med temi je bil tudi oboleli partizan Ludvik Pavšič, ki je v goriških zaporih umrl. 15 družin so oropali vsega imetja.

Razvoj ljudske oblasti

Razpad Italije 8. septembra 1943 je prinesel nov polet. Narodnoosvobodilni svet za Primorsko, ki se je konstituiral že 11. septembra 1943 na Vogrskem, je 15. septembra izdal »Odlok o volitvah občinskih narodnih osvobodilnih odborov«. Po tem odloku je bil v Lokovcu postavljen občinski narodnoosvobodilni odbor s pododboroma za Zgornji in Spodnji Lokovec. Ze septembra je

bila v Lokovcu ustanovljena okrajna gospodarska komisija. Njena vodilna člana sta bila Franc Berginc — Soča in Izidor Vinkler.

Krajevni NOO in odboru OF so upravno-politično in mobilizacijsko delo pomagali voditi še drugi organi. Ustanovljena je bila vaška narodna zaščita za vse tri Lokovce. Ustanovljen je bil rajonski komite partije za rajon Čepovan, Grgar, Lokovec in druge manjše slovenske vasi, dalje rajonski odbor in rajonski odbor Zveze slovenske mladine.

Pokrajinski odbor OF je 3. maja 1944 razpisal volitve v krajevne narodnoosvobodilne odbore in v okrajno narodnoosvobodilno skupščino. Po tem razpisu so v Lokovcu v začetku junija 1944 pri Gorjupovi domačiji, po domače pri Pavelcu, sklicali množično zborovanje, na katerem so izvolili 13-članski krajevni NOO. Za predsednika so izvolili Izidorja Vinklerja, za tajnika pa Rafaela Šavlija. Iz pokrajinskega vodstva so se zborovanja udeležili dr. Joža Vilfan, Jože Srebrnič in France Bevk. Navzoči so bili tudi člani ruske in angleške vojske misije pri poveljstvu IX. korpusa. Izidor Vinkler je tedaj postal tudi član pokrajinskega vodstva gospodarske komisije. Tako izvoljen krajevni NOO je z manjšimi spremembami dočkal osvoboditev.

Boji in žrtve

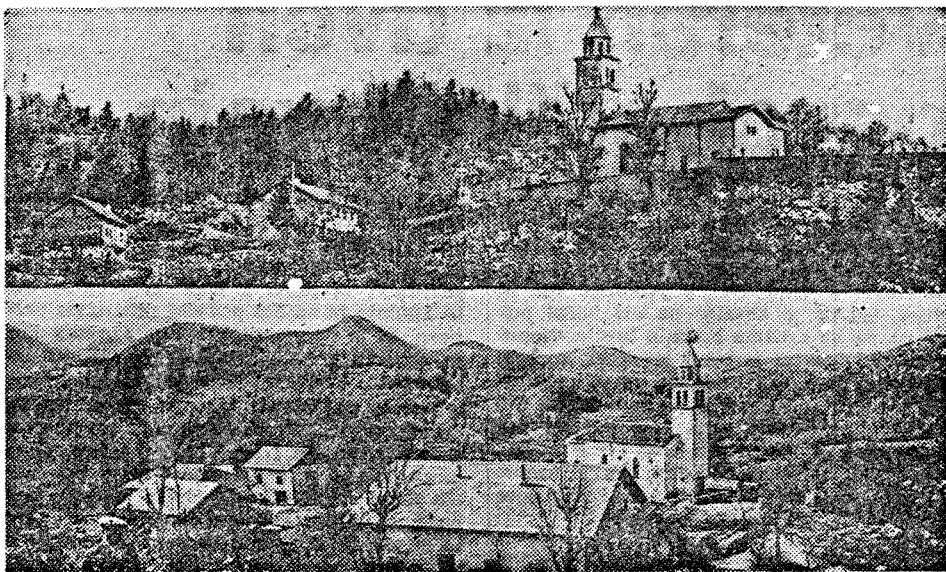
Po odhodu Gradnikove brigade v začetku avgusta 1943 na Dolenjsko, je na Primorskem ostal Primorski odred in nekaj diverzantskih skupin. Drugi bataljon tega odreda se je nekaj časa zadrževal na terenu Lokovec — Tolminski Lom. 8. septembra 1943 dopoldne je bataljon v bližini Vrat (severni del Čepovana) postavil zasedo. Napadli so dva vojaška kamiona ter pri tem ujeli 24 vojakov, od katerih jih je sedem padlo. Kamiona so zažgali, vojno opremo pa zaplenili. Ujetnike so izpustili. Šele 9. septembra zjutraj so zvedeli za razpad Italije. Zasedli so vojaško in fincansko kasarno v Čepovanu ter tu razoroževali skupine italijanskega vojaštva.

Lokovčani so svobodno zadihali. Tisti, ki so se vračali od vojakov v Italiji, so se kar sproti vključevali v partizanske enote, ki so že oblegale Gorico.

Dne 25. septembra 1943 je bila razbita Goriška fronta. Nemško vojaštvo je iz Gorice prodiralo v Goriška Brda, na Banjsko planoto, v Trnovski gozd, po Vipavski dolini, na Kras. Začela se je nemška nasprotna ofenziva, ki je trajala skoraj tri tedne. V teh bojih sta padla tudi dva Lokovčana.

Dne 17. novembra 1943 je večja nemška enota spet prišla v Čepovan. Manjša kolona te enote je tedaj iz Puštala šla v Lokovec. V Spodnjem Lokovcu je pri hiši Ivana Šuligoja presenetila namestnika komisarja Goriške (kasneje 30.) divizije Darka Marušiča — Blaža in dva njegova spremljevalca. Padla sta Blaž in dva njegova spremljevalca. Ker Nemci tretjega partizana niso mogli dobiti, so na istem mestu ustrelili gospodarja Ivana Šuligoja.

Zadnje dni novembra in v začetku decembra 1943 sta brigadi Simona Gregorčiča (17. — SNOUB) in Bazoviška (18. SNOUB) na črti cerkev — Dol pri Martinu uspešno odbijali nemški pritisk. Nemci so se morali

POGLED NA SREDNJI LOKOVEC

umakniti v Kanal ob Soči. Ubit je bil tudi nemški major in zaplenjen osebni vojaški avto.

Dne 22. decembra 1943 so Nemci iznenada prišli v Srednji Lokovec. Ljudi so terorizirali in Ivanu Mavriju izropali shrambo. Borci Vojkove brigade (16. SNOB) so jih počakali v zasedi na Ilovem bregu. Nemška kolona je bila razbita in precej vojakov je padlo. Ubiti so bili tudi: polkovnik, kapetan in poročnik, zdravnik pa ujet. Na cesti je ostal velik plen v orožju in opremi pa tudi hrana, ki so jo Nemci pravkar naropali v vasi.

Dne 18. januarja 1944 je kakih 350 nemških vojakov prišlo iz Kanala čez Kanalski vrh v Lokovec, da bi tu vzpostavili vojaško postojanko. S seboj so imeli vso potrebno opremo. Ob cesti na Dolu pri Martinu sta jih napadli Vojkova in Bazoviška brigada. Nemci so se morali umakniti. Precej jih je padlo, ujetih pa je bilo 6 Mongolcev, ki so se takoj priključili »Ruskemu bataljonu« IX. korpusa. Več kot 10 voz vojaške opreme in precej orožja so tedaj zaplenili partizani. Tri dni zatem je skozi Lokovec proti Lomu šla nemška »kazenska« skupina. Požgali so Vinklerjevo hišo in šolo. Nemci so hitro odšli, domačini pa so takoj za njimi začeli gasiti. Šola tedaj ni utrpela večje škode. Februarja 41 Nemci niso upali v Lokovec, pač pa so ga napadli z dvema letalom.

Marca 1944 je bil v Lokovcu formiran Idrjsko-tolminski odred. Vanj je stopilo precej Lokovčanov. Tudi komandir Peter Vontčina je bil Lokovčan.

Marca je večja enota Nemcev (350—400) hotela priti skozi Avče in Kal v Lokovec. Vojkova in Kosovelova (19. SNOUB) brigada sta jih uspešno zavrnil.

Dne 5. aprila 1944 je bila pri spodnjem Hudajužnarju (Jože Šuligoj, Lokovec št. 91) ustanovljena Tržaška garibaldinska brigada ((IX. Brigada d'Assalto Garibaldi Trieste).

Dne 21. in 22. aprila 1944 so v Lokovcu spet divjali nemški vojaki. V dolinico pri Poklonu so segnali starčke, žene in otroke 25 družin in jim pretili z ustrelitvijo. Ustrelili so hlapca Izidorja Šuligoja in starčka Leopolda Piska.

Vroče poletje in črna jesen 1944

Junija 1944 so Nemci kar z dveh strani prišli nad Lokovčane: iz Kanala ob Soči prek Kanalskega vrha in z Mosta na Soči prek Tolminskega Loma. Do tedaj je bilo v Lokovcu že zgrajeno 152 raznih bunkerjev, v katerih so bila urejena skrivališča in skladišča.

Sredi julija so se Nemci zadrževali celih 14 dni v Lokovcu. Tedaj so 16. julija ustrelili Rafaela Šuligoja.

Septembra 1944 je sovražna kolona kakih 400 vojakov poskušala priti v Lokovec, toda topničarji IX. korpusa so jih uspešno zavrnil.

Dne 10. oktobra 1944 je Srednji Lokovec doživel najtežji dan v vojni. Tedaj so Nemci z maščevalnim pohodom pridrveli čez Banjsko planoto v Lokovec. Kar od kraja so požigali. V Srednjem Lokovcu je tedaj pogorelo 31 hiš. Hkrati so Nemci ustrelili tri domačine: Ano Hvala, Tomaža Šavlija in Franca Šuligoja.

Ob vpadu v Lokovec 11. novembra 1944 so Nemci ubili Marijo Šuligoj. Proti koncu decembra 1944 pa so se kakih 10 dni spet zadrževali v Lokovcu. Utaborili so se v župnišću in cerkvi. Ponovno so strahovali Lokovec in okolico. 29. decembra 1944 je na cesti proti Čepovanu padel v partizansko zasedo nemški osebni avto. Ubit je bil nemški polkovnik, kapetan pa se je ranjen rešil. Partizani so tedaj v avtomobilu našli načrt napada na Cerkno in je prav to preprečilo napad.

Zadnji okupatorjevi zločini

Osmega februarja 1945 je manjša skupina nemških vojakov spet nenadoma prišla v Lokovec. Tedaj so ubili Valentina Bremca.

Marca so se Nemci utaborili v Spodnjem Lokovcu, pri Gorjupu in na Lavtovicah. V občasnih spopadih s partizani so imeli nekaj izgub. 24. marca so ubili domačina Andreja Bremca. V začetku aprila so Nemci zavzeli Srednji Lokovec 5. aprila 1945 so uničili družino Šuligoj-Kralj. Ujeli so gospodarja Šuligoja, ki so ga sumili, da je partizan. Njegovo ženo so ustrelili na travniku pod hišo. Vseh ostalih pet članov družine (starega očeta in mater, gospodarja in dva otroka) so zaprti v hišo in jo zažgali. Ta zločin, ki se je zgodil tik pred koncem vojne, je globoko pretresel vso vas in okolice.

Ko so se istega dne, takoj po storjenem zločinu, Nemci umaknili iz Lokovca, so ga še bombardirali. Največ bomb je padlo okrog Medvedove hiše. V bližini so na njihvi orali stari oče Medved z vnukoma. Vsi trije so bili ubiti.

Dne 6. aprila je pri Pečani padel v partizansko zasedo nemški major in bil smrtno ranjen.

Dne 10. aprila 1945 so Nemci končno odšli. Na cesti proti Čepovanu so presenetili dva partizana in ju ubili. S tem so se poslovili za vedno.

Mar naj izumre ta lepa vas?!

Iz Lokovcev se ljudje izseljujejo v prevelikem številu in prenaplno. Do I. svetovne vojne so vsi trije Lokovci šteli nad 1400 prebivalcev. Med obema vojnoma se jih je nekaj izselilo v Jugoslavijo, nekaj jih je odšlo na delo v francoske in belgijske rudnike, nekaj se jih je izselilo v Argentino in Brazilijo, nekaj žensk pa je odšlo za služkinje v razna italijanska mesta. Večina teh se ni vrnila.

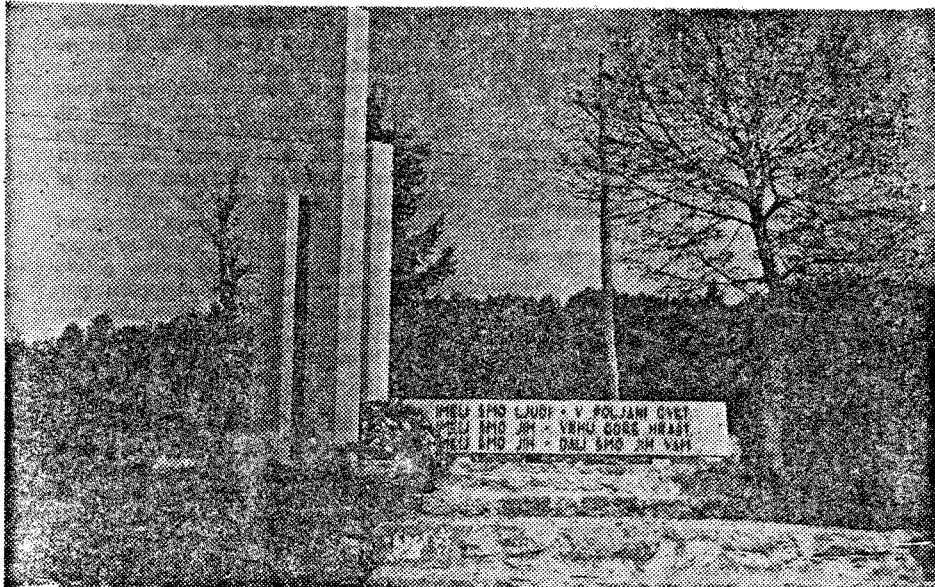
Leta 1945 je bilo v Lokovcih še okrog 1100 ljudi, sedaj jih ni več kot 800. Osnovna šola, ki so jo po vojni obnovili in povečali, je bila sprva kar premajhna, letos pa je v njej le 18 učencev, ki obiskujejo prve štiri razrede. Drugo leto jih bo še manj.

Lokovski kovaštvo, ki ima stoletno tradicijo, se je sedaj usmerilo na izdelovanje vseh vrst svetrov za les. V tem so postali neprekosljivi mojstri. Dela imajo toliko, da ga ne zmorejo. Delovnih rok jim primanjkuje. Tu ima sedaj delo ir. dober zaslužek 70 delavcev, pa bi jih bilo lahko tudi 100. To je že nekaj za ohranitev življenja v kraju, vendar premalo. Lokovci imajo sedaj menda 248 hišnih števil, od katerih jih je kakih 25 že opuščeni. Pot do teh hiš prerašča trava, grmovje se razrašča po senožitih, veter luputa z lesenimi polknicami opuščenihih domačij.

Krajevna skupnost, združenja borcev in druge organizacije pa tudi šola, si prizadevajo ohraniti življenje v vasi. Spominska obeležja so postavili: na kraju, kjer je padel narodni heroj Darko Marušič-Blaž, kjer je bila ustanovljena Tržaška brigada, kjer sta 10. aprila 1945 padla partizana in osrednji spomenik v Srednjem Lokovcu. Ob vsestranskem prizadevanju Henrika Humarja, tajnika ZB, so Lokovčani v septembru 1971 odkrili spominske plošče na kraju zločina, kjer so Nemci 5. aprila pobili in požgali Šuligojevo družino in domačijo.

S tako številnimi spominskimi obeležji na dogodke pretekle vojne si člani borčevske organizacije prizadevajo ohraniti življenje v vasi, dati vasi pomembnost, kakršno spričo dogodkov in trpljenja v preteklosti tudi zasluži. Lokovec je tako zanimiv in tako lep, da ne sme izumreti!

CIRIL ZUPANC

Spomenik NOB v Srednjem Lokovcu: Trije stebri simbolizirajo tri dele vasi. Na spomeniku je zapisano, da je Lokovec žrtvoval za svobodo 41 ljudi. Na njem so vklesani tudi Zupančičevi verzli: Imeli smo ljudi — v poljani cvet ...

Veteran iz dveh osvobodilnih vojn

V lepem sončnem decembrskem dnevu sem obiskala Coticve v Vipavi. Huda burja, ki je zavijala okrog voglov starih, druge k drugi stiskajočih se hiš, me je »pognala« naravnost k njim. Ni bil primeren čas za obisk, saj se je kazalec na uri bližal pol dnevu, ko se družina zbere h kosilu. Neprijeten občutek mi je takoj splahnel, ko sem na pragu zagledala prisrčen, smehljajoči se obraz hčerke Marije. Ob čvrstem stisku rok očeta-partizana Radovana sem postala kar samozavestna. Njegov zagoreli obraz z velikimi brki in živahnimi očmi, me je nehote spomnil na godca Radovana iz Finžgarjeve povesti »Pod svobodnim soncem«.

Na obisku pri Coticvih sta bila tedaj tudi oče in sin iz vasi Vrhe sv. Mihaela pri Savodnjah, onkraj naše meje. Oče Jože Černic — stara slovenska grča — je zelo zvest svojji materinski. Hudoval se je, da v matični domovini, kjer bi morali govoriti le slovensko, prepogosto sliši tuj jezik, posebno italijanščino. Jožetu Černicu sem pritrčila. Saj je res, da ponekod (v gostinskih obratih) pred tujci dobesedno klečeplazijo. Je že tako, da turizem pri nas ne gleda preveč na etiko in narodni ponos. Važne so predvsem devize.

Ko sta se oče in sin z Vrhov sv. Mihaela poslovila, je 77-letni Jože Cotic — partizanski Radovan — začel oživljati svoje spomine.

V prvi svetovni vojni sem bil borec za severno koroško mejo. General Maister je bil izreden vojaški voditelj. Posebno rad je imel zavedne Slovence, kar pa smo mi Primorci vseskozi. Kot borec njegovih enot sem dobil Maistrovo priznanje.

Leta 1922 smo v naši vasi (rojen v Vrhov sv. Mihaela pri Savodnjah) glasovali za listo, ki je imela za embleme srp in ključ. To se pravi, da smo glasovali za komuniste. Vendar je ta oblast delovala le nekaj časa, ker so se kmalu polastili oblasti fašisti in nas razgnali. Toda korenine naprednega delavstva so ostale in začele poganjati kali.

V letu 1941 sem bil zaposlen v kamnolomu pri Savodnjah. Mario Peric mi je povedal, da se organizira osvobodilna fronta in da se formirajo partizanske enote po gozdovih za upor proti okupatorju. Zbirati smo začeli hrano in orožje. Organiziral sem nad 30 delavcev za pobiranje prispevkov za OF. Na Goriškem smo se pripravljali k upor.

Sekretar rajonskega komiteja komunistične partije za območje Doberdob sem postal leta 1942, ko sem bil šele kandidat KP. V partijo sem bil sprejet februarja 1943. Pri nas v Doberdobu je bila javka za vse goriško območje. Zbirali smo hrano in orožje za partizanske enote. Organizirali smo tudi politično delo po vaseh. To nam ni bilo težko, saj so ljudje komaj čakali, da se upro dolgoletnemu zatiralcu.

»Tovariš Radovan,« sem mu segla v besedo, »ali ste bili kdaj v nevarnosti zaradi izdaje?«

Zaradi izdaje ravno ne, je nadaljeval Radovan, ker so bili Primorci zavedni ljudje, belogardisti pa so mi stregli po življenju. Pri nas v vasi je bila tedaj nekakšna etapna

(prehodna) partizanska kuhinja. Vsak partizan ali večja partizanska enota je vedela, da se bo pri nas nahanila. Za to so izvedeli v Gorici belogardisti, ki so se izdajali za partizane, in prišli k nam na »kosilo«. Za to kuhinjo je najbrž povedal neki bivši partizan, ki je dezertiral k belim. Povedal jim je, da sem komunist in aktivist OF. Ko so se najedli, so me začeli pestiti. Hoteli so me odpeljati, pa je tisti trenutek prišel njihov obveščevalec in dejal, da imajo pri sosedu skrito puško. Za trenutek so me pustili samega. Izbral sem priložnost in jo popihal. Ko so se vrnili v našo hišo in me niso več našli, so stresli vso jezo na mojo ženo. Da bi se maščeval za vse to, sem se povezal z VDV bataljonom, da bi jim pripravil zasedo. Vendar belogardistov ni bilo nikoli več na spregled.

Po kapitulaciji Italije, ko so se razformirali rajonski komiteji KP, sem bil dodeljen na okraj Komen. Bil sem referent za gozdarstvo. Tu sem skrbel predvsem za pogozdovanje goličav, ki jih ni bilo malo. Moram reči, da so bile ženske tam okrog najbolj marljive delavke. Tudi mladina se je vključila v te naše akcije.

Imel pa sem tudi nalogo, da sem po Furlaniji pobiral »partizanski davek«. To so bili prostovoljni prispevki za partizane. Furlani so jih radi volje dajali in bili zelo navdušeni za našo stvar. Zelo so občudovali enote IX. korpusa, ki je tiste čase operiral na območju Furlanije.

V Gradišču sem bil večkrat v neki gostilni, kjer so bili zavedni Slovenci. Tja so prihajali tudi Ukrajinci, ki so bili v nemški vojski. Nekega dne me je eden izmed njih vprašal, če vem, kje so partizani. Nisem se hotel takoj izdati. Toda ko me je večkrat nadlegoval s tem vprašanjem, sem mu le pritrčil. Dejal mi je, da bi Ukrajinci radi pomagali partizanski vojski s hrano in orožjem. Postal sem previden in mu povedal za javko, kam naj prinesejo. Zaradi previdnosti sem se skril in jih opazoval. Bal sem se namreč, da ni past za Nemce. Toda Ukrajinci so držali besedo. Osemnajst jih je prišlo z veliko količino orožja, municije in hrane. Ostali so z menoj. Bil sem njihov vodja. Organizirali smo vrsto sabotaž po Furlaniji. Pozneje so se razkropili po naših enotah. Eden izmed njih je celo ostal pri nas in sedaj živi v Solkanu.

V spominu mi je ostal še dogodek, ob katerem se še vedno pošteno nasmejim. Bil je nekako poleti 1944, ko sem zopet šel na pot v Furlanijo. Srečal sem kolono Nemcev. Nisem se jih mogel izogniti. Kar bo, pa bo — sem si dejal. Komendant kolone me je vprašal, kam grem. Odgovoril sem mu po nemško, da grem k sorodniku po jajca in moko. Začudil se je, da govorim nemško. O, to pa to, sem mu dejal, saj sem bil v avstrijski vojski podčastnik. Komendant, ki je bil tudi sam nekoliko starejši, me je pozorno pogledal in zaukazal vojakom in oficirjem, da so mi izkazali čast, to se pravi, da so mi morali salutirati. Stal sem mirno ob koloni, ki mi je salutirala, v srcu pa mi je igralo nepopisno veselje. O, ko bi vi vedeli, koga pozdravljate...

Po osvoboditvi sem bil referent za gozdarstvo v Mirnu. Deloval sem v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Rad sem delal; čeprav sem bil že v letih, sem vedel, da delam za našo stvar. Mi Primorci mnogo bolj čutimo, kaj je svoboda, ker smo bili dolga leta zatirani. Zelo hudo mi je, da ni tudi moja rojstna vas Vrhe sv. Mihaela priključena k matični domovini.

Ob koncu je tovariš Radovan dejal: »Še en dogodek mi je bil nadvse dragocen in sicer, ko je prišel maršal Tito v Vipavo. Čvrsto in prisrčno mi je stisnil roko, rekoč: »Zdravo, dečko!« Kako sem bil počaščen! Od radosti bi bil objel ves svet. Tudi tovariš Tito ve zame, mi je vriskalo v duši. Pa le nisem bil »od muha«, kajne, tovarišica, se mi je šegavo nasmešnil.

Gledala sem v vedri obraz tega 77-letnega očanca. Njegovi spomini so še tako živi in pričujoči, kakor da bi se vse to dogajalo pred nekaj dnevi. Zaradi krivične pariške meje ne more živeti v domačem kraju. Svoj novi dom ima v Vipavi.

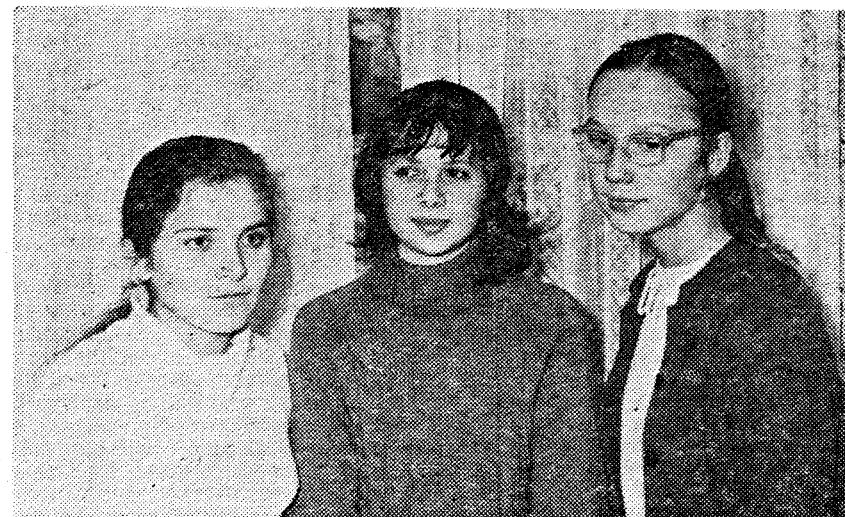
Za aktivno delo v NOB je prejel več odlikovanj: red dela s srebrnim vencem, red bratstva in enotnosti, red zaslug za narod, medaljo za hrabrost. Ima tudi diplomno za delo vojnih invalidov in pa spomenico Maistrovega borca.

KATARINA DOLTAR

Sedem tisoč pisem... kdo ve koli, ko besed, iskrenih in resničnih, kot je resnična reka Kolpa ob Vinici. Obsojamo... obsojamo... Nikjer popisanih transparentov, tudi dolgih konferenc ni in ne dviganja rok ali zbiranja podpisov. Ne govorijo ljudje, ki bi bili polni obremenjenosti; ne iščejo vzrokov in ne obsojajo iz preračunljivosti. Mladost je kakor čista vest, je kakor pravičen sodnik. Zakaj ne bi tudi najmlajši predstavniki tega sveta neposredno sodelovali pri njegovem oblikovanju, zakaj bi si lahko delili te pravice le nekateri starejši, zakaj...?

To je njihov klub, klub OZN, klub mladih, ki obsojajo vojno, ker vedo, da vojna ni bajka in da ne razlikuje krvi od solza dekleta ali matere, kot

OZN iz Vinice. Pripovedovale so mi, da je bil klub ustanovljen že leta 1962. Takrat je imel študijski značaj. Leta 1966 so delo zasnovali drugače. S teorije so prešli na prakso. Zeleti so postali neposredni oblikovalci svetovne politike. Naivnost, so mislili mnogi. Muha enodnevnica, so ugotavljali drugi. Po večmesečnih razgovorih se je klub lotil prve akcije z naslovom POSLUSAJTE NAS. Neposredni oblikovalci svetovne politike sicer niso postali, toda vključili so se v aktivno gibanje za mir v svetu. Na osnovne in srednje šole Jugoslavije so razposlali približno deset tisoč pisem, v katerih so spraševali svoje sovrstnike za mnenje o vojnah v svetu, o nasilju. Velik uspeh prve akcije jih je vzpod

V delegaciji kluba OZN iz Vinice, ki jo je sprejel 14. decembra 1972 na Brdu predsednik Tito, so bile učenke: Verica Stipanovič, Tatjana Mohar in Vida Čadonič.

Z obiska v klubu OZN v osnovni šoli na Vinici

MIR JE SREČA... VOJNA NI BAJKA

je napisala štirinajstletna Vesna iz Zemun, kot je napisal Milan z Raba, Ljiljana iz Bora, Jože iz Kočevja...

VIDA ČADONIC: »Najlepše spomine imam na akcijo, ko smo zbirali pisma, v katerih so naši vrstniki iz cele Jugoslavije pripovedovali o Titu. Kaj si predstavljajo pod pojmom Tito? Je tovariš Tito osebnost, je legenda ali je skupek naše revolucije in poveljnih uspehov, je Tito Jugoslavija...? Zelo srečna sem bila, ko sem iz gore pisem razbrala, kako zelo imajo naši sovrstniki radi Tita.

Včasih me sprašujejo, kaj je tisto najlepše, kar nosi v svoji vsebini naš klub Organizacije združenih narodov. Po svojih močeh se bori proti vojni, za srečo človeštva. Kaj je sreča...? Mislim, da si srečen, kadar lahko hodiš v šolo, kadar imaš starše, kadar si svoboden, če mirno spiš, če te nihče ne preganja, če lahko govoriš svoj jezik.

Mnogo jih je, ki bi bili radi mladi in srečni. Toda tudi otroštvo ni sreča, kadar paražo nebo letalski motorji, kadar ječi zemlja med eksplozijami bomb, kadar se lovijo sončni žarki na bodečih žicah...

Vinica ni le prgišče hiš, ki jih imenujejo vas Postala je pojem boja za mir, ki se vanj vključujejo mladi iz vse domovine, ki bi se vanj vključili tudi mnogi starejši ljudje.

VERICA STIPANOVIČ: »Sreča je, če se lahko v šoli nemoteno učimo, če imamo doma prijeten dom, če lahko beremo knjige, v miru gledamo televizijski program...

Veste, nekoč bi bila rada postala novinarka. Mislim, da je nekaj imenitnega potovati iz kraja v kraj, se pogovarjati z ljudmi in spoznavati svet. Pisala bi reportaže o preprostih ljudeh. Moji starši so kmetje. Svet preprostih ljudi je čudovit svet.

TATJANA MOHAR: »Sreča je mirno življenje. Velik del sveta lahko odkriješ tudi v knjigah. Preberem vse, kar mi pride pod roko. Po končani osnovni šoli se bom vpisala na gimnazijo. Zelo rada bi študirala tuje jezike. In tudi pišem rada. Nekaj prispevkov sem poslala Pionirskemu listu. Tudi nagrajena sem že bila. Pravzaprav razmišljam, da bi bilo lepo, ko bi postala pisateljica. Verjetno bom ostala po končanem šolanju v Vinici. Ljubljana... da, v Ljubljani bi rada živela. Toda tukaj smo si zgradili hišo.

Odpri so veliko zastekljeno omaro v sobi, kjer je spravljen arhiv kluba

oudil k nadaljenjem delu. Pisma otrok so zbrali v knjigi. To so razposlali nekaterim vidnejšim državnikom in osebnostim, ki tako ali drugače oblikujejo svet.

Takih in podobnih akcij je bilo več. Postavil sem prvo in peto in kdo ve katero vprašanje in sem pri tem preliščal šolski zvonec, ki oznanja konec ali začetek resnega dela. Nekajkrat sem obljubil, da bo to vprašanje zadnje. Potem pa smo začeli govoriti o obisku pri tovarišu Titu in kazalci na uri so neusmiljeno ležli naprej.

Pravzaprav jih je pripovedovanje o vtisih z obiska pri našem predsedniku že pošteno utrudilo. V šoli so jih vabili iz razreda v razred, doma so se zbirali sorodniki in sosede, na cesti so jih ustavljali znanci in jih spraševali, kako je bilo pri Titu. In na ga oilo, ki bi Verici ne stisnil roke, ker je tako imenitno govorila s tovarišem Titom. Prebivalci Vinice so bili močno ponosni na svoje »tamalek«. Titu so podarili knjigo z izvirnimi pismi pionirjev in mladincev Jugoslavije ter ga sprejeli za častnega člana svojega kluba.

»Pravzaprav sem imela tremo, ko sem prišla v dvorano,« se spominja Verica. Ko pa sem prišla k tovarišu Titu, je vsa trema splahnela. Pozneje sem spoznala, da se lahko zelo sproščeno pogovarjam, pravzaprav nič drugače, kot se pogovarjam s sošolci. Seveda pa so bili to trenutki, ki jih ne bom nikoli pozabila.

V delegaciji kluba OZN iz Vinice sta bili tudi Vida in Tatjana. Zdi se, da klub svoji zgovornosti nista našli pravih besed, s katerimi bi opisali trenutke srečanja s Titom. Bilo je nepozabno, sta večkrat ponovili.

Posloviti smo se morali. Premalo časa smo imeli na voljo, da bi se pogovarjali o tem, da je Tatjanino veliko veselje smučanje, da rada poleti plava, posluša glasbo. Vida preizkuša svoje sposobnosti v pesnikovanju, Verica je še vedno prepolna vtisov, ki so jo navdali ob prebiranju Svetionve »Ukane«.

Mislim, da so vsi otroci sveta enaki, je rekla ena izmed njih, ko sem prijel v roke debel sveženj pisem.

Prepričan sem, da je tako, sem govoril samemu sebi, ko sem se poslavljaj od osnovne šole na Vinici.

Fotografija in tekst: SILVO TERSEK

o mladih in za mlade

Konspiracija

SPOMINI OLEGA KRIŽANOVSKEGA-IGORJA

Takrat sem bil v Zapadno-dolenjskem odredu določen za zvezo. To je čisto preprosta stvar. Četa je zapustila taborišče, jaz pa sem moral s tovarišem počakati na patrolo, ki se je odpravila iskat granate, in jo varno pripeljati k četi. Toda verjemite mi, da ni prijetno sedeti v praznem taborišču, čeprav imaš tovariša, ki ti krajša čas. Saj v začetku še gre. Obrala sva vse borbe in njih napake, preštudirala vse borbe. ki sva jih skupaj doživela, pa še o tistih sva govorila, ko še nisva bila skupaj. Toda vsega se naveličaš. Patrole ni bilo od nikoder in midva sva izrčpala že vse teme pogovora. Začela sva premišljati, kaj bi se lahko počela. Pa ni bilo treba dolgo iskati. Četa je namreč proti partizanski navadi, da zaradi konspiracije za seboj zabriše sledove, pustila taborišče razmetano. Tako sva se torej lotila dela, ki je bilo koristno, pa najsi gledaš s katerekoli strani. Jela sva pobirati stare cunje in odpadke, ki so jih borci odvrgli, in jih znašati na kup. Da ne bi kopala jame, sva jih zažgala. Zadovoljno sva gledala in plamenček in čakala na patrolo. Prav nič čudnega ne bi bilo, če bi se bila izgubila.

Pregovor pravi, da najbolj neveden najbolj živi, in v najinem primeru je bila to čista resnica. Medtem ko sva sedela v taborišču in si pravila povesti, so prav to taborišče iskali Italijani. Sedela sva in čakala na patrolo, potem pa sva se naveličala tudi čakanja. Sklenila sva, da jo bova kar sama poiskala. Oddaljila sva se od taborišča v upanju, da jo bova našla. Na poti sva naletela na samotno kmečko bajto in se mimo grede malo pokrepčala. Bila sva ravno v hiši, ko je ozračje pretresel topovski strel, nato še eden in potem je jelo grmeti kot na sodni dan. Ugibali smo, kam so namenjene granate, potem pa sva se s tovarišem poslovila od prijaznega kmeta.

V taborišču naju je čakalo presečenje. Vsepovsod so ležala podrti debela in velike jame so pričale, da smo se s kmetom vred motili o smeri teh granat. S tovarišem sva ugibala, kako so mogli Italijani tako natančno zadeti taborišče, ko vendar niso vedeli, kje je. Nato sva jo »pogrunjala«. Ogenj, ki sva ga bila prižgala iz starih cunj in odpadkov, se je po najinem odhodu razplamtel močneje kot sva pričakovala in gost dim se je dvigal nad taboriščem. No, tudi Italijani niso bili taki butci, kakor bi si človek mislil, pa so taborišče obstreljevali s topovi. Le tega niso vedeli, da so nam s tem storili uslugo. Drugo presečenje, ki naju je čakalo v taborišču, je bolj živo kot prvo.

»Kje pa sta bila?« je bilo prvo vprašanje.

»Po vodo sva šla,« sva odgovorila in niti zardela nisva, kot bi se spodobilo. Pristopil je velik borec in skoraj zakričal na naju:

»Le kaj hudiča smo morali mi tako daleč hoditi po granate, če pa jih vidva prineseta v taborišče!« (Prav res so sredi taborišča ležale tri neeksplozivne granate, kot bi jih kdo položil tja.)

»Kje sta jih dobila?« so naju spraševali borci.

»Hja, midva jih naročiva pri Italijanih!« sem jim razložil in se sam pri sebi nasmešnil. Patrola je hodila ves dan, pa ni dobila niti ene.

Pogledali smo še okoli taborišča in našli še dve neeksplozivni granati.

Ko smo z dragocenim tovorom hiteli za četo, sem prav filozofsko premišljeval, če s tovarišem zasluživa odlikovanje. Če sem natanko premislil, sva za četo naredila zelo veliko. Le tega nisem vedel, za kaj bolj zasluživa priznanje: za konspiracijo ali za granate?

ANTON KLEPEČ

ODMEV NA PRISPEVEK ANICE DOBRAVC

„Listi nemo govore“

Anica Dobravc je v na pol literarnem prispevku »Listi nemo govore«, ki ga je posvetila svojemu staremu očetu, med drugim zapisala: »Partizanov je bilo čedalje več. Obiskovali so me vedno pogosteje. Meseca oktobra jih je bila že močna četa. Tudi doma so se oglašali. Otroci so pozvedovali za novicami in jih opozarjali na morebitne nevarnosti. Leta 1943 jih je bilo že toliko, da so me obiskovali vsak večer in večkrat mi je zmanjkalo hrane za vse. Moje delovanje ni ostalo skrito, zlasti ne gozdarju Kristofu, izdajalcu. V bližini moje koče je opazil kurirje in takoj odhitel javit, da so pri meni partizani...«

V zvezi zgoraj omenjenega prispevka, ki ga je avtorica napisala delno po zapiskih pokojnega starega očeta delno po spominu, smo prejeli naslednje pismo:

— V vašem časniku številka 48 od 23. 11. 1972 ste objavili prispevek »Listi nemo govore«, ki ga je napisala Anica

Dobravc. V članku navaja, da sem izdajalec in da sem izdal Nemcem njene starega očeta, ki je bil pastir v planini in pri katerem so se oglašali kurirji. Bralcem »TV 15« in vsej javnosti povem, da je ta izjava dopisnikarice laž, obrekovanje in največja žalitev. Marsikaj sem v tistih letih videl in vedel o partizanih, saj so bili med njimi tudi moji ožji sorodniki. Moja mati, sestra in brat pa so bili v aprilu 1942 kot zavedni koroški Slovenci izseljeni in pregnani v taborišče. Ze ti dve dejstvi dovolj jasno dokazujeta, da kot zaveden Slovenec nisem mogel biti izdajalec lastne krvi. Se danes po devetindvajsetih letih lahko dokazem s še živimi pričami nasprotno in tudi moje sodelovanje v narodnoosvobodilnem gibanju. Za to laž in obrekovanje bom zahteval, da dopisnikarica javno opere moje ime.

Krištof Stanko

Zg. Pristava 10
63210 Slovenske Konjice

kramljanje

Draga Milena!

Z novoletno čestitko ste dosegli svoj namen. Zelo sem se je razveselila in spodbudila me je tudi k pisanju.

Pišem vam kot Alenka in kot vodnica voda Muc čete Čričkov bežigrajskih tabornikov.

Vod Muc šteje osemnajst članov, ki pa še ne hodijo v šolo. Vsak teden v ponedeljek popoldne se sestanemo v naši sobi, kjer se učimo in igramo.

Male Muce so že dale zaobljubo medvedkov in čebelic. Po zaobljubi je bila čajanka, ki so jo pripravili naši najstarejši taborniki. V tem vođu je tudi naš poslanec tovariš Polič, ki ga po taborniško kličemo Muren.

Pred nekaj dnevi smo bili na nočnem pohodu. Za najmlajše je bilo kar strašno. Zbrali smo se pred taborniško sobo. Prinesla sem dolgo vrv, ki smo se je vsi

prijeli. Spredej je šla Marička, zadaj jaz in potem smo jo ob spremenjanju starešine čete mahnili na pot.

Toliko je za napisati, da bi bilo boljše, če nas obiščete. Videli bi našo sobico. Čeprav je v kleti, prepletena s cevmi, je zelo lepa. Tu se zberemo vsak večer. Enkrat Bori, drugič Delfini pa Veverice in drugi. Ne bom jih več naštevala. Deset vodov je in v vsakem je od osem do šestnajst otrok.

Naj za danes končam. Ne pišem zato, da bi objavili, pač pa zato, da vidite, kaj delamo bežigrajski Črički. Torej, čimprej nas obiščite. Seznanili se boste tudi s težavami, s katerimi se ubadamo. Ena izmed teh je, da nas stotrideset otrok iz naselja Brinje-Stežice deluje v nekdanji kurilnici.

Želim vam srečno novo leto in lepo bodite pozdravljeni!

Alenka Sever-Veverička
Ul. Pohorskega bataljona 10
61000 Ljubljana

Snežinke, tabornice »Muca« plešejo dedku Mrazu — to je pa tudi vse, kar vemo o čajanki, ki so jo najstarejši bežigrajski taborniki »Grča« priredili pred novim letom v osnovni šoli Franceta Bevka.
(Fotografijo nam je poslala Alenka Sever — Veverička)

Matiček

Nekega dne smo dobili na Vrhniki obisk. Prišla sta oče in sin s Kočevskega. Oče je bil srednje velik, suh in koščen; imel pa je svojo kovačijo v Kočevski Reki. Njegov sin je bil droben fantič. Naslednjega dne je oče tega fantiča odpotoval in zvedeli smo, da smo dobili novega vajenca, ki mu je ime Matiček.

Tako majhen in suh fantič je to bil, da si ga komaj videl, ko je stal za pultom. V podstrešni sobici smo mu napravili ležišče iz nekega starega postelavnika in slamnjače.

Matiček je bil skromen in ubogljiv. Napravil je vse, kar mu je bilo ukazano. Njegovo delo vajenca se je začelo zjutraj, včasih že ob treh ali najkasneje ob petih zjutraj. Najprej je bilo na vrsti čiščenje družinskih čevljev, ki jih ni bilo ravno malo. Potem je šel pometat prodajalno, brisati prah in opravit vse, kar je bilo potrebno, da je bila trgovina čista. Ko so se odprla vrata, ga je čakalo najtežje delo. »Matiček prinesi to... Matiček prinesi ono...« — in tako je skakal sem in tja od jutra do večera. Kljub težavam in naporu so se Matičkova lica napolnila. Ko se je začela vojna, ni bil več tako slaboten.

Od takrat je preteklo veliko dni in dočakali smo kapitulacijo Italije. Gradnikova brigada se je med pometanjem belogardističnih postojank za dan zadrževala v Ribnici na Dolenjskem, da se

malo odpočije. Ko sem si ogledoval prestonico »suhe robe«, me je tam sredi Ribnice nekdo pocukal za rokav. Ozrem se in pred seboj zagledam v novo italijansko uniformo oblečenega partizana in s karabinko v roki, ki mi je s partizanskim pozdravom dejal »smrt fašizmu«. Odgovoril sem »svoboda narodu« in ugi-bal, kdo neki bi bil ta mladi partizan.

»Kaj me ne poznaš? Jaz sem, Matiček!« je dejal.

Odšla sva na samotni kraj zunaj vasi, sedla pod drevo in Matiček je začel pripovedovati svojo zgodbo, v kateri je bila tudi obtožba.

»Poglej me, vidiš, da sem partizan... Takrat, ko sem bil še majhen fantič, mi niste zaupali, čeprav sem vedel, kaj delate.«

Za nekaj časa je utihnil in potem nadaljeval:

»Dobro se spominjam tistega dne, pravzaprav tiste noči, ko sta se z bratom odpravila spat nenavadno zgodaj. Ko sta mislila, da že spim, sta okrog enajste ure vstala. Skozi okno sta začela opazovati železniško postajo Verd. Dolgo sta stala pri oknu in pošteno zmrzovala.

Oh, kako mi je bilo hudo, ko sem se moral delati, da spim! Vidva pa sta čakala in gledala, pa nič zagledala. Ko je ura odbila polnoč, sta se siabe volje spravila v postelji. Zakaj ni nič, sta se vpraševala. Okrog enih po polnoči pa je zaropotalo in zabobnelo... Pa so le napadli, sta vzkliznila. Nato sta hitro skočila v postelji, ker so na cesti pod oknom italijanski vojaki že kričali, da je bilo groza.«

Matiček je nadaljeval svojo pripoved. Kako je ostal sam v podstrešni sobici in kako je hotel k partizanom, a mu niso dovolili, ker je bil še premlad... Šele, ko je dopolnil šestnajsto leto, so mu dovolili. Tako je prišel v Serčerjevo brigado.

Se in še bi pripovedoval Matiček, a je moral na pot. Njegova brigada se je odpravljala proti Trstu... Se danes ga vidim, kako ponosno je odhajal v svojo enoto, ki je kmalu zatem pri Ilirski Bistrici bila hude boje. Tam nekje ga je zadela sovražnikova krogla. Kje natančno se je to zgodilo, še danes nihče ne ve. Prav tako tudi ne, kje je pokopan.

METKA CURK

Dan JLA

Vsako leto praznujemo 22. decembra dan armade. Tega dne je bila ustanovljena prva proletarska brigada. Črički smo praznovali dan JLA v vojašnici Ljubla Serčerja v Ljubljani. Na praznični dan smo se zbrali v naši taborniški sobi in se od tam odpravili k našim prijateljem, ki nam vedno priskočijo na pomoč. Povprašali smo po komandantu Damjanoviču in povedali, da smo prišli na proslavo. Zvedeli smo, da je bila proslava že prejšnji dan. Majhen nesporezum, bi lahko temu rekli. Komandant nas je pristrčno sprejel, se opravičil in nam razkazal vojašnico. Po kratkem pomenku smo se poslovili od prijaznega komandanta in vojakov ter jih povabili na naše praznovanje dedka Mraza. Kljub nesporazumu smo ponesli s seboj prijeten spomin na srečanje v vojašnici Ljubla Serčerja.

GORAZD MASLO

POMEMBNE ŠTEVILKE

Število zaposlenega prebivalstva, ki ga je v Jugoslaviji po osvoboditvi bilo okoli 700.000, se je zvišalo na več kot štiri milijone. V nepolnih 20 letih se je družbeni proizvod dvignil za več kot 3,5-krat, splošna poraba 7,5-krat, a osebna poraba za več kot 16 krat. V povojnem obdobju je na fakultetah, visokih in višjih šolah diplomiralo okoli 400.000 študentov. Sedaj se šola okoli tri milijone otrok in mladine. Več kot četrtina zaposlenih so mladi ljudje.

NIN — 7. 1. 1973

TRGOVSKI POTNIK »ENAK« UČENJAKU

V enem izmed določil medrepubliškega družbenega dogovora o delitvi osebnih dohodkov je zelo jasno zapisano, da bi bilo treba trgovske potnike v tej državi nagraditi tako kot tudi velike učenjake, vseučiliške profesorje, vodilne družbeno-politične, kulturne in javne delavce.

V določilu stoji, da imajo trgovski potniki pravico do maksimalnega osebnega dohodka v federaciji. Po vseh kritikah in vsem hrupu smo torej trgovske potnike — o katerih statistika pravi, da so polstrokovnjaki — stlačili v isti koš s predsednikom zveznega parlamenta in s člani akademije znanosti.

Delo — 5. 1. 1973

ODLOČEN UKREP

Občinski odbor ZZZ NOV v Kragujevcu je na včerajšnji seji izključil iz odbora Slavka Pokimica upokojenega podpoviknika in nosilca partizanske spomenice 1941. Hkrati je predlagal njegovemu združenju naj ga izključi iz članstva. Ta sklep so sporočili tudi občinskemu odboru ZRVS in ZK.

Slavko Pokimica je kot predsednik uprav. odbora sklada za gradnjo in razdelitev borcevskih stanovanj dal ključne udobnega dvosobnega stanovanja Milojku Stojanoviću, ki ni imel pravice na borcevsko stanovanje.

Borba — 7. 1. 1973

PROJEKTANTI NA VRHU

Beograjski zavod za tržne raziskave je sestavil seznam poklicev v gospodarskih dejavnostih, katerih osebni dohodki so zamrzni s najnovejšim zakonom.

Ce bi sodili po izplačilih za lanski oktober, potem bi bili na prvem mestu projektanti, katerih povprečni osebni mesečni dohodek je 2945 dinarjev. Sledijo delavci v finančnih službah in zavarovalništvu s 2714 dinarji, v visokih in višjih šolah s 2610 dinarji, zunanji trgovini s 2680 dinarji, gospodarskih zbornicah s 2635 dinarji, poslovnih združenj s 2494 dinarji, trgovini s 2461 dinarji, znanosti s 2410 dinarji in socialnem zavarovanju s 2395 dinarji.

Dnevnik — 6. 1. 1973

Drobna, krhka, preprosta žena vranje črnih, gladko počesanih las, enostavno spejtih zadaj na vratu, se je v svoji običajni temni obleki pojavila pred mednarodno javnostjo maja 1969 v Parizu. V svoji domovini je bila tedaj že slavna, v svetu pa je tedaj predstavljala samo predstavnicu začasnih revolucionarne vlade Južnega Vietnama za pogajalsko mizo, okrog katere so sedli še predstavniki Severnega Vietnama, saigonskega režima in najmočnejše vojaške sile sveta, Združenih držav. To je bil začetek dolgih, naporih pogajanj o miru v tem daljnem azijskem jugovzhodu, kjer se svobodoljubno ljudstvo ni hotelo ukloniti velikim silam, ki so s svojo vojaško močjo hotele vsiliti temu delu sveta svojo voljo.

Nguyen Thi Binhova je tedaj, ko je prišla na pariška pogajanja, vedela, da bodo pogovori prav tako naporni kot boj, ki ga je nekaj let pred tem bila v vietnamskih džunglah. Toda poznala je stari azijski rek, da »se pot, dolga tisoč milj, začneja s korakom«, pa se je potrpežljivo, neuklonljivo t. uporno spustila v mučne diplomatske dvoboje. Njeno ime, Binh, pomeni v vietnamskem jeziku »mir«. Zelo simbolično ime. Vendar pa se žena z imenom »mir« ni prav nič slepila: »Mi Vietnamci se bojujemo že dvajset let in, če bo potrebno, se bomo bojevali še naprej«.

Ze kmalu je Nguyen Thi Binhova postala simbol vseh tistih številnih vietnamskih žena, deklet, mater, ki se z ramo ob ramo borijo s svojimi brati, možmi in sinovi, da bi svoji domovini izborili svobodo. Vietnam ima, tako pravijo, že stoletne tradicije matriarhata in njegova zgodovina pozna številne junaške žene, ki so sodelovale bodisi v uporih bodisi so zablistele v politiki. Zivljenje Nguyen Thi Binh pa je tako rekoč en sam boj.

S trinajstimi leti v zaporu

Rodila se je pred 45 leti v Saigonu, kot vnukinja slavnega vietnamskega rodoljuba Pham Chu Rinha in kot najstarejša hči uglednega saigonskega uradnika, ki se bo kasneje pridružil borcem za svobodo svoje dežele. Poslali so jo v dobre šole, končala je na univerzi pedagogiki in je pozneje nekaj let poučevala v šoli vietnamske malčke.

Njenega očeta so večkrat zaprli, potem pa je odšel k partizanom, tako da je morala mlada Nguyen sama skrbeti za pet mlajših bratov in sester.

Ze kot študentka se je bojevito vključila v napredno dijaško in študentsko gibanje. Tedaj so v deželi gospodovali Francozi, ki so jo, trinajstletno, zaradi političnih motivov zaprli. Po treh letih je leta 1943 iz ječe pobegnila ter se takoj vključila v narodnoosvobodilni boj proti francoskim kolonialistom.

Leta 1950 je njeno ime že postalo slavno. Bila je na čelu gibanja »Tran Van On« in je sodelovala 19. marca skupaj z zdajšnjim voditeljem FNO Nguyen Huu Thojem v velikih demonstracijah zoper ameriške križarke, vsidrane v saigonskem pristanišču: to je zgodovinski začetek južnovietnamskega boja proti ameriški agresiji.

Zaradi organiziranja te demonstracije so jo leta 1951 obsodili na deset let ječe. To je bila njena velika revolucionarna šola:

mučili so jo, pretepali, poniževali, hkrati pa je v ječi hlastno prebirala prethotapljene revolucionarne knjige. Rešila jo je po treh letih strahotnih preizkušenj leta 1954 ženevska konferenca: iz ječe je prišla kot prekaljena revolucionarka s ojeklenelo voljo in prepričanjem.

Za dve leti je ostala v Saigonu, kjer se je zaposlila in pričela misliti na svojo družino in dom. Tedaj se je tudi poročila. Nihče ne ve, kdo in kje je njen mož. »Pri borcih FNO je,« odgovarja Nguyen Thi Binh. »Lahko da je že mrtev, ne vem. Na prste rok bi lahko preštela dneve, ne tedne, ko sva bila skupaj.«

»Zmagoviti« in »Pomladni cvet«

Leta 1957 je takrat 30-letna Nguyen stopila v vrste borcev FNO. To so bila zanjo izredno težka leta: v vietnamskem boju povijajo ženske borcev rane, polnijo mitraljeze s trakovi nabojev, prenašajo nahrbtnike hrane, se z bombami v rokah plazijo k bunkerjem, bodrijo s pesmijo na juriš, kopljejo zaklonišča in strelske jake.

Sredi teh naporov je Nguyen Thi Binhova postala tudi mati. Njen sin ima danes 15 let in se po vietnamsko imenuje »Zmagoviti«. Pravi, da bo pilot, ko bo velik. Njeni danes 11-letni hčerki pa je ime »Pomladni cvet«. Kje sta zdaj njuna otroka, Binhova ne pove: »Prijetelji skrbijo zanj«, pravi. Vidi jo se zelo poredko, toda Binhova ne pozablja poudariti, da čuti do svojih otrok prav tako, kot vse druge matere sveta.

Jana
sodoben ženski tednik

Decembra 1960 je Nguyen Thi Binhova sodelovala pri ustanavljanju Fronte za narodno osvoboditev, FNO. Postala je članica centralnega odbora FNO, podpredsednica ženske zveze za osvoboditev Južnega Vietnama ter podpredsednica južnovietnamskega odpora za solidarnost z ameriškim ljudstvom. Kajti prepričana je, da si ameriško ljudstvo želi mir in da ga v krvavo vojno na azijskem jugovzhodu peha jo samo njegovi voditelji.

Po letu 1962 je Nguyen Thi Binhova začela potovati po tujini. Dvakrat je bila v Franciji kot predstavnica južnovietnamskih žensk, v številne dežele pa je prišla kot glasnica južnovietnamskih borcev za pravično pot k miru.

Leta 1968 je FNO doživela svojo prvo pomembno mednarodno priznanje: kot enakopravno stran so jo povabili na pariška mirovna pogajanja. V tem času je južnovietnamski boj slavil pomembne vojaške zmage, osvojil večino vietnamskega ozemlja in si pridobil najširše simpatije tako doma kot v tujini. Maja naslednje leto je na pariška pogajanja prišla Nguyen Thi Binhova.

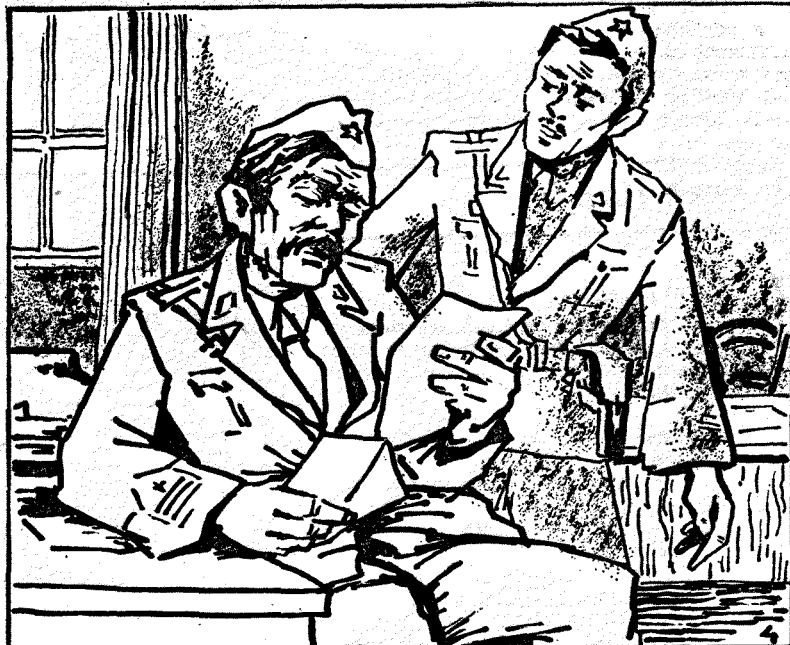
Ko so junija 1969 na osvobojenem ozemlju ustanovili začasno revolucionarno vlado

Južnega Vietnama, je Binhova postala njena zunanja ministrica. Njena nova, čedalje številnejša potovanja v tujino, so bila zdaj predvsem usmerjena v iskanje mednarodne podpore za zahteve njenega ljudstva. Septembra 1970 se je kot opazovalka udeležila tretje konference šefov držav in vlad neuvrščenih v zambijskem glavnem mestu Lusaki. Sodelovala je pri sestavljanju pete resolucije, ki podpira pravične zahteve vseh narodov do samoodločbe, brez vsakršnega tujega vmešavanja, zahteva takojšen umik vseh tujih čet iz Vietnama in obljublja vso pomoč indokitskim ljudem v njihovem junaškem boju za svobodo in neodvisnost. Lani pa je bila začasna revolucionarna vlada Južnega Vietnama sprejeta na posvetovalnem sestanku zunanjih ministrov neuvrščenih držav v gvajanskem glavnem mestu Georgetownu kot enakopravna članica in kot takšna bo tudi sodelovala na letošnji četrti vrhunski konferenci septembra v Alžiru.

Nguyen Thi Binhova se je prvič srečala s predsednikom Titom leta 1970 v Lusaki. Leto kasneje sta se srečala v Parizu, ko se je naš predsednik vračal z obiska na Nizozemskem. Lani pa sta se ponovno srečala pri nas, ko je Binhova prišla na uradni obisk v našo državo. Tedaj je rekla, da »južnovietnamski narod goji velike simpatije do jugoslovanskih narodov, ki so vodili junaški boj proti hitlerjanskemu fašizmu.«

Naša država je med prvimi priznala začasno revolucionarno vlado Južnega Vietnama in si kasneje tudi najbolj prizadevala, da bi jo kot edino zakonito predstavnico južnovietnamskega ljudstva sprejeli v neuvrščeno skupnost. Med obiskom v naši državi se je Binhova za to pomoč zahvalila: »SFRJ je s konkretnimi akcijami nudila nenehno podporo južnovietnamskemu narodu. Dovolite, da izrazim našo iskreno zahvalo vladi in narodu SFRJ za njihove simpatije in podporo.«

V tem trenutku, ko tako diplomacija kot orožje njenega ljudstva doživljata najhujše in najbolj odločilne trenutke, je zunanja ministrica začasne revolucionarne vlade Južnega Vietnama Nguyen Thi Binhova odločna kot vselej: »Prepričana sem, da bo naš pravični boj slavil zmago!« Tega prepričanja ne morejo streti niti milijoni ton bomb, ki orjejo tla njene izmučene domovine.

Razkošje se mu je razlivalo s toplo in okusno hrano po vsem telesu in misli so mu postajale čedalje bolj vesele. Sami po sebi so se mu v glavi začeli porajati načrti, kaj bo počel, ko ne bo več vojne. V šolo pojde, saj se je tistih nekaj razredov v italijanski šoli lahko in dobro učil. Celo italijanska učiteljica, ki je brezmejno sovražila Slovence, mu je prerokovala, da bo še nekaj iz njega, samo če se odpove slovenstvu in vzljubi fašistično Italijo. Bodo pa ja po vojni nekdanje partizane podpirali pri šolanju? Brat pa naj doma kmetuje, saj je starejši.

Če bi bil Janezek slišal, kar sta govorila komaj nekaj korakov od njega za skoraj meter debelim kamnitim zidom stare kmečke domačije komandant in komisar mesta, bi se zgrozil. Predvsem pa mu jed ne bi bila več teknila in obile bi ga solze ob zavesti, da je zdaj na svetu popolnoma sam, ker je izgubil poleg vseh drugih še brata, katerega je izmed vseh imel najrajši. Ko je komandant odprl tisto edino pismo, ki ga je prinesel Janezek ter ga bežno preletel, ga je molče pokazal še komisarju. Tudi temu je legla na obraz senca in zamislil se je.

»Zakaj usoda tepe samo nekatere?« je začel naglas razmišljati komandant. »Poglej, iz naše družine nas je sedem v hosti, trije že več kot dve leti, vsi so po brigadah razven mene, toda vsi smo živi in zdravi, če ne štejem kake manjše rane. Sestra se je poročila, kmalu bo imela otroka, in če pojde vse po sreči, se nas bo ob svobodi vrnilo namesto sedem kar devet. Janezek pa... En brat pada nič kriv v Abesiniji, tja so ga bili poslali kot vojaka, ker ni več utegnil pobegniti v Jugoslavijo kot drugi, saj je bil v južni Italiji. Sestro povzeli italijanski avto.«